

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA SÜRELER,
ESKİ HALE GETİRME VE ADLİ TATİL**

Gökçe YAZAR

ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Prof. Dr. Müjgan TUNÇ YÜCEL

İSTANBUL-2021

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Süreler ,Eski Hale Getirme ve Adli Tatil” başlıklı çalışmamı baştan sona kadar danışmanım Prof.Dr.Müjgan Tunç Yücel’in sorumluluğunda tamamladığımı, tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu,başka kaynaklardan alınan bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz gösterdiğim çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı kabul ve beyan ederim.

Gökçe YAZAR

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ.....	ii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
HUKUK DÜZENİNDE SÜRELER.....	3
1. SÜRE KAVRAMI	3
1.1. Süre Kavramı.....	3
1.2. Maddi Hukukta Görülen Sürelerin Niteliği	5
1.3. Medeni Usul Hukukunda Görülen Sürelerin Niteliği	6
Usul hukukunda düzenlenmiş olan süreler; davanın açılması ya da yargılama evresinde yapılması gereken işlemleri kapsayan sürelere ilişkin bir kavramdır. Kanun koyucunun hukuki uygulamaların düzen içinde yürütülebilmesi adına tayin ettiği bu süreler kamu düzenine ilişkindir.	6
2. SÜRELERİN ÇEŞİTLERİ.....	10
2.1. Genel Olarak HMK’da Belirlenen Süreler	10
2.2. Kanunun Belirlediği Süreler	15
2.2.1. Genel Olarak.....	15
2.2.2. Kanunda Taraflar İçin Belirlenen Süreler	16
2.2.2.1. Taraflar İçin Öngörülen Hak Düşürücü Süreler.....	17
2.2.3. Kanunda Mahkemeler İçin Belirtilen Süreler	20
2.2.4. Kanunda Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri.....	21
2.2.4.1. Kanunda Taraflar İçin Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri.....	21
2.2.4.2. Kanunda Mahkemeler İçin Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri	22
2.2.5. Kanunda Belirtilen Sürenin Mahkemece Yanlış Gösterilmesi	24
2.3. Hâkim Tarafından Tespit Edilen Süreler	28
2.3.1. Hâkim Tarafından Belirlenen Sürenin Niteliği	31
2.3.2. 7251 sayılı Kanun İle Getirilen Değişiklikler	33
2.3.3. Hakim Tarafından Verilen Kesin Sürenin Niteliği	38
2.3.4. Sürenin Belirlenmesinde Dikkate Alınacak İlkeler	41
2.3.5. Hâkim Tarafından Verilen Kesin Süre ve Usûli Kazanılmış Hak	43

İKİNCİ BÖLÜM.....	44
SÜRELERE İTİRAZ, SÜRELERİN BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ ZAMANLARI	44
1. SÜRELERE İTİRAZ	44
1.1. Kanun Tarafından Belirlenen Sürelere İtiraz.....	44
1.2. Hâkim Tarafından Tespit Edilen Kesin Sürelere İtiraz.....	45
2. SÜRELERİN İŞLEMeye BAŞLAMASI.....	46
3. SÜRELERİN BİTİMİ.....	52
4. TATİL GÜNLERİNİN SÜREYE ETKİSİ.....	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	60
HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA ESKİ HALE GETİRME	60
1. ESKİ HALE GETİRMENİN TANIMI	60
2. ESKİ HALE GETİRME İLE ADİL YARGILANMA VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ	62
3. ESKİ HALE GETİRME ŞARTLARI	64
3.1. Sürenin, Kanunda Belirtilen veya Hâkimin Kesin Olarak Belirlediği Bir Süre Olması.....	65
3.1.1. Alt Sınır-Üst Sınır Konularak Belirlenen Süreler	65
3.1.2. Hâkimin Takdirine Bırakılmış Süreler	66
3.2. Sürenin Elde Olmayan Sebeple Kaçırılmış Olması	71
3.2.1. Elde Olmayan Sebep Kavramı.....	71
3.2.2. Elde Olmayan Sebebin Varlığını Değerlendirecek Mercii	72
3.2.3. Elde Olmayan Sebebin Devam Ettiği Süre	74
3.2.4. Tebligat Sorunu	76
3.3. Eski Hâle Getirmenin Tek Çözüm Olması Zorunluluğu	81
3.4. Süresi İçinde Eski Hale Getirme Talebinde Bulunulması	82
3.5. Bir Defadan Fazla Talep Edilebilmesi.....	83
4. ESKİ HALE GETİRME USULÜ	84
4.1. Talep Edebilecek Kişiler	84
4.2. Süre.....	85
4.3. Talebin şekli ve kapsamı	87
4.4. İnceleme mercii	89
4.4.1. İlk Derece Mahkemeleri Aşamasında İleri Sürülmesi	89
4.4.2. Bölge Adliye Mahkemeleri Aşamasında İleri Sürülmesi.....	90

4.4.3. Yargıtay Aşamasında İleri Sürülmesi	91
4.5. İnceleme ve karar	93
4.5.1. Eski Hale Getirme Nedenlerinin İspatı	93
4.5.2. Eski Hale Getirme Talebinin Reddedilmesi ve Sonuçları.....	94
4.5.3. Eski Hale Getirme Talebinin Kabul Edilmesi ve Sonuçları.....	94
4.6. Giderler.....	97
4.7. Kanun Yolu	98
5. TALEBİN YARGILAMAYA VE HÜKMÜN İCRASINA ETKİSİ	98
5.1. Yargılamaya Etkisi	98
5.2. Hükmün İcrasına Etkisi	99
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	101
SÜRELERİ DURDURAN, KESEN NEDENLER VE ADLİ TATİL	101
1. ADLİ TATİL VE SÜRESİ	101
1.1. Genel Olarak Adli Tatil	101
1.2.Ülkemizde Adli Tatil Düzenlemeleri ve Süresi.....	103
1.3.Adli Tatilin Yargılamaya Etkisi	106
1.4. Adli Tatilde Bakılacak Davalar ve İşler	107
1.5. Adli Tatilde Bakılamayacak Davalar ve İşler.....	113
1.5.1.Kural	113
1.5.2.Adli Tatilde Bakılamayacak Davalar ve İşlerde Yapılabilecek İşlemler	114
1.6.Adli Tatilin Sürelere Etkisi.....	115
1.7. Adli Tatilde Görevli Hakim ve Savcıların Belirlenmesi.....	118
1.8. MUKAYESELİ HUKUKTA ADLİ TATİL.....	119
2. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA DÜZENLENEN ZAMANAŞIMI SÜRELERİ, BU SÜRELERİ DURDURAN VE KESEN NEDENLER.....	120
2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanununda Düzenlenen Zamanaşımı Süreleri	122
2.2. HMK’da Düzenlenen Zamanaşımı Sürelerini Durduran Nedenler.....	124
2.3. Zamanaşımı Sürelerinin Kesilmesi ve Nedenleri	127
2.3.1. Borçlunun Zamanaşımını Kesen Fiilleri	128
2.3.1.1. Borçlunun Borcunu İkrar Etmesi	128
2.3.2. Alacaklının Zamanaşımını Kesen Eylemleri	129
2.3.2.1. Dava Açılması veya Def’i İleri Sürülmesi	130
2.3.2.2. İcra Takibi.....	132
2.3.2.3. Hakeme Başvuru.....	132
2.3.2.4. Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri	133
2.4. Zamanaşımının Durması ve Kesilmesinin Sonuçları.....	134

2.5. Durma ve Kesilmenin Borçlu ve Diğer Şahıslara Etkisi	134
SONUÇ.....	136

ÖZET

Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Eski Hale Getirme ve Adli Tatil

Hukuk ve ceza yargılamasında tarafların yapacağı işlemler genel olarak sürelerle bağlanmıştır. Mevzuatta belirtilen süreler ise zamanaşımı veya hak düşürücü süre olarak sınıflanmakta olup işlemler, belirlenen sürelerde yapılmadığı takdirde hakkın kullanılmasının yaptırımı olmaktadır. Yargılamanın taraflarının hak ve yükümlülükleri belirlenirken sürelerin başlama ve bitiş anları, hangi hallerde sürelerin duracağı, sürenin durması halinde yeniden ne zaman işlemeye başlayacağı gibi etkenler göz önünde bulundurulmaktadır. Taraflardan birinin belirlenen süreyi kaçırmaması halinde bu durum diğer taraf için usulî müktesep hak haline gelebilmektedir.

Hukuk yargılamasında sürelerin bir kısmı kanunda açıkça düzenlenmişken, bazı süreler ise hâkimin takdirine bırakılmıştır. Yargılamanın tarafları bazen kendi iradeleri dışında oluşan sebeplere bağlı olarak belirlenen süreleri kaçırabilmektedirler. Bu durumda belirlenen sürenin belirli şartlar altında, eski hale getirme yolu ile canlandırılması mümkündür.

Dava açmadan önce, yargılama sırasında ve yargılamadan sonra sürelerin uygulanması ve anlaşılmasında uygulamada bazı sorunlar yaşanmaktadır. Çalışmamızda Hukuk Muhakemesi Kanununda belirlenen süreler ayrıntılı olarak ele alınarak sorunlu alanlara çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler

Dava, Kesin Süre, Hakimin Takdir Yetkisi, Eski Hale Getirme, Hak Düşürücü Süre, Usulî Müktesep Hak, Zamanaşımı

ABSTRACT

Durations in The Civil Procedural Code

The actions to be taken by the parties in civil and criminal proceedings are generally fixed on certain duration. Periods specified in the legislation are classified as statute of limitations or lapse of time, and it is not possible to use the right if the process are not completed within the specified time periods. While determining the rights and obligations of the parties to the case, factors such as the starting and ending moments of the periods, in which cases the periods will stop, when the time will start again if the time is stopped, are taken into consideration. In case one of the parties misses the determined time, this may become an acquisitive procedural right for the other party. While some of the periods are clearly regulated in the law in the civil proceedings, some periods are left to the discretion of the judge. The parties to the trial sometimes miss the specified periods depending on the reasons that arise out of their will. In this case, it is possible to revive the determined period by reinstatement under certain conditions. There are some practical problems in the application and understanding of the periods before, during and after the trial. In our study, the periods specified in the Code of Civil Procedure will be discussed in detail and solutions will be offered to problematic areas.

Key Words

Case, Restitution, Lapse of Time, Acquisitive Procedural Right, Limitation

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
C.	: Cilt
E.	: Esas Numarası
H.D.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar Numarası
S.	: Sayı
ss.	: Sayılı Sayfalar
TBK	: Türk Borçlar Kanunu

GİRİŞ

Borçlunun borcunu vaktinde ve gerektiği ödemesi beklense de bu süreç içinde yaşanabilecek aksaklık, ihmal veya inkârlara karşı alacaklının haklarının korunması için hukuk düzenimizde kabul edilmiş müesseseler olduğu gibi, alacaklı ve borçlunun menfaatleri arasındaki dengenin korunması için borçlu yararına getirilmiş bazı müesseseler de vardır.

Türk hukukunda ve diğer ülkelerin hukuk sistemlerinde bazı hakların ileri sürülmesi işlemin yapılabilmesi için mevzuatta veya teamül olarak belirlenmiş sürelerin geçmesiyle, süreye bağlanmış yargısal işlemlerin yapılamayacağı, tarafların süreye bağlı haklarının ortadan kalkacağı kabul edilmektedir. Bununla birlikte sürelerin türleri, işlemlere göre zaman aralığı, sürelerin durmasına ilişkin hususlar farklılıklar göstermektedir.

Süre kavramı ile bir eylemin başlangıç anı ile bitiş anı arasında geçen zaman dilimi ifade edilmektedir. Hukuk yargılamasında süreler oldukça önem arz etmektedir. Zira davanın açılması ile birlikte öncelikle ve resen incelenecek hususlardan biri, davanın mevzuatta öngörülen zamanaşımı süresi içerisinde açılıp açılmadığıdır, Yine yargılama sırasında usul işlemlerinin yerine getirilmesi de belli sürelerle bağlanmıştır. Yargılamanın bitiminde kanun yollarına başvuru için de kesin olarak belirlenmiş süreler bulunmaktadır. Bu kapsamda hukuk yargılamasında sürelerin, davanın esası kadar önemli olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.

Süreler genel olarak kanunda düzenlenen süreler ve hâkimin takdir yetkisi ile belirlediği süreler şeklinde ayrılabilir. Bunun yanı sıra sürelerin etkisi bakımından ise zamanaşımı etkisi doğuran süreler ile hak düşürücü süreler olarak ele alınabilecektir.

Hukuk yargılamasında geçerli sürelerin düzenlendiği temel metin 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) dur. Süreler, HMK’da 90-104. maddeler arasında

düzenlenmiştir. Çalışmamızın temelini de bu maddelerdeki düzenlemeler ve yargılama usulüne etkileri oluşturacaktır.

Çalışmamızın ilk bölümünde genel olarak süre kavramı, HMK’da belirlenen süreler, sürelerin yargılamaya etkisi, zamanaşımı veya hak düşürücü etkisi doğurması ele alınacaktır. İkinci bölümde ise sürelerin kaçırılması halinde gündeme gelecek olan eski hale iade müessesesi ele alınacak ve etkileri tartışılacaktır. Üçüncü bölümde ise sürelerin durmasına etkisi olan adli tatil ve genel olarak süreleri durdurucu etkenler ele alınacak ve sonuç kısmı ile çalışma tamamlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUK DÜZENİNDE SÜRELER

1. SÜRE KAVRAMI

1.1. Süre Kavramı

Genel olarak süre, çeşitli mevzuat hükümlerinde, kişiye işlem yapabilmesi için tanınan sınırlandırılmış zaman dilimi olarak tanımlanabilir¹. Hukuk veya ceza yargılaması fark etmeksizin tüm yargılamalarda, haklar ve yükümlülükler genel olarak sürelerle sınırlandırıldığından zaman kavramı belirli sınırlamayı içeren süre olarak kullanılmaktadır².

Hukukta süre (zaman) özel bir anlam ifade eder³. Haklarla borçlar, kimi durumlarda süreye dayalı olmaları ve belli süre içinde kullanılmaları sebebiyle, hukukta zamandan daha çok, süre anlam ifade ederler⁴.

Doktrinde süre, “*dâva ve tahkikat muameleleri için muayyen bir devamla tespit edilmiş olan mühlettir*”⁵ şeklinde tanımlanabildiği gibi, “dava ile ilgili bir işlemin yapılması amacıyla, mahkeme veya ilgililer için, kanun tarafından veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak hâkim veya ilgili şahıs tarafından tayin olunan belirli bir zaman dilimidir” şeklinde de tanımlanmıştır⁶. Oğuzman kanunda yer verilen sürenin niteliğinin tespiti için hükmün amacının göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir⁷.

¹ YILMAZ Ejder, “Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler” Yaşar Üniversitesi Dergisi, Prof.Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan (özel sayı) C.III, İzmir 2013, s.3167.

² EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 1289.

³ YILMAZ Ejder, Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan, Ankara 1972, s.621-638; YILMAZ EJDER, Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Ankara 2012, s.673 vd.

⁴ YILMAZ, s.3167.

⁵ ANSAY Şakir Sabri , Hukuk Yargılama Usulleri, AÜHF Yayınları, Ankara 1960, s.161.

⁶ TERCAN Erdal, Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s.38.

⁷ OĞUZMAN,ÖZ , s.620.

Hukukta süre, mevzuat çerçevesinde, yargı makamları veya izin verilmesi halinde ilgililer tarafından bir işlemin yapılması, bir hakkın kazanılması veya bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için sınırları belirlenmiş ve hukuki sonuçları olan zaman dilimi olarak tanımlandığı yazarlar mevcuttur⁸.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK) ise süreyi “bir davanın açılmasıyla başlayan yargılama faaliyetinde, karara ulaşmak bakımından, mahkeme ve taraflarca yapılması gereken belirli işlemler bulunmakta olup, her işlemin belli bir zaman aralığında yapılması gerekmektedir. Usul hükümleri ile normatif bir değer kazanan bu zaman aralıklarına süre denilmektedir” şeklinde tanımlamıştır⁹.

Kanun koyucunun yasalarda açıkça sürenin niteliğini belirtmediği hallerde bunun hangi kuruma dahil olduğunu belirlemek önem arz eder. Doktrinde¹⁰ maddenin lafzından ve ruhundan kanun koyucunun sürenin niteliğini açıklayabileceğini ancak kanun metninde yer verilen ifadede böyle bir sonuca ulaşamayacaksa ilgili sürede kullanılması öngörülen hakkın mahiyetinin değerlendirilmesini, söz konusu hak usul hukuku veya icra iflas hukukuyla ilişkiliyse bu takdirde adalette çabukluk ilkesi gereğince hak düşürücü süre olduğunu kabulün uygun düşeceğini belirtilmektedir¹¹. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹² (HMK), 20’nci maddesinde düzenlenen görevsizlik ya da yetkisizlik kararı verilmesi durumunda görevli veya yetkili mahkemeye başvurma süresi; dilekçeler aşamasındaki tarafların birbirlerinin dilekçelerine cevap süreleri; kanun yollarına başvuru süreleri hak düşürücü süreler olarak düzenlenmiştir.

⁸ YILMAZ, Süreler, s. 3165.

⁹ Hukuk Genel Kurulu, 12.12.2012 gün ve 2012/9 E-1170/1172 K. Sayılı ilamı www.lexpera.com.tr E.T. 11.11.2020.

¹⁰ AKMARAL KESKİN Hilal, İş Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s.5.

¹¹ Aynı yönde bkz. Yargıtay 2. HD, T. 19.6.1975, E. 1975/5209 K. 1975/5584. Bu kararda yüksek mahkeme sürenin tespiti için önce madde lafzına (“...tenkis hakkının değil, dava hakkının düşeceği...”), ardından maddenin kenar başlığına (“...kenar başlığında da zaman aşımı ibaresi yer almıştır...”) bakarak “...metnin açıklığına...” karar vermiş ve süreyi zamanaşımı olarak tayin etmiştir.

¹² RG 4.02.2021 ,27836

1.2. Maddi Hukukta Görülen Sürelerin Niteliği

Maddi hukukta süreler genel itibariyle hak düşürücü süreler ve zamanaşımı süreleri olmak üzere iki ana başlıkta ele alınabilir. Hak sahibi olan tarafın, yasal olarak belirlenmiş belli bir sürede yapması gereken bir işlemi yapmaması veya hakkını ileri sürmemesi durumunda o hakkın bir daha ileri sürülememesine neden olan süreler hak düşürücü süre olarak tanımlanabilir¹³. Hak düşürücü süreler, kural olarak yenilik doğuran haklar bakımından söz konusudur.

Maddi hukuktaki ikinci süre türü ise geçirilmesi durumunda hakkın sona ermesi sonucu doğurmamakla birlikte o hakkın dava ve cebri icra yoluyla ileri sürülmesine engel olan süreler olup bu tür süreler ise zamanaşımı süreleri olarak tanımlanmaktadır¹⁴. Zamanaşımı süreleri genel olarak özel veya tüzel hukuk kişilerinin karşı taraftan olan alacak haklarının talep edilebilme süreleri için söz konusudur¹⁵. Zamanaşımı süresinin geçmesi ile hak düşürücü süreden farklı olarak hak ortadan kalkmamakta, borç sona ermemekte onu eksik borç niteliğine dönüştürmektedir¹⁶. Bu durumda zamanaşımı süresi geçmesine rağmen borç ifa edildiğinde hukuken geçerli ifa olacak ve sebepsiz zenginleşme sebebi sayılamayacaktır. Alacakların genel olarak 10 yıllık genel zamanaşımı süresi, sözleşmelerden kaynaklanan alacak davalarındaki 10 yıllık zamanaşımı, haksız fiilden kaynaklanan rücu davalarında 2 yıllık zamanaşımı süreleri, maddi hukuktaki zamanaşımı sürelerine örnek olarak verilebilir.

Hak düşürücü sürelerin geçirilmesi durumunda hakkın ortadan kalkması hususu söz konusu olduğundan tarafların ileri süreceği iddia itiraz niteliğindedir. Bu nedenle hak düşürücü süre hâkim tarafından da kendiliğinden göz önünde bulundurulması gereken sürelerdendir. Zamanaşımı süresinin geçirilmesi halinde tarafların iddiası ise def'i

¹³ BUZ Vedat, “Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar”, 1.baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s.262.

¹⁴ EREN Fikret, “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 19.baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s.1356

¹⁵ OĞUZMAN M.KEMAL-, ÖZ Turgut, “Borçlar Hukuku Genel Hükümler” C. I 15.Baskı, Vedat Kitapçılık İstanbul 2019, s.623.

¹⁶ EREN, s.1282.

niteliğinde olup hâkim tarafından ancak talep edilmesi hâlinde dikkate alınabilecektir¹⁷.

1.3. Medeni Usul Hukukunda Görülen Sürelerin Niteliği

Usul hukukunda düzenlenmiş olan süreler; davanın açılması ya da yargılama evresinde yapılması gereken işlemleri kapsayan sürelere ilişkin bir kavramdır. Kanun koyucunun hukuki uygulamaların düzen içinde yürütülebilmesi adına tayin ettiği bu süreler kamu düzenine ilişkindir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen sürelerin geçmesi maddi hukuktaki bir hakkın değil, usul işleminin yapılmasıyla ilgili bir hakkın düşmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Maddi hukuka ilişkin sürelerin konusu tarafların asli hakları yani maddi hukuka ilişkin haklarıdır. Bu nedenle hak düşürücü ve zamanaşımı sürelerinin kaçırılması durumunda hakkın kendisi etkilenecek ve sona erecektir. Bununla birlikte medeni usul hukukundaki süreler genel olarak bir yargılamada yapılan usul işlemlerine ilişkindir. Usul işlemleri yargılamanın ilerlemesini ve yargılama düzenini sağlamakta ancak hakkın ortadan kalkması gibi bir sonuç doğurmamaktadır. Maddi hukuka ilişkin süreler sadece taraflara mahsus bir kavram iken medeni usul hukukunda düzenlenen sürelerin bir kısmı taraflara, bir kısmı ise mahkemeye yöneliktir

Usul hukukunda düzenlenen sürelerin nitelikleri doğrultusunda maddi hukukta düzenlenen hak düşürücü sürelerden farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Eğer süre bir alacağın mahkeme yoluyla elde edilmesine yönelik ise o halde zamanaşımı süresi söz konusu olmalıdır¹⁸. Bu süreler bakımından alacak hakkına sahip olan kişi, alacak hakkı, zamanaşımına uğradığı için değil, alacak talebini dava ve takip sürelerini zamanında kullanmadığından kaybetmektedir¹⁹. Örneğin, hâkim tarafından verilen bir

¹⁷ ERDEM Mehmet , “Özel Hukukta Zamanaşımı”, XII Levha Yayınları, İstanbul 2010, s.34.

¹⁸ AKMARAL KESKİN,,s.6.

¹⁹ YİĞİT Devrim Pınar, Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020,s.10.

süre içerisinde alacaklı taraf alacak hakkını kanıtlar delillerini vermezse açılan dava bundan dolayı reddedilebilir.

1.4. Süre ile Temel Hak ve Özgürlükler İlişkisi

Medeni Usul Hukukuna ilişkin yargılamada hakim olan prensipler arasında önemli bir yer bulan ve HMK'nın 30'uncu maddesinde bulunan "usul ekonomisi ilkesine" dayalı olarak yargıç, yargılamayı makul süre içerisinde ve düzenli bir şekilde yürütmek ve lazım olmayan giderlerin yapılmamasını sağlamakla sorumludur²⁰. 7 Kasım 1982 tarih ve 2109 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın²¹ 141'inci maddesinin 4'üncü fıkrası davaların en az masrafla ve mümkün olan hız ile sonuçlandırılmasını hüküm altına aldığına göre, söz konusu ilkenin anayasal bir ilke olduğu da söylenebilecektir²².

Makul sürede yargılanma olarak da ifade edebileceğimiz husus, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS)²³ 6'ncı maddesindeki "adil yargılanma hakkı"yla da direkt alakalıdır. Bu ilke ile, yargılamaların gecikmeksizin, düzenli ve en az giderle yapılması hedeflenmektedir. Bu amaç Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunda yargılamanın uzamasının bireylerin, hukuksal korunma fonksiyonunu yaptığında ve hukuk sisteminin etkisine olan inancının da kaybolmasını sağladığı şeklinde ifade edilmiştir²⁴.

Yargılamanın uzaması hâlinde geciken mahkeme kararlarının genellikle hayatla bir bağlantısı kalmamakta ve hükümlerin icrası, hakkı teslim etmek yerine taraflar açısından haksızlık yaratacak bir niteliğe dönüşmektedir²⁵. Yargılama süreçlerinin hızlandırılmasının kararlı bir şekilde uygulanması, kararların dayanağını ve doğruluğunu negatif yönde etkileyerek hayatın muazzam hale getirilmesini sınırlandıracak hükmün temellerinin en iyi olmasını ve doğruluğunu olumsuz yönde etkileyecektir. Medeni Usul Hukuku Kanunu, kanunun amacının imkan verdiği

²⁰ KÖSE Yasin , Hukuk Yargılamasında Süreler, 2.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2014, s.24

²¹ Bundan sonra "1982 Anayasası" olarak ifade edilecektir.

²² ÖZKAYA Eraslan, Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, 2.baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s.31.

²³ Bundan sonra "Sözleşme" olarak ifade edilecektir.

²⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) s.20 www.tbmm.gov.tr E.T. 10.10.2020.

²⁵ BAYKAL UZGÖREN Ebru, Medeni Usul Hukukunda Süreler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1998, s.43.

ölçüde, hem bir yaşam hadisesinin muazzam bir biçimde saptanmasına olanak verdiği hem de yargılamanın hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak dengeleyici sistem kurduğu ölçüde bu husus daha da önem kazanmaktadır²⁶. Bu anlamda sürelerin, usul ekonomisi ilkesinin işlevsel olabilmesi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun en önemli hükümlerinden biri olduğunu ifade edebiliriz.

Öte yandan davaların usul ekonomisine uygun şekilde davranılarak, makul sürede bitirilmemesi nedeniyle, AİHM nezdinde görülen davalarda mümkün olan süratle bitirilemeyen yargılamalar sonucunda tazminata mahkum edildiğimiz bilinen bir gerçektir²⁷. AİHM, 1990 yılında meydana gelen asansör kazasında yaralanan davacı tarafından 1992 yılında açılan ve 2005 yılında sonuçlanan tazminat davasında, yargılama süresinin uzun olduğu gerekçesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini kabul etmiştir²⁸. Yine benzer bir kararda AİHM, yargılama müddetinin makul ölçüde olup olmadığının, dava koşulları çerçevesinde ve dava dosyasını karmaşıklığı, başvuranın ve yargılama makamlarının tutum ve davranışları, başvuran için davada hangi menfaatin tehlikede olduğu gibi ölçütlere göre değerlendirmiş; on yıllık yargılama süresinde yirmi dört duruşma düzenleyen, iki tanığın ifadelerini dinleyen ve idari makamlardan gelen belgeleri, uzman raporlarını ve başvuranın sağlık raporlarını inceleyen (M) Asliye Hukuk Mahkemesinin makul süreyi ihlal ettiğini kabul etmiştir²⁹.

Yargıtay da gerek kanun tarafından belirtilen sürelerin gerekse hâkimin tayin ettiği sürelerin amacının usul ekonomisi bakımından davanın mümkün olan süratle sonuçlandırılması olduğu göz önünde bulundurularak³⁰ kanun tarafından belirtilen sürelerle titizlikle uyulması, hâkim tarafından verilen sürelerin amaca uygun, sonuca

²⁶ PEKCANITEZ Hakan, “Hukuki Dinlenilme Hakkı, Seyfullah Edis’e Armağan”, İzmir 2000, ss. 753-788, s. 759.

²⁷ KARATEPE Tacettin, “Hukuk Yargılamasında Adil Yargılanma Hakkının bir Unsuru Olarak Makul Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s. 5.

²⁸ AİHM, İkinci Daire, Zöhre Akyol/Türkiye (Başvuru no. 28668/03), 4 Kasım 2008.

²⁹ AİHM, Dördüncü Daire, Mustafa Türkoğlu – Türkiye, (Başvuru no. 58922/00), 8 Ağustos 2006.

³⁰ 3. Hukuk Dairesi, 22.06.2020 gün ve 2020/2509 E. , 2020/3239 K.

hizmet eder, yeterli, elverişli, taraflara yüklenen yükümlülüklerin tereddüde mahal vermeyecek şekilde açık olmasına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır³¹.

Usul ekonomisi, medeni usul hukukuna hakim olan prensipler arasındadır. Usul ekonomisini adaletin en uygun masrafla, hızlı ve isabetli olarak sağlanması için gerekli işlemlerin taraflarca veya hakim tarafından yerine getirilmesi olarak tanımlayabiliriz³². Usul ekonomisinin etkin bir şekilde uygulanması yargılamanın hızlı bir şekilde sonuçlanmasına hizmet eden bir araçtır.

Usul ekonomisini oluşturan unsurlar basitlik (yargılamanın kolaylaştırılması), hızlilik ve ucuzluk olarak belirlenebilir³³. Usul ekonomisi kapsamında yargılamaların basitleştirilmesi, hızlanması için önlemler alınmaktadır. HMK’da düzenlenen, bazı dava türlerinde uygulanacak olan basit yargılama usulü, sürelerin kısaltılması ve yargılama sürecinin kısaltılarak hızlandırılmasının örneklerindedir. Bu anlamda usul ekonomisi, tarafların hak kaybına yol açmayacak şekilde sürelerin daha etkin kullanılması olarak da görülebilecektir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrasına göre herkes davasının makul bir süre dâhilinde sonuçlandırılmasını isteme hakkına sahiptir. Sözleşme; davaların “*makul bir süre*” içinde görülmesini koşul olarak belirlerken, adaletin etkinliğini ve güvenilir oluşunu tehlikeye atabilecek gecikmeler olmadan pratiğe dökülmesinin önemini kararlarında vurgulamaktadır³⁴. AİHS’nin 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrası, Sözleşmeciler Devletleri kendi hukuk sistemlerini mahkemelerin Sözleşmenin 6’ncı maddesinin belirlenmiş koşullarına uymasını sağlayacak şekilde düzenleme yapmasını zorunlu kılmaktadır³⁵.

³¹ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 28.06.2020 gün ve 2020/2557 E. ,2020/3249 K. www.lexpera.com.tr E.T. 22.12.2020.

³² KURU Baki, “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, Cilt II. Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s.1937.

³³ YILMAZ Ejder, “Usul Ekonomisi”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/637633> E.T. 08.05.2021

³⁴ AİHM, H. / Fransa, § 58; Katte Klitsche de la Grange / İtalya, § 61.

³⁵ Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 6. Madde Rehberi, Adil Yargılama Hakkı (Medeni Hukuk Yönü), 2013.

Bu çerçevede Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan “Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”³⁶ ile bölge adliye mahkemeleriyle Cumhuriyet başsavcılıkları, adli yargı ilk derece mahkemeleriyle Cumhuriyet başsavcılıkları, bölge idare mahkemeleriyle idari yargı ilk derece mahkemelerince sürdürülen soruşturmalarla, kovuşturmalarla ya da yargılamalarla ilgili hedef süreler belirlenmiştir. 1 Ocak 2019 tarihinde uygulanmaya başlayan hedef süre uygulaması ile soruşturma, kovuşturma veya yargılamaların belirlenen sürede bitirilmesi ve AİHM nezdinde tazminat ödemek zorunda kaldığımız makul süre ihlallerinin önüne geçilmek hedeflenmektedir. Ne var ki hedeflenen süre içerisinde soruşturma, kovuşturma veya yargılamaların bitirilememesinin bir müeyyidesinin olmaması nedeni ile bunun sadece istatistiksel bir çalışmadan ileri gitmeyeceği açıktır.

Yukarıdaki yasal düzenlemelere bakıldığında davanın makul sürede bitirilmesi yasal bir zorunluluktur. Davanın mümkün olduğu kadar kısa zamanda sonuçlanması, bireylerin ve özellikle, hakkına bir an önce kavuşmak isteyen davacının yararına olduğu gibi, adalet hizmetinin de zorunlu bir gereğidir³⁷. Bu zorunluluğun gereği olarak HMK’da, tarafların ve mahkemelerin uyması gereken zorunlu süreler getirilmiştir. Bu süreler ile davaların en kısa sürede bitirilmesi ve temel hak ve özgürlüklerden olan adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi amaçlanmaktadır.

2. SÜRELERİN ÇEŞİTLERİ

2.1. Genel Olarak HMK’da Belirlenen Süreler

HMK’nın 90’ıncı ile 94’üncü maddelerinde sürelerle dair genel hükümler hakkında düzenlemeler yapılmıştır. HMK’nın 90, 91 ve 94’üncü maddelerinde geçen “kanun” lafzı dikkate alındığında, kanundaki düzenlemenin Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile sınırlı olmadığı, diğer kanunlarda geçen süreler hakkında da uygulanacağı anlaşılmaktadır³⁸. HMK’nın sürelerle dair hükümleri incelendiğinde, sürelerin kanunda

³⁶ Resmi Gazete, 23 Haziran 2017 Cuma, Sayı 30105.

³⁷ POSTACIOĞLU İlhan- ALTAY Sümer, Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul, 2015,s. 372.

³⁸ BÜYÜKTANIR Tahir – BÜYÜKTANIR ÖZCAN Burcu Gülseren – BÜYÜKTANIR Oğuz, Kanunlarımızda Süreler, 3.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s.78.

belirlenen süreler ve hâkimce tespit edilen süreler olmak üzere ikiye ayrıldığı anlaşılmaktadır.

Doktrinde süreleri taraflar için konmuş sürelerle mahkemeler için konmuş süreler üst başlığı altında inceleyen yazarlar³⁹ olduğu gibi, sürelerin kanun tarafından veya hâkim tarafından belirlenmesinin dışında, kanun tarafından belirlenmiş olmakla birlikte, kanunun iznine dayanarak hâkimin uzatabileceği üçüncü bir süre kategorisinin varlığını kabul eden yazarlar da bulunmaktadır⁴⁰. Söz konusu görüş doktrinde azınlıkta kalmakta ve çoğunluk görüş süreleri kanunda belirlendiği gibi taraflar için ve mahkemeler için konulmuş süreler olarak kabul etmektedir. Kanaatimizce bu ayırım isabetlidir. Bu nedenle çalışmamızda süreleri kanunun belirlediği ayırımı dikkate alarak inceleyeceğiz. Aynı zamanda kanunun belirlediği sistematik içinde kalarak belirlenen süreleri kanunun belirlediği ve hâkimin belirlediği süreler üst başlığı altında, kanunun belirlediği süreleri ise taraflar için belirlenmiş süreler ve mahkemeler için belirlenmiş süreler olarak inceleyeceğiz.

Bu kapsamda öncelikle HMK'da sürelerin nasıl düzenlendiğine bakılması gereklidir. Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) 'da süreler 3 gün⁴¹, 5 gün⁴², 7 gün⁴³, 10 gün⁴⁴, 15 gün⁴⁵, 30 gün⁴⁶ gibi gün süre sistemi benimsenmişti. Ancak 6100 sayılı HMK ile birlikte bu sistem terk edilmiş, hesaplaması daha pratik

³⁹ KURU, Baki, Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, Legal, İstanbul,2015,s.642; Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku-Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.878.

⁴⁰ Postacioğlu-Altay, s. 372.

⁴¹ HUMK m. 88;198;297.

⁴² HUMK m. 34.

⁴³ HUMK m. 36/A, 36/B, 177, 377.

⁴⁴ HUMK m. 168; 193; 195; 208; 209;210;215.

⁴⁵ HUMK m.271;381.

⁴⁶ HUMK m.195.

olması nedeni ile hafta, ay ve yıl sistemi benimsenmiştir. HMK'da süreler; 1 hafta⁴⁷, 2 hafta⁴⁸, 1 ay⁴⁹, 3 ay⁵⁰, 6 ay⁵¹, 1 yıl⁵² ve 10 yıl⁵³ şeklinde düzenlenmiştir.

HMK'da yukarıda belirtilen hafta, ay ve yıl olarak belirlenen sürelerin yanında, bazı süreler alt sınır ve üst sınır tespit edilerek belirtilmiştir. HMK'ın 144'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen tarafların dinlenilmesi amacıyla mahkemeye gelmeleri için verilen iki haftadan az olmayan süre; tanığın duruşmaya davet edilmesine dair HMK'nın 243'üncü maddesinin 2'nci fıkrasındaki en az bir haftalık süre; temyiz incelemesi ve temyiz duruşmasını düzenleyen HMK'nın 369'uncu maddesinin 2'nci fıkrasındaki temyiz incelemesi sırasındaki duruşma gününün tebliğine dair en az iki haftalık süreler alt ve üst sınırı verilmiş sürelere örnek verilebilir⁵⁴.

HMK'nın 338'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki adli yardımdan yararlanan kişinin haklı çıkmaması hâlinde, yargılama giderinin ödenmesi için belirlenen en çok bir yıllık süre, HMK'nın 127'nci maddesinin 1'inci fıkrasındaki cevap dilekçesinin cevap süresi içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, bir ayı geçmemek üzere verilebilecek ek süre, HMK'nın 274'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki bilirkişinin görev süresinin üç ayı geçmemek üzere uzatılabilmesine dair süre, basit yargılamada dilekçelerin verilmesi düzenlenen HMK'nın 317'nci maddesinin 2'nci fıkrasında belirtilen şartlar çerçevesinde cevap dilekçesinin verilmesi için verilebilen ek süre, HMK'nın 320'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki basit yargılamada iki duruşma arasındaki sürenin 1 aydan daha uzun olmayacağına dair süre ve HMK'nın 427'nci maddesinin 1'inci fıkrasındaki ilk toplantı tutanağının tanzim edildiği tarihten

⁴⁷ “MADDE 398- (Değişik:22/7/2020-7251/43 Md.), HMK'nın 38, 43, 44, 119, 130, 180, 181, 272, 275, 275, 325, 344, 346, 348, 393, 394, 394, 402, ve 403'ncü maddeleri.

⁴⁸HMK'nın M. 345, HMK'nın 20, 42, 82, 83, 96, 104, 120, 122, 136, 140, 144, 208, 253, 281, 317, 347, 387, 397, 409, 418, 426, ve 437'nci maddeleri.

⁴⁹ HMK'nın m.150, HMK'nın 127, 294, 320, 361, 392, 416, 418, 437, 437, 439 ve 432'nci maddeleri.

⁵⁰ HMK'nın m.150, HMK'nın 274 ve 377'nci maddeleri.

⁵¹ HMK'nın m.398- (Değişik:22/7/2020-7251/43 md.)

⁵² HMK'nın m.399, HMK'nın 46, 287, 339 ve 427'nci maddeleri.

⁵³ HMK'nın m.377

⁵⁴ Köse, s.197

başlayarak bir sene içerisinde karar verileceğine dair süreler ise üst sınırı belirlenmiş sürelerindendir⁵⁵.

Yasa koyucu bir kısım süreleri net bir şekilde, bir kısım süreleri alt ve üst sınırları tespit ederek belirlerken bir kısım süreleri ise hâkimin takdirine bırakmıştır. Örneğin HMK'nın 32'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre dilekçenin yeniden yazılması için hâkimin taraflara vereceği “uygun bir süre”⁵⁶; HMK'nın 54'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre kanuni temsilcilere izin belgelerini, tüzel kişilerin organlarıysa temsil belgelerini mahkemeye ibraz etmeleri, izin belgesi yoksa alınmasına yönelik olarak mahkemeye başvurusu için hâkim tarafından verilecek “kesin süre”⁵⁷; HMK'nın 77'nci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre geçerli bir özre dayanarak dosyayı inceleyememiş olan avukata verilecek “kısa bir süre”; HMK'nın 164'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre tarafın ileri sürdüğü ön sorunun incelenmeye değer bulunması halinde, diğer tarafa cevabını bildirmesi ve varsa delillerini eklemesi için hâkim tarafından “belirlenecek süre”⁵⁸; HMK'nın 240'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında belirtilen hallerde tarafa tanık adresi göstermesi için verilen “işin niteliğine uygun kesin süre” ; HMK'nın geçici 4'ncü maddesine göre direnme halinde dairenin, direnme kararını incelemesi için verilen “mümkün olan en kısa süre” hâkimin takdirine bırakılan diğer sürelerdir.

Kanun koyucu yukarıda belirtilen süre çeşitlerinden farklı olarak bir kısım işlemlerin yapılabilmesi için belirli bir süre düzenlemesi yapmamış, karar aşamasına kadar işlemin yapılabilmesi için süre tanımıştır. Örneğin, HMK'nın 115'inci maddesinde düzenlenen dava şartı yokluğu yargılamanın her aşamasında dikkate alınarak şartın bulunmaması halinde dava şartı yokluğu nedeni ile davanın usulden reddedilmesi; HMK'nın 167'nci maddesine göre davaların her aşamada ayrılabilmesi; HMK'nın

⁵⁵ GÖRGÜN L Şanal, Medeni Usul Hukuku, 9.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.456

⁵⁶ Benzer Süreler.

⁵⁷ Benzer süreler:

HMK'nın 77'nci maddesine göre vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması halinde vekâletnamenin verilmesi için verilen “kesin süre”

HMK'nın 220'nci maddenin 1'nci fıkrasına göre tarafa belge ibraz etmesi için verilen “kesin süre”

HMK'nın 115'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre dava şartı noksanlığının giderilmesi için verilen “kesin süre” .

⁵⁸ HMK'nın 246'nci maddenin 1'nci fıkrasına göre tanığın sözlü olarak dinlenmesi yerine, cevaplarını yazılı olarak bildirmesi için “belirlenecek süre” .

19'uncu maddesine göre yetkinin kesin olduğu hallerde, davanın sonuna kadar yetkisizlik kararı verilebilmesi bu sürelelere örnektir⁵⁹.

Bunların yanında, başlangıcı veya bitimi, belli bir vakte (ana) ya da olguya dayandırılan⁶⁰ süreler de bulunmaktadır. Mesela, kesin yetki kuralının düzenlendiği davalarda, mahkemenin yetkili olup olmadığını davanın sonuna dek resen incelemek mecburiyetindedir. Bunun yanı sıra ret sebeplerinden biri varken davadan çekilmeyen hâkimin iki taraftan birinin hâkimi reddetmesine kadar davaya bakabileceğine dair HMK'nın 37'nci maddesinin 1'inci fıkrası da bu tür sürelelere örnek olarak verilebilecektir.

Kanuni temsilci dava açabilmek ve yargılamayla ilgili işlem yapabilmek için izin belgesi almak amacıyla mahkemeye müracaat etmiş ise, bu konuda karar verilinceye kadar beklenilmesine dair HMK'nın 54'üncü maddesinin 2'nci fıkrası; davanın ihbarının tahkikat sonuçlanıncaya kadar yapılacağına dair HMK'nın 61'inci maddesinde düzenlenen süre; davaya aslî müdahalenin, hüküm verilinceye değin mümkün olduğuna dair HMK'nın 65'inci maddesi; sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrarın tarafları bağlamayacağına dair HMK'nın 188'inci maddenin 3'üncü fıkrası; yargılama sırasında kanuni temsilci atanması gereken bir durum ortaya çıkması ve mahkemenin gerekli gördüğü takdirde bu konuda kesin bir karar verilene kadar yargılamanın ertelenmesine dair HMK'nın 56'ncı maddesinin 1'inci fıkrası ve hükmün tavzihinin (hükmün) icrası tamamlanıncaya kadar istenebileceğine dair HMK'nın 305'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki⁶¹ süreler de başlangıcı veya bitimi belli bir olguya dayalı sürelerdir.

⁵⁹ UZGÖREN, s.56.

⁶⁰ YILMAZ Ejder, "Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler", <https://dergipark.org.tr>, 20.09.2020, s. 3171.

⁶¹ YILMAZ, Süreler, s.3171.

2.2. Kanunun Belirlediği Süreler

2.2.1. Genel Olarak

Kanunda belirtilen süreler; kanunen düzenlendiği için kesin niteliklidir⁶².

Bir sürenin kanunun belirlediği süre olarak değerlendirilebilmesi için, kanunda bu sürenin belirli bir aralık şeklinde değil, kesin şekilde belirtilmiş olması gerekir. Örneğin, HMK'nın 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen “iki hafta” şeklindeki eski hale getirme süresi kanunun belirlediği bir süredir. Buna mukabil, HMK'nın 127'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen cevap dilekçesi verme süresinin uzatılmasına ilişkin süre kanunun belirlediği bir süre olarak nitelendirilemez⁶³.

HMK'nın 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre kanunun belirlediği süreler kesindir. Yargıtayın çeşitli Daireleri tarafından verilen hükümlerde de bu husus vurgulanmakta ve hâkimin, kanunun belirlediği bu süreleri artıramayacağı veya eksiltemeyeceği belirtilmiştir⁶⁴. Hâkim bu sürele uyulup uyulmadığını resen dikkate almalıdır⁶⁵.

Ancak HMK'nın 90'ıncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre kanunda belirtilen istisnalar halinde hâkimin kanunun belirlediği süreyi azaltması ve arttırması mümkündür. Örneğin; HMK'nın 127'nci maddesinde kanun, yazılı yargılama usulünde cevap dilekçesi verme müddetini, dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesinden başlayarak 2 hafta olarak belirlemiş olmasına rağmen, iki haftalık bu kesin sürenin maddede belirtilen şartlarda uzatılabilme imkânı tanımıştır.

⁶² HGK., 05.03.2014 gün, 2013/9-651 E. 2014/221; 1. Hukuk Dairesi, 20.02.2020 gün ve 2016/15825 E., 2020/1180 K, 2. Hukuk Dairesi, 29.11.2019 gün ve 2017/2676 E., 2018/13725 K [www.lexpera.com..tr](http://www.lexpera.com.tr) E.T. 22.12.2020.

⁶³ ULUKAPI Ömer, Medeni Usul Hukuku, 2.Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2014, s.134.

⁶⁴ 1.Hukuk Dairesi,27.02.2019 gün ve 2016/6228 E. , 2019/1386 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 9.10.2020.

⁶⁵ Yargıtay HGK, 05.03.2014 gün ve 2013/9-651 E., 2014/202 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 9.10.2020.

İki haftalık kesin süre içerisinde cevap dilekçesinin hazırlanmasının taraflarca zor veya imkansız olduğu durumlarda, ki bu şartların takdiri hâkime aittir, bir ayı geçmemek üzere ek süre verilebilmesi kanunun belirlediği sürelerin artırılmayacağı veya eksiltilemeyeceği kuralının istisnalarından birisidir. Yine HMK'nın 243'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre tanığa yapılacak tebligat, duruşma gününden bir hafta önce tebliğ edilmelidir. Bu zorunluluğa karşın mahkemenin tanığın dinlenilmek üzere daha önce gelmesine karar verebilmesi ise bir diğer istisnadır.⁶⁶

Bilirkişinin görev süresini düzenleyen HMK'nın 274'üncü maddesine göre bilirkişiye verilecek sürenin üç ayı geçemeyeceğine dair düzenleme yapılmıştır. Bununla birlikte bilirkişiye, raporunu hazırlamak için verilen sürenin, yazılı yargılamada üç ayı, basit yargılamada iki ayı geçmemek üzere uzatabilmesine ilişkin düzenleme ise bir istisna olarak sayılabilir. Yine HMK'nın 317'nci maddesindeki basit yargılama usulünde iki haftalık cevap dilekçesi verme süresinin, iki haftayı geçmemek üzere uzatılabilmesi, basit yargılamada tahkikat hükümlerini düzenleyen HMK'nın 320'nci maddenin 3'üncü fıkrasındaki kısıtlamaya rağmen duruşmalar arasındaki sürenin bir aydan fazla tayin edilebilmesi ve ikiden fazla duruşma yapılabilmesi HMK'nın 90'inci maddesinin 1'inci fıkrasında ifade edilen istisnalardan sayılabilecektir.⁶⁷

2.2.2. Kanunda Taraflar İçin Belirlenen Süreler

Kanundaki sürelerin çoğu taraflar için belirlenmiştir. Yine hâkim tarafından belirlenen süreler de taraflar içindir. Bunun dışında gerek kanunda yer alan gerek hâkim tarafından belirlenen bir süre, asli ve fer'i müdahil⁶⁸, tanık, bilirkişi⁶⁹ gibi taraf dışında kalan fakat yargılama sürecinde yer alan diğer kişiler için konulmuş olabilir⁷⁰. HMK'da taraf için konulan süreler farklı usullerde düzenlenmiştir. Bir kısım süreler net olarak belirlenirken, bir kısım süreler de net olarak belirlenmekle birlikte sürenin

⁶⁶ ULUKAPI Ömer, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1.Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 1997, s.89.

⁶⁷ TUTUMLU Mehmet Akif , Medeni yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, 2.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s.232.

⁶⁸ 6100 sayılı HMK'nın 65'nci maddesi.

⁶⁹ 6100 sayılı HMK'nın 275'nci maddesi.

⁷⁰ ULUKAPI, Medeni Usul, s.132.

“kesin” olduğu nitelendirilmiş, bir kısım süreler ise belirlenmesi hâkimin takdirine bırakılmış ancak hâkimin takdir edeceği sürenin kesin süre olacağı ifade edilmiştir.

2.2.2.1. Taraflar İçin Öngörülen Hak Düşürücü Süreler

Belirtmek gerekir ki, taraflar için kanun tarafından konulan usule ilişkin süreler genel olarak hak düşürücü süre şeklinde düzenlenmiştir⁷¹. Bundan dolayı sürenin geçmesi ile, süreye tabi olan tarafın belirlenen usul işlemini yapma hakkı düşecektir. Fakat süreyi kaçıran tarafın kanunda belirlenen mazeretlerden birini içeren gerekçesinin olması halinde, eski hale getirme şartları çerçevesinde taraf, kaçırmış olduğu süre sebebiyle yapamadığı işlemi gerçekleştirebilme imkânına sahip olabilecektir⁷².

Örneğin HMK’nın 20’nci maddesinin 1’inci fıkrasında görevsizlik ya da yetkisizlik kararı üzerine gerçekleştirilecek işlemler başlığında düzenlenen söz konusu görevsizlik ya da yetkisizlik kararının verilmesi durumunda, dava dosyasının mahkemesine gönderilmesi için kararı veren mahkemeye başvurulması zorunlu olan iki haftalık süre hak düşürücü sürelerdendir. Zira bu süre içerisinde yetkili veya görevli mahkemeye başvurulmaması halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir.

HMK’nın altıncı bölüm ikinci ayrımında “Eski Hale Getirme” başlığı altında düzenlenen “süre” kavramının ele alındığı 96’ncı maddesinin 1’inci fıkrasındaki kanun ve hâkim tarafından belirlenen kesin süre içerisinde işlemin yapılamamasına halinde başvuru olan eski hale getirme yolu için iki haftalık talep süresi, HMK’nın “cevap dilekçesini verme süresi” başlıklı 127’nci maddesinin 1’inci fıkrasında düzenlenen dava dilekçesinin davalıya tebliği ile başlayan iki haftalık cevap dilekçesini verme süresi⁷³, HMK’nın “cevap dilekçesinde eksiklik bulunması” başlıklı 130’uncu maddesinin 1’inci fıkrasındaki cevap dilekçesindeki eksikliklerin tamamlanması için belirlenen bir haftalık süre, HMK’nın “tarafların ikinci dilekçeleri” başlıklı 136’nci maddesindeki iki haftalık cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme süresi,

⁷¹ TANRIVER, s.459.

⁷² GÖRGÜN, s.98.

⁷³ Benzer süre: HMK m. 317/2.

HMK'nın 337'nci maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen “adli yardım talebinin incelenmesi” başlıklı düzenlemede adli yardım talebinin reddiyle ilgili kararlara karşı, tebliğ edilmesiyle başlayacak bir haftalık itiraz süresi, istinaf kanun yoluna başvuru süresinin düzenlendiği “başvuru süresi” başlıklı HMK'nın 345'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki ilamın usulen taraflardan hepsine tebliği ile işlemeye başlayan iki haftalık istinaf yoluna başvuru süresi⁷⁴, “temyiz edilebilen kararlar” başlıklı HMK'nın 361'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi mümkün olan son kararlarla hakem kararlarının iptaline ilişkin talep üstüne verilen hükümlere karşı tebliğ tarihinden itibaren başlayan 2 hafta içerisinde temyiz kanun yoluna başvuru süresi de hak düşürücü süreler olarak düzenlenmiştir. Bu süreler içerisinde işlem yapılmaması halinde taraflar usuli olarak sahip oldukları hakları kaybetmiş olacaklardır⁷⁵.

HMK'da bazı süreler net olarak belirlenmekle birlikte işin önemine binaen sürenin sonuna “kesin” olduğu yazılmıştır ki bu süreler de kanunun belirlediği kesin sürelerdir. HMK'nın “dava dilekçesinin içeriği” başlıklı 119'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan , dava dilekçesindeki eksikliklerin giderilmesi için davacıya verilen bir haftalık “kesin süre”, HMK'nın “harç ve gider avanslarının ödenmesi” başlıklı düzenlenmesinin yer aldığı 120'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki; yetersiz olduğu anlaşılan gider avansının tamamlanması için davacıya verilen 2 haftalık “kesin süre”, HMK'nın “ön inceleme duruşmasına davet” başlıklı düzenlemesinin yer aldığı 139'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (ç) bendindeki taraflara dilekçelerinde gösterdikleri delillerin toplanması için verilen iki haftalık “kesin süre”, HMK'nın belge senetlere ilişkin düzenlemelerinde “yazı veya imza inkarı” başlıklı 208'inci maddesinin 4'üncü fıkrasındaki resmî bir senetteki yazı ya da imzayı kabul etmeyen tarafa, dava açması için verilen iki haftalık “kesin süre”, HMK'nın “harç ve giderlerin yatırılması” başlıklı düzenlemesinin yer aldığı 344'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki istinaf kanun yoluna başvuru için gerekli olan masrafların ödenmesi veya tamamlanması için verilen bir haftalık “kesin süre”, HMK'nın “temyiz incelemesi ve duruşma” başlıklı düzenlemesinin yer aldığı 369'uncu maddesinin 1'inci fıkrasındaki

⁷⁴ Benzer süre: HMK m. 387/2.

⁷⁵ Benzer süreler: HMK'nın 178; 180/1; 181/1; 272/3; 281/1; 325/1; 346/2; 347/2; 348/2; 393/1; 394/3; 394/4; 397/1; 402/3; 403/1; 409/1; 418/2; 426/2; 437/1 maddeleri.

temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılmasının talep edilmesi halinde duruşma giderinin tam olarak ödenmemiş olduğu anlaşılırsa, tamamlanması için verilecek bir haftalık “kesin süre” bu tip sürelerle örnek olarak verilebilecektir⁷⁶.

Kanunda belirtilen süreler kesin olduğuna göre kanunda bir kısım sürelerin sonuna “kesin süre” olduğunun ayrıca belirtilmesinin nedeni nedir?

Ulukapı'ya göre eğer böyle bir ibare mevcut olmasaydı, hâkimin HMK'nın cevap dilekçesini verme süresine ilişkin 127'nci maddesinin 1'inci fıkrası doğrultusunda vereceği süre HMK'nın 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında ifade edilen kesin süre olma özelliği taşımayacaktı. Zaten bu sebeple, hâkime iki hafta, bir hafta gibi net veya HMK'nın 127'nci maddesinin 1'inci fıkrasında olduğu gibi belirli bir üst limite kadar süre verme yetkisinin tanındığı birçok durumda, verilen sürenin kesin olmasının sağlanması için bu hükümler açıkça “*kesin süre verilir*” şeklindeki ifadeleri ihtiva etmektedir⁷⁷.

Kanaatimizce kanunda belirtilen sürelerin sonuna kesin süre olduğunun yazılması söz konusu maddenin yargılamanın hızlı ve düzenli bir şekilde ilerlemesi açısından önemli maddeler olmasından kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu yargılamanın süratli bir şekilde sonuçlandırılmasına katkı sağlayacak aşamaların uzatılmadan, ciddiyetle geçilmesini vurgulamak için kesin süre ibaresini koymuştur. Aksi halde kesin süre ibaresi bulunmayan sürelerin kesin olmadığı sonucu çıkarılabilir ki bu HMK'nın 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına aykırıdır. Çünkü söz konusu fıkra da açık bir Son olarak HMK'da başlaması veya bitimi, belirli bir süreye değil de, belli bir zamana (ana) yahut olguya dayandırılan ve kanun tarafından belirtilmiş taraflara ait süreler de vardır . Örneğin, HMK'nın hâkimin reddinin en geç birinci duruşmada yeni bir işlem yapmadan evvel iddia edileceğine dair 38'inci maddesinin 1'inci fıkrası; davanın ihbarının tahkikat sonuçlanıncaya kadar yapılacağına dair HMK'nın 61'inci maddesi; davaya aslî müdahalenin, hüküm verilinceye değin mümkün olduğuna dair HMK'nın 65'inci maddesi; tarafların ya da mahkemenin dava dosyasındaki belgelerdeki açık

⁷⁶ BOLAYIR Nur, Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Hukuku Resen Uygulaması İlkesi, 1.Baskı, On İki Levha yayıncılık, İstanbul 2019, s.346.

⁷⁷ ULUKAPI, Medeni Usul, s.134

yazıyla hesap hataları karara gidilinceye kadar düzeltilebileceğine dair HMK'nın 183'üncü maddesi; yemin teklif olunan kimsenin yemin etmeye hazır olduğunu ifade etmesinin ardından öte yandan yemin teklifinden vazgeçip diğer delile dayanamayacağına dair HMK'nın 227'nci maddesinin 2'nci fıkrası; hükmün tavzihinin (hükmün) icrası tamamlanıncaya kadar istenebileceğine dair HMK'nın 305'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki süreler bu tür sürelerdendir. şekilde kanunun belirlediği sürelerin kesin olduğu ifade edilmiştir.

2.2.3. Kanunda Mahkemeler İçin Belirtilen Süreler

Kanunda yer alan sürelerin bir kısmı, özellikle yargılamanın hızlı olmasını sağlamak amacıyla mahkemeye yönelik olarak tesis edilmiştir⁷⁸. Mahkeme için öngörülen süreler ilgili işlemin hangi süre içinde yapılacağını belirler bu sebeple nitelik itibarıyla hak düşürücü süreler değildir. Kural olarak mahkeme, o işlemi Kanun'da gösterilen süre içinde yapmak mecburiyetindedir ancak işlem süresinin ardından yapılmış olsa da verilen karar, gerçekleştirilen işlem geçerlidir⁷⁹.

HMK'da düzenlenen bazı süreler mahkemelerin ilgili süreler içerisinde davranmalarını öngörmüştür. Ancak mahkemelerin bu sürelere uymaması halinde hak düşürücülük ya da zamanaşımı gibi müeyyidesi bulunmamaktadır. HMK'nın hakim in reddi sebeplerinin varlığı izlenecek ret usulüne dair 38'nci maddesinin 5'inci fıkrasındaki reddedilen hâkimin ret gerekçeleri hakkındaki düşüncesini içerir yazı ile birlikte, dosyayı merciine göndermesi için belirlenen 1 haftalık süre, HMK'nın hakim in reddi hususunda ret talebinin incelenmesine dair 42'nci maddesinin 8'inci fıkrasındaki kötü niyetle ret talebinde bulunan kişi hakkında tayin edilen disiplin para cezasının tahsili için gereğinin yapılması amacıyla belirlenen iki haftalık süre, HMK'nın temyiz incelemesi ve duruşma başlıklı düzenlemesine dair 369'ncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki temyiz incelemesinin duruşmalı istenilmesi halinde tebliğ tarihiyle duruşma günü arasında bulunması gereken en az 2 haftalık süre,

⁷⁸ ULUKAPI, Ömer; Medeni Usul Hukuk, Mimoza, Konya, 2014, s.132.

⁷⁹ PEKCANITEZ- ALTAY- ÖZEKES, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2015, s. 164.

HMK'nın hakem kararlarının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanmasına dair 437'nci maddesinin 1'inci fıkrasındaki hakem kararının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması talebini haklı bulan hakem ya da hakem kurulunun, talep tarihinden itibaren kararındaki maddi hatayı düzeltmesi veya kararını tavzihini yapması için verilen bir aylık süre⁸⁰, yine aynı maddenin 3'üncü fıkrasında maddi hataların düzeltilmesi için tayin edilen iki haftalık süre, HMK'nın hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi düzenlemesinin yer aldığı 294'üncü maddesinin dördüncü fıkrası gereğince hüküm neticesinin tefhim edilip de bildirildiği durumlarda, gerekçeli kararın tefhim tarihinden itibaren yazılması için belirlenen bir aylık süreler mahkemelere verilmiş, tavsiye niteliğinde olan ve müeyyidesi bulunmayan sürelerle örnek olarak verilebilecektir⁸¹.

2.2.4. Kanunda Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri

2.2.4.1. Kanunda Taraflar İçin Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri

Kanun'da ifade edilen sürelerin bir bölümü mahkeme için, bir bölümüyse taraflar için öngörülmüştür. Sürenin doğurduğu sonuçlar farklılık gösterdiğinden kimin için düzenlendiği önemlidir⁸². Yukarıda bahsedildiği üzere yasada belirlenen süreler; yasa koyucu tarafından taraflar açısından yeterli olduğu düşünülerek konulmuş süreler olup hak düşürücü sürelerdir. Yargıtay kararları uyarınca da kesin süre içerisinde yapılması gereken işlemi, bu sürede yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkacaktır⁸³. Bir başka ifadeyle sunma hakkı olan delile ilişkin hakkı düşecek ya da hakkı olan kanun yoluna gidemeyecektir⁸⁴.

⁸⁰ Maddi hatalar için iki haftalık süre.

⁸¹ EROĞLU Orhan, Medeni Usul Hukukunda Ön İnceleme, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.320.

⁸² KÖSE, s.77.

⁸³ HGK 12.12.2012 gün ve 2012/9-1170 Esas, 2012/1172; Ayrıca bkz. 7. Hukuk Dairesi, 14.04.2010 gün, 2009/4016 E., 2010/2206 K "...HUMK.'nun 163. maddesi hükmüne göre kanunda belirtilen süreler kesindir. Bu süreler içinde yapılması gereken işlemler yapılmazsa o hak düşer". www.lexpera.com.tr E.T. 01.01.2021.

⁸⁴ ARSLAN Ramazan- YILMAZ Ejder- TAŞPINAR Sema, AYVAZ –HANAĞASI Emel, Medeni Usul Hukuku, 6.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.645.

Bir tarafın süresinde işlemi yapmamaktan kaynaklanan hak kaybı, yargılamanın diğer tarafını etkilemeyecektir⁸⁵. Bunun en tipik örneği kanun yollarına başvuru süresidir. Kanuni süre içinde temyiz yoluna başvurulmazsa, temyiz hakkı sadece süresinde başvurmayan taraf için düşecek ancak davanın diğer taraflarını etkilemeyecektir⁸⁶.

Kanun yoluna başvuru veya HMK'da belirlenen kesin sürelerle uyulup uyulmadığı hususu, mahkemece re'sen dikkate alınır ve hâkim süresinde başvurulmadığını tespit ederse kanun yoluna başvuru istemini reddedecektir⁸⁷. Bu ret kararı aleyhine kanun yoluna da başvurulabilir. Yargıtay temyiz talebinin süresinde olup olmadığını daha ön inceleme aşamasında re'sen dikkate alır ve eğer süresinde kanun yoluna başvuru yoksa dosyayı öncelikle inceleyerek kanun yolu başvuru istemini reddedecektir⁸⁸.

Bu konuda verilebilecek diğer bir örnek ise şudur: görevsizlik ya da yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, dava dosyasının mahkemesine gönderilmesi için kararı veren mahkemeye başvurulması zorunlu olan 2 haftalık süre içinde kararı veren mahkemeye başvurmak suretiyle, dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesini istemesi gerekmektedir. Tersi durumda taraflar için belirlenen bu süre için talepte bulunmayan davacının davası hakkında mahkemece açılmamış sayılmasına karar verilir⁸⁹.

2.2.4.2. Kanunda Mahkemeler İçin Belirtilen Sürelere Uyulmamasının Neticeleri

Taraflar için belirtilen kesin sürelerle uyulmamasının sonucu hakkı ortadan kaldırmakta ise de kanun tarafından belirtilen ancak mahkemeler tarafından yapılacak olan işlemler için öngörülmüş sürelerle uyulmaması herhangi bir hak düşürücü niteliğe sahip değildir ve bu süreler Yargıtay HGK kararında da belirtildiği üzere temenni

⁸⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) s.36 www.tbmm.gov.tr E.T. 29.11.2020.

⁸⁶ ARSLAN ve diğerleri, 2020, s.843.

⁸⁷ ÖZEKES Muhammed, Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz, 3.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 123.

⁸⁸ ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda, s.125.

⁸⁹ KÖROĞLU Anıl, Medeni Usul Hukukunda Sürelere İlişkin Esaslar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s.38.

niteliğinde sürelerdir⁹⁰. Bu nedenle süresinden sonra yapılmış olsa bile mahkemelerin yapmış oldukları bu işlemlerin geçersiz olduğu ileri sürülemeyecektir.

HMK'nın temyiz incelemesi ve duruşma düzenlemesinin yer aldığı 369'uncu maddesinin 1'inci fıkrasındaki temyiz incelemesinin duruşmalı istenilmesi halinde tebliğ tarihiyle duruşma tarihi arasında bulunması gereken minimum 2 haftalık süreden daha az bir süre varsa ve taraflar duruşmada hazır ise iki haftalık süre kuralına uyulmaması, hakem kararlarının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanmasına dair HMK'nın 437'nci maddesinin 1'inci fıkrasındaki hakem kararının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması talebini bir aylık süreden sonra yapılması, HMK'nın m. 437'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki maddi hataların düzeltilmesinin iki haftalık süreden sonra yapılması, HMK'nın hüküm, hükmün verilmesiyle tefhimiyle ilgili düzenlemesinin yer aldığı 294'üncü maddesinin 4'üncü fıkrası gereğince hüküm neticesinin tefhim edilerek bildirildiği durumlarda, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlamak suretiyle 1 aydan sonra yazılması, HMK'nın Yargıtay kararlarının tebliğine ilişkin düzenlemesinin yer aldığı 372'nci maddesinin 1'inci fıkrası gereğince Yargıtayın bozma kararlarıyla onama kararlarının mahkeme yazı işleri müdürünün derhâl taraflara tebliğ etmemesi, taraflar için bir kayıp oluşturmayacaktır⁹¹. Bu nedenle belirtmiş olduğumuz maddelerdeki süreler bağlayıcı süreler değildir.

Öte yandan, mahkeme için bağlayıcı olmayan sürenin geçirilmiş olmasının veya işlemin geciktirilmesi o sürede gerçekleştirilmesi öngörülen işlemin yapılması imkânını ortadan kaldırmaz. Diğer bir ifadeyle hâkim, gecikerek de olsa süreye bağlı olan bir işlemi yapabilir ve gecikmeli de olsa gerçekleştirilen işlem, verilen karar hukuki olarak geçerlidir ve süresinde yapılmış gibi hukuksal netice doğurur⁹². Süresi içinde yapılmayan işlemle ilgili olarak işlemi yapmakta herhangi bir ihmali bulunmaktaysa, hâkime disiplin cezası verilebileceği gibi HMK'nın devletin

⁹⁰ HGK. 4.2.1998 gün ve 9/840-3 ABD 1998/3 s. 127-130. ...”12. maddede öngörülen sürelerin bir temenni biçiminde vaz olunduğunun kabulü, yasa koyucunun amacına uygun düşecektir”... www.sinerjimevzuat.com.tr E.T. 23.12.2020.

⁹¹ KÖROĞLU, s.73.

⁹² 17. Hukuk Dairesi, 30.06.2020 gün ve 2019/6657 E. , 2020/4175 K. www.lexpera.com.tr E.T. 23.12.2020 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.10.2020

sorumluluğu ve rücu başlıklı 46'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının e bendi uyarınca tazminat davası da açılabilir⁹³.

2.2.5. Kanunda Belirtilen Sürenin Mahkemece Yanlış Gösterilmesi

Anayasa'nın 36'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre herkes, kanunların gösterdiği yollardan faydalanarak yargı mercileri önünde davacıyla davalı olarak yer almak, iddia ve savunmalarını ileri sürmek ve adil bir şekilde yargılanma hakkına sahiptir. Tarafı olduğumuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde de, gerçek ve tüzel kişilerin kanunlarla güvence altına alınmış bireysel hak ve yükümlülükleri ile alakalı tüm iddialarını yasalarla kurulmuş bağımsız, tarafsız bir mahkeme önüne taşıma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan düzenlemeler gereği, mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusu yapma hakkının, adil yargılanma hakkı kapsamında olduğu tartışmasızdır.

1982 Anayasası'nın “Temel hak ve Hürriyetlerin Korunması” başlıklı 40'ıncı maddesinin 2'inci fıkrasına göre “Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.” Bu zorunluluğun bir sonucu olarak HMK'nın hükmün kapsamı başlıklı 297'inci maddesinin ç bendine göre hüküm sonucunda, yargılama giderleri ve yargılamanın taraflarından tahsil edilen avansın kullanılmayan kısmının iade edilmesi, varsa kanun yolları ve süresinin gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluğa rağmen mahkeme, kararında kanunda belirtilen süreyi yanlış gösterirse, örneğin kanun yolu süresini olduğundan daha uzun gösterirse ve taraf kanunda belirtilen süre geçtikten ancak mahkeme tarafından belirtilen kesin süre içinde kanun yoluna başvurursa tarafın hakkını kaybeder mi sorusu sorulabilmektedir. Kanunda belirtilen sürenin yanlış gösterilmesi ve muhatabın yanıltılması halinde tarafların haklarının ortadan kalkıp kalkmayacağı tartışmalıdır⁹⁴.

⁹³ KARSLI Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.449.

⁹⁴ ÜSTÜNDAĞ Saim, Medeni Yargılama Hukuku C I-II, 7.Baskı, Nesil Matbaacılık, İstanbul 2000, s.345

Bu konuda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Yılmaz'a göre hâkim, kanunda gösterilen istisnalar dışında kanun tarafından belirtilen sürelerin hukukî niteliğini değiştiremez. Yani kesin olan bir kararı kesin olmayan hale getiremeyeceği gibi kesin süreler içerisinde yapılamayan işlem için (karşı taraf lehine ortaya çıkan usulî müktesep hakkı da dikkate alarak) yeni bir süre veremeyecektir⁹⁵.

Kuru' ya göre ise, mahkeme uzatmaması gereken kesin kanuni bir süreyi uzatsa ve ilgili de uzatılmış bu süre içinde işlemi yapmış olsa bile geçersizdir, yapılmamış sayılır⁹⁶.

Erdoğan'a göre yanlışlıkla da olsa kanunun tayin ettiği süre uzatılsa dahi uzatılmış süre içinde yapılan işlem yapılmamış sayılır ve bu husus bozma sebebi teşkil eder⁹⁷.

Bu konuda Akil ise, kanun tarafından belirlenen sürelerin mahkeme kararlarında yanlış gösterilmesinin hukuki sonuçları hakkında, yüksek mahkeme kararları arasında çelişki bulunduğu, yanlış gösterme nedeni ile ortaya çıkan hak kayıplarının telafisi için yapılan bireysel başvuru çerçevesinde verilen Anayasa Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. Akil devamında ise, kanunla tayin edilen sürelerin kesin ve hak düşürücü niteliğine karşın kişilerin mahkeme kararlarına duydukları güvenin muhafaza edilmesine dair beklentilerin göz önüne alınması gerektiğini ve sorunun kişilerin hak arama özgürlükleri ile mahkemeye erişim haklarının sınırlandırılmayacak şekilde çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir⁹⁸.

Yargıtayın bu hususta vermiş olduğu kararlarda⁹⁹, ilgililerin kanunda belirtilen süreler yerine, mahkemenin tefhim veya tebliğ ettiği kararında belirlenen kanuni sürelerle uygun hareket etmesinin ilgisine herhangi bir hak vermeyeceği, “kanunu bilmemek

⁹⁵ YILMAZ, Süreler, s. 3172.

⁹⁶ KURU Baki , Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt V, Demir Matbaacılık, İstanbul2001, s.5433.

⁹⁷ ERDOĞAN Celal, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, t.y.:1950 s.278 vd.

⁹⁸ AKİL Cenk- GÜL Mehmet Akif , “Medenî Yargıda Hâkimin Kanunî Süreyi Kararında Yanlış Göstermesi Problemine İlişkin Düşünceler”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, s.17, E.T.15.09.2020.

⁹⁹ HGK, 13.3.2013 gün ve 19-779 Esas 2013/355 Karar, 14. H.D, 17.06.2020 gün ve 2019/3932 E., 2020/3804K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 15.10.2020; 1. Hukuk Dairesi, 27.02.2019 gün ve 2016/6228 E., 2019/1386 K.

mazeret sayılmaz ilkesi” uyarınca kanunda belirtilen sürenin dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir. Belirtmek gerekir ki; Yargıtayın bu konuda farklı kararları da mevcut olup bu hususta görüş birliği bulunmadığı değerlendirilmektedir¹⁰⁰.

Anayasa Mahkemesi kararlarında¹⁰¹ ise, muhatabın mahkeme kararına duyduğu güven nedeni ile mahkeme kararında gösterilen süreye uygun usul işlemi yapması ve bunda işlemi yapan tarafın kusurunun bulunmaması nedeniyle ilgilinin hak kaybına uğramaması gerektiği sonucuna varılmıştır. AYM bir başka kararında ise icra mahkemesi kısa kararında kanun yolu süresini tebliğden itibaren on gün olarak belirtmiştir.

AYM kararlarına göre, mahkemeler kanun yolunu ve süresini doğru olarak göstermek yükümlülüğü altında olduklarına göre muhatabın temyiz süresinin tebliğ ile başlayacağına dair belirlemeye güvenerek temyiz yoluna başvurusunu makul görmüş ve “bu durumda temyiz merciinin somut olayın koşullarında temyiz süresinin tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olup başvuru üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvuru katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı” gerekçesi ile ihlal kararı verilmiştir¹⁰².

AYM, bir başka kararında ise, icra hukuk mahkemesi kararında 10 günlük temyiz süresi 15 gün gösterilmiş, başvuran bu belirlemeye güvenerek hareket etmiş ve 10 gün geçtikten sonra 15 gün içinde temyiz yoluna başvurmuştur. AYM, yasa yoluyla

¹⁰⁰ 20. Hukuk Dairesi, 09.03.2020 gün ve 2019/5216 E. , 2020/1237 K. (Sulh Hukuk Mahkemesi) ... “Somut olayda; İlk derece mahkemesince kısa kararda ve gerekçeli kararda temyiz süresi kararın tebliğ tarihinden itibaren 2 hafta olarak açıklanmıştır. Gerekçeli karar davacı vekiline, 09/07/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, davacı vekili ise 22.07.2019 tarihinde, kısa kararda ve gerekçeli kararda bildirilen 2 haftalık süre içinde harç ve giderlerini yatırarak karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Belirtilen sebeple adil yargılanma hakkı, adalete erişim hakkının zedelenmemesi göz önünde bulundurularak temyiz isteminin süresinde olduğunun kabulü ile işin esasına girilerek davalı vekilinin temyiz sebepleri incelenmesine karar verilmiştir”....(oyçokluğu) <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.10.2020.

¹⁰¹ AYM, Aktif Elektrik Müh. İnş. San. Ve Tic. Ltd. Şti. Başvurusu, 26.06.2014,2012/855 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, E.T. 1.9.2020.

¹⁰² AYM, Prizma Pres Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. Başvurusu, 2017/33635, 10.06.2020, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, 1.9.2020.

süresini doğru göstermenin anayasal bir yükümlülük olduğunu göz önüne alarak, başvuranın ifade edilen süreye güvenip hareket etmesini makul görmüş “Yargıtay değerlendirmesinin öngörülebilirlik sınırları içinde olduğunun kabul edilemeyeceği, yapılan yorumun, başvurucunun temyiz hakkını kullanmayı imkânsız kılacak ölçüde ve aşırı şekilci bir yaklaşımla elde edildiği, bu açıdan kararın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını zedelediği gerekçesi ile ihlal kararı vermiştir.”¹⁰³.

AİHM, mahkemeye etkili erişim hakkını “hukukun üstünlüğü” ilkesinin temel ölçütlerinden birisi şeklinde kabul etmektedir ve mahkemeye etkili erişim hakkının mahkemeye başvuru hususunda tutarlı bir sistemin bulunmasını ve dava açmak isteyen bireylerin mahkemeye erişimde açık, uygulanabilir ve etkili fırsatlara sahip olmasını gerektirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle hukuksal belirsizliklerin veya pratikteki tutarsızlıkların yargılamanın taraflarının mahkemeye erişimine zarar verdiği hallerde bu hakkın ihlal edilmiş olduğuna karar verilmektedir¹⁰⁴.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Walchli ve Fransa kararına göre mahkemeye başvuru hakkı kanun tarafından belirlenmek şartı ile usul kurallarına tabi tutulabilir. Ancak usul kuralları uygulanırken adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesine özen gösterilmelidir. Bu nedenle adil yargılanma hakkını ihlal edecek şekilde aşırı şekle bağlı olmamak gerekirken, mevzuat tarafından düzenlenen usul ilke ve kaidelerinin ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı esneklikten ise kaçınılmalıdır¹⁰⁵.

Efstathiou ve diğerleri & Yunanistan kararında ise usul kurallarının kişilerin davalarının yasalarla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemelerde görülmesine engel olacak şekilde uygulanmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal edeceği kabul edilmiştir¹⁰⁶.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, uyuşmazlıklarda uygulanacak kanun hükmünü tespit edip resen uygulayacak hâkimin, bu çerçevede yasa yolunu ve süresini

¹⁰³ AYM, Cemile Akyıldız Başvurusu, 22.9.2016, 2014/1382, <https://kararlar.bilgi.bankasi.anayasa.gov.tr/2.9.2020>.

¹⁰⁴ AİHM, Geffre/Fransa, B. No: 51307/99, 23/1/2003.

¹⁰⁵ AİHM, Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29 www.hudoc.com E.T. 2.9.2020.

¹⁰⁶ AİHM, Efsthathiou ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 36998/02, 27/7/2006, § 24.

de taraflara doğru gösterme yükümlülüğü vardır. Kuvvetler ayrılığının yer aldığı hukuk sistemimizde yargının da yasama ve yürütme kadar devleti temsil ettiği gözden uzak tutulmamalıdır.

Mahkemeler kanunda belirtilen süreleri değiştiremezler ve kanunla belirlenen süreleri yanlış göstermeleri örnek oluşturmaz ise de dava ile ilgili olan herkes, egemenliği kullanan yetkili organlardan birisi olan mahkemelerin kararlarına güvenmek ve kararda belirtilen sürelerde işlemi yapabilmek konusunda haklı bir beklentiye sahiptir.

Anayasa Mahkemesi de birçok kararında mahkeme kararlarına güven ilkesi gereği, kendisine bildirilen süre içinde işlem yapmasının makul görülebileceğini, mahkemenin Anayasa'nın 40'ıncı maddesinde belirtilen yükümlülüğü dikkate alındığında, kanun yolu süresinin yanlış gösterilmesinin ve bu gösterim nedeni ile işlem hakkının kaybedilmesinin mevzuat hükümlerine göre ve öngörülebilirlik sınırları içinde bulunduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığı, aksinin aşırı şekilcilik olacağı, başvuranların mahkemeye erişim hakkını zedelediği neticesine ulaşır, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altındaki adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir¹⁰⁷. Bu nedenle kanun yolu süresinin hatalı belirtilmesi neticesinde, yargılamanın taraflarının yasa yolu başvuru isteminin süreden reddedilmesi, hatanın tüm neticelerinin yargılamanın taraflarına yüklenmesinin adil yargılanma hakkı kapsamında adalete erişim hakkının sınırlandırılması olduğunu düşünmekteyiz.

2.3. Hâkim Tarafından Tespit Edilen Süreler

Her sürenin kanun tarafından düzenlenmesi doğru olmayacağı için, bazı sürelerin somut olayın özellikleri dikkate alınarak belirlenebilmesi için hâkimin takdirine bırakılmıştır¹⁰⁸. Hâkim takdir hakkını kullanırken HMK'nın 30'uncu maddesinin 1'nci fıkrasında düzenlenen “usul ekonomisi ilkesini” ve bu ilkenin temel unsuru olan

¹⁰⁷ Anayasa Mahkemesi, Muammer Tatar Başvurusu, 09.06.2016 gün ve 2014/819, [https:// kararlar.bilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/819/BasvuruAdi=MUAMMER+TATAR](https://kararlar.bilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/819/BasvuruAdi=MUAMMER+TATAR) 5.10.2020.

¹⁰⁸ 1. Hukuk Dairesi, 08.04.2004 gün ve 2004/1248 E., 2004/4094 K. www.lexpera.com.tr E.T. 24.11.2020.

“makul süre” kavramını dikkate almalıdır. Maddeye göre hâkim yargılamanın “makul süre” içerisinde yapılması ile sorumludur. Kanunda belirtilen makul süre her davanın özel koşullarına göre değerlendirilmelidir¹⁰⁹. Davanın karmaşıklığı, tarafların davranışı ve yetkili makamların davranışı gibi kriterler dikkate alınarak makul sürenin belirlenmesi ve bu belirleme çerçevesinde sürelerin tespit edilmesi hâkimin takdirindedir.

Kanun bir kısım süreleri belirlememiş her davanın özel koşullarına göre değerlendirme yaparak belirleme görevini hâkime bırakmıştır. Örneğin; HMK’nın yargılamanın sevk ve idaresi başlıklı düzenlemesinin yer aldığı 32’nci maddesinin 2’nci fıkrasına göre dilekçenin yeniden düzenlenmesi için hâkimin taraflara vereceği “uygun bir süre”, HMK’nın temsil veya izin belgesi verilmesi başlıklı düzenlemesinin yer aldığı 54’üncü maddesinin 2’nci fıkrasına göre kanuni temsilcilere izin belgelerini, tüzel kişilerin organlarıysa temsil belgelerini mahkemeye ibraz etmeleri, izin belgesi yoksa alınması için mahkemeye müracaat edilmesi için hâkim tarafından verilecek “kesin süre”¹¹⁰; HMK’nın vekaletnamesiz dava açılması ve işlem yapılmasına dair 77’nci maddesinin 4’üncü fıkrasındaki düzenlemeye göre geçerli bir özre dayanarak dosyayı inceleyememiş olan avukata verilecek “kısa bir süre”; HMK’nın ön sorunun incelenmesine ilişkin 164’üncü maddesinin 1’inci fıkrasına göre ön sorunun incelenmeye değer bulunması halinde, var ise delilleri ile beraber yanıtını bildirmesi için karşı tarafa hâkim tarafından verilen “belirlenecek süre”¹¹¹; HMK’nın tanık gösterme şeklinin düzenlendiği 240’inci maddenin 3’üncü fıkrasında belirtilen hallerde tarafa tanık adresi göstermesi için verilen “işin niteliğine uygun kesin süre”; HMK’nın geçici 4’üncü maddesine göre direnme halinde dairenin, direnme kararını incelemesi için verilen “mümkün olan en kısa süre” hâkimin takdirine bırakılan sürelerdir.

Kanun yukarıda belirtilen hallerde hiç süre belirtmemişken, bir kısım hallerde süreleri belirlemiş ancak hâkime de olayın özelliklerine göre süreyi uzatıp kısaltabilmesi için takdir yetkisi vermiştir. HMK’nın tarafların dinlenilmesine ilişkin düzenlemenin yer

¹⁰⁹ Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. Madde Rehberi, Adil Yargılama Hakkı (Medeni Hukuk Yönü), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara 2013, s.49.

¹¹⁰ Benzer süreler: HMK m. 77 “kesin süre”; HMK m. 220/1 “kesin süre”; HMK m. 115/2 “kesin süre”.

¹¹¹ Benzer süre: HMK m. 246/1 “belirlenecek süre.”

aldığı 144'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında tarafları dinlemek isteyen mahkemenin, mahkemede hazır olmaları için iki tarafa vereceği sürenin iki haftadan az olamayacağı düzenlenmiş, ancak devamında mahkemenin bu süreyi, halin gereği icap ediyorsa resen veya talep üzerine uzatabilmesi veya kısaltabilmesi, tanığın duruşmaya davet edilmesine dair HMK'nın tanığın davet edilmesine ilişkin düzenlemenin yer aldığı 243'üncü maddesinin 2'nci fıkrasındaki davetiyenin duruşma gününden en az 1 hafta önce tebliğ edilmiş olması şart iken, ivedi durumlarda mahkemenin tanığın daha önce hazır olmasını istemesi, hâkime olayın özelliklerine göre arttırıp eksiltme yetkisi verilen sürelerdir¹¹².

Kanun bir kısım süreleri net olarak belirlemiş, ancak işin önemine binaen üst sınır belirlemek suretiyle hâkime ek süre verebilme imkânı tanımıştır. Örneğin; HMK'nın cevap dilekçesini verme süresinin düzenlendiği 127'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki yanıt dilekçesinin 2 haftalık cevap süresi içerisinde hazırlanmasının çok güç ya da olanaksız olduğu hallerde, davalıya bir ayı geçmemek üzere ek bir süre verilebilmesi, bilirkişinin görev süresinin düzenlendiği HMK'nın 274'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki bilirkişinin üç aylık görev süresinin, üç ayı geçmemek üzere uzatılabilmesi, HMK'nın dilekçelerin verilmesi başlıklı 317'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki basit yargılamada iki haftalık cevap dilekçesinin verme süresine iki haftayı geçmemek üzere verilebilen ek süre, ön inceleme ve tahkikat aşamalarına dair düzenlemelerin yer aldığı HMK'nın 320'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki basit yargılamada iki duruşma arasındaki sürenin 1 aydan daha uzun olmayacağına dair süreler hâkimin ek süre verebileceği örneklerdir.

Kanun bazı durumlarda ise hâkim takdir alanını üst sınır süresi belirleyerek sınırlandırmıştır. Örneğin; HMK'nın adli yardım kararının kaldırılmasına ilişkin 338'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki adli yardımdan faydalanan bireyin haksız çıkması durumunda, yargılama giderinin ödenmesi için belirlenen en çok bir yıllık ödeme süresine dair hüküm ve HMK'nın tahkim süresinin düzenlendiği 427'nci

¹¹² TAŞPINAR Sema, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 132.

maddesinin 1'inci fıkrasındaki ilk toplantı tutanağının tanzim edildiği tarihten başlayarak 1 sene içerisinde karar verileceğine dair süreler ise üst sınır sürelerindendir.

Hâkim, kanunun belirlediği alt ve üst sınırlar içinde süreleri belirlerken takdir yetkisini her somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak kullanacaktır; takdir hakkı uygulanırken, yargılamanın taraflarının karşılıklı menfaatleri ile usul ekonomisinin dikkate alınması esastır¹¹³.

2.3.1. Hâkim Tarafından Belirlenen Sürenin Niteliği

HMK'nın kesin süre başlıklı 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında hâkim tarafından belirlenen sürelerin kesin olmadığı ancak hâkim tarafından da kesin süre verilebileceği¹¹⁴, hâkim tarafından belirlenen sürenin, süre geçmeden önce azaltılabileceği gibi çoğaltılabileceği, hâkim tarafında belirlenen kesin olmayan süre geçtikten sonra tarafın talebi üzerine yeni bir süre verilebileceği kuralı benimsenmiştir.

Hâkim süreyi kesin olarak belirleyebileceği gibi kesin olduğunu belirtmemiş ise HMK'nın 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre hâkim tarafından belirlenen ve kesin olduğuna hükmedilmeyen süreyi geçirmiş olan taraf, tekrar süre talep edebilir. Süreye uymayan kişinin isteği üzerine ona yeni ve bu kez kendiliğinden kesin olan mehil verilmesi zorunludur. Çünkü, HMK'nın 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrası tarafın yeni süre isteyebileceğinden söz etmekte, sürenin verilmesi konusunda “yargıç bu isteği kabul edebilir” gibi bir ifadeyle yargıca takdir yetkisi vermemektedir¹¹⁵.

Yargıtay'a göre “Hâkimin kesin olduğunu belirtmeksizin verdiği ilk sürede işlemin yapılmaması nedeniyle ilgili tarafın yeniden süre talep hakkının varlığı karşısında, bu talep üzerine hâkimin verdiği ikinci süre kesindir ve bu kesinlik yasadan kaynaklanmaktadır”¹¹⁶. Hâkimin verdiği sürenin kesin olduğunu belirtmesine gerek

¹¹³ YILMAZ, Süreler, s. 3170.

¹¹⁴ UMAR Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s.292

¹¹⁵ UMAR, s.292.

¹¹⁶17. Hukuk Dairesi, 30.06.2020 gün ve 2019/6657 E.,2020/4175 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.10.2020.

23.H.D,02.12.2019 gün ve 2016/7797 E., 2019/5048 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.10.2020.

yoktur. İlk verilen süre içinde işlemi yapamamış olan tarafa ikinci kez süre verilebilmesi için, tarafın mazeret göstermesi veya kanıtlaması gerekmez¹¹⁷.

Kesin süre verilmesinin temel amacı, yargılamanın makul süre içinde bitirilebilmesi ve düzenli bir şekilde yürütülebilmesidir. Tarafların davayı uzatıcı usul işlemlerine engel olmaktır. Hak kaybı gibi, neticesi itibari ile ağır hukuksal neticeler ortaya çıkaran kesin süre kurumunun yargıç tarafından dikkatli, hassas bir biçimde kullanılması lazımdır.

Yargıtaya göre kesin süreyle ilgili ara kararının verilmesi ile karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak doğmaktadır. Bir ara kararın verilmesiyle doğduğu kabul edilen usûlî kazanılmış hak, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve dairelerinin yerleşik içtihadı olup, Türk hukukunda hâkimin verdiği bir ara karardan kural olarak her zaman dönebileceği kabul edildiğinden, Yargıtay'ın bir ara karardan ne zaman dönülemeyeceğine ilişkin boşluğu kapatmak amacıyla usûlî kazanılmış hak kavramına dayandığı belirtilmektedir. İster yasa isterse yargıç tarafından verilmiş olsun, kesin süre içinde yerine getirilmeyen işlemin, söz konusu süre geçirilmesinin ardından yerine getirilmesi imkan dahilinde değildir¹¹⁸ ve süresinde işlemi gerçekleştirmeyen tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar¹¹⁹. Öte yandan, kesin süre taraflarla birlikte yargıcı da bağlayacağından uyulmaması durumunda gereği hâkim tarafından yerine getirilmelidir¹²⁰.

Yargısal içtihatlarda hakim tarafından verilen kesin süre sıkı denetime tabi tutulmaktadır. Bu nedenle kesin süreye uymayan için hak kaybına, karşı taraf için ise kazanılmış hak oluşması ile sonuçlanan kesin süre ara kararında bir takım unsurların bulunması gereklidir. Yargısal içtihatlar ile belirlenen bu unsurlar 22.07.2020 gün ve 7251 sayılı 7251 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik

¹¹⁷ PEKCANITEZ,ALTAY-,ÖZEKES, s 166.

¹¹⁸ 2. H.D.,28.01.2020 gün ve 2019/6604 E. , 2020/438 K <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.11.2020.

¹¹⁹ 2. H.D. 27.6.1974 gün E.3694, K.4217 www.lexpera.com.tr E.T. 10.11.2020.

¹²⁰ 15. Hukuk Dairesi, 09.09.2019 gün ve 2018/5597 E. , 2019/3384 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.11.2020.

Yapılmasına Dair Kanunu’n 6’ncı maddesi ile HMK’nın 94’üncü maddesinin 2’nci fıkrasına ekleme yapılmıştır.

2.3.2. 7251 sayılı Kanun İle Getirilen Değişiklikler

HMK’da bazı maddelerde değişiklikler yapılmasını öngören 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 28.07.2020 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu değişiklik ile sürelerle ilişkin de düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede HMK’da değiştirilen veya HMK’ya eklenen hükümlerin madde numaraları 20, 28, 36, 38, 42, 94, 107, 116, 120, 123, 125, 127, 139, 140, 141, 147, 149, 177, 183/A, 186, 206, 215, 222, 281, 290, 305, 305/A, 306, 310, 314, 317, 323, 331, 341, 353, 356, 358, 359, 362, 391, 393, 394, 398, 402, 436, 440, Geçici 3. Madde olmak üzere çalışma konumuz ile ilgili değişiklik içeren maddelere ayrıntılı olarak değinilecektir.

HMK’nın kesin süre başlıklı 94’üncü maddesinde adı geçen değişiklik; Maddenin 2’nci fıkrasında; “Hakim tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Bu takdirde hakim tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemi hiç bir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklar ve süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder. Kesin olduğu belirtilmeyen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir; bu şekilde verilecek ikinci süre kesindir ve yeniden süre verilemez.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Madde metninin eski hali “Hâkim, tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Aksi hâlde, belirlenen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir. Bu şekilde verilecek ikinci süre kesindir ve yeniden süre verilemez.” şeklinde yer almaktaydı¹²¹.

¹²¹ Düzenleme ile, yargıç tarafından kesin süre verilen durumlarda yine yargıç tarafından gerçekleştirilecek açıklamayla ihtarata dair hüküm getirilmektedir. Yargılamanın makul süre içinde neticelendirilmesini ve bu çerçevede kesin sürenin yasanın öngördüğü biçimde uygulanmasını temin etmek üzere maddenin 2. fıkrasına ilave edilen cümle ile, kesin süreye konu olan fiilin hiçbir duraksama oluşmayacak biçimde açıklanmasıyla süreye uyulmamasının hukuksal neticelerinin ihtar edilmesi belirtilmektedir. Yasanın aradığı koşullara uyulmak suretiyle verilen kesin süre içerisinde kesin sürenin konusu olan işlem, kendisine kesin süre verilen kişi tarafından yerine getirilmez ise bu tarafa aynı işlemi yapması için bir kez daha süre verilemez. Yargılama bir disiplin içerisinde yürütülür iken yargıcın ilk defa kesin olarak belirlediği ya da yargıç tarafından 2 defa verildiği için kesin olan sürede, “tarafaların

HMK'nın 94'üncü maddesinde yapılan düzenleme ile kesin olduğu belirlenen süreye dair işlemin hiçbir tereddüt oluşturmayacak şekilde açık olması ve belirlenen kesin süreye uyulmaması halinde ne gibi sonuçların ortaya çıkacağının tutanağa geçirilmesi ve kesin süreye uyulmamasının hukuksal sonuçlarının açık bir biçimde tutanağa geçirilmesi kuralları getirilmiştir. Yargıcın belirlediği kesin süreye konu olan işlemi hiç bir duraksama olmayacak biçimde açıklamasıyla süreye uyulmamasının hukuksal neticelerinin açık bir biçimde tutanağa geçirmek suretiyle ihtar etmesi, pratikte devam eden bir refleks biçimdir. Yargıtayın bu kapsamda kesin süreye ilişkin vermiş olduğu kararlar kanun koyucu tarafından bu hususun dikkate alındığını göstermektedir.

Yargıtayın 14.Hukuk Dairesinin 23.05.2019 tarihinde verilmiş olan 11379/4700 karar numaralı hükmünde değinilen “kanun ya da hakim tarafından tayin edilmiş olan kesin süre içerisinde yerine getirilmeyen bir işlemin bu süre geçtikten sonra yerine getirilemeyeceği ancak kesin sürenin sonuçlarının tarafa açıklanmaması halinde verilen kesin sürenin usulüne uygun olmayacağı” yorumundan hareketle söz konusu değişikliğin uygulamada değişiklikten önce de yer bulduğunu göstermektedir.

HMK'nın sürelerin belirlenmesi başlıklı 90'ıncı maddesine göre; süreler, yasada ifade edilir ya da yargıç tarafından belirlenir. Yasada ifade edilen istisnai durumlar haricinde, yargıç yasadaki süreleri arttıramaz ya da eksiltemez. Yargıç, kendisinin belirlediği süreleri, haklı sebepler ile arttırabilir ya da eksiltebilir; gerekli gördüğünde, bu husustaki kararından evvel tarafları da dinler. Aynı kanunun kesin süre başlıklı 94'üncü maddesine göre; yasanın saptadığı süreler kesindir. Yargıç, belirlediği sürenin kesin olduğunu belirtebilir. Tersi durumda, saptanan süreyi geçiren taraf tekrar süre talep edebilir. Bu biçimde verilecek ikinci süre de kesindir ve tekrar süre verilemez. Kesin süre içerisinde gerçekleştirilmesi gereken işlemi, süresi içinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar. Yasa veya yargıç tarafından belirlenen kesin süre içinde yapılmayan bir işlemin söz konusu sürenin geçmesinin ardından yerine getirilmesine kanuni imkan yoktur. Kesin süre içinde yapılmayan işlem kimi

hukuksal dinlenilme haklarının ihlal edilmemesi” prensibi çerçevesinde, yapılması gerekli olan işin net olarak açıklanması ve neticelerinin ihtar edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Düzenleme ile bunun dışında, yargılamanın uzamasına yol açan uygulamadaki hataların da önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

zaman davanın kaybedilmesi neticesini de ortaya çıkarmaktadır. Davaların uzamasını ya da uzatılmak istenmesini önlemek için konulan kesin süre kuralı, yasanın gereğine uygun olarak kullanılmalıdır, davanın reddine yönelik olarak bir vasıta olarak görülmemelidir¹²². Bundan dolayı da yargıç tarafından kesin süre verilir iken;

1-) Kesin sürenin konusu olan işlemin gerekli ve taraflarca yerine getirebilecek bir işlem olması,

2-) Verilen müddetin işlemin yapılmasına yönelik olarak yeterli ve makul bir müddet olması, duruşmanın gününe dek kesin süreden dolayı yapılacak işlemde sonra başka bir işleme gerek yoksa söz konusu sürenin izleyen duruşmaya kadar verilmesi,

3-) Yapılması gerekli olan iş ya da işlemler birer birer, varsa masraflarının da miktarı ile beraber açık bir biçimde gösterilmesi,

4-) Müddetin kesin olduğu ve neticelerinin tarafa açıklanmasıyla tarafların bu hususta açık bir biçimde uyarılması mecburidir.

Kanun değişikliği ile getirilen yeni sürelerden biri ise HMK'nın belirsiz alacak davası başlıklı 107'nci maddesinin 2'nci fıkrası ile düzenlenmiştir.

HMK 107'nci maddesinin ikinci fıkrasının değişiklik sonucu hali “Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün olduğunda hakim tarafından tahkikat sona ermeden verilecek iki haftalık kesin süre içinde davacı iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın talebini tam ve kesin olarak belirleyebilir. Aksi takdirde dava talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görülüp karara bağlanır.” şeklindedir.

Anılan maddenin eski hali “Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu anda

¹²² PEKCANITEZ Hakan ,ALTAY Oğuz,ÖZEKES Muhammed, “ Hukuk Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara 2020, s.293

davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın davanın başında belirtmiş olduğu talebini artırabilir.” şeklinde yer almaktaydı.

Söz konusu değişiklik ile davasını belirsiz alacak davası olarak açan davacıya, hâkim tarafından tahkikatın sonuna doğru alacağının miktar veya değerini belirleyebilmesi için iki haftalık kesin süre verilecektir¹²³.

7251 sayılı Kanun ile getirilen önemli değişikliklerden bir diğeri ise HMK’nın ön incelemeye ilişkin 119 ve devamı maddelerinde düzenlenen, tarafların dilekçelerinde belirtmedikleri delillerini bildirme süresine ilişkindir. Değişiklik öncesinde, hâkim taraflara, dilekçeler teatisinde bildirmediği delillerini bildirebilmek için ön inceleme aşamasından sonra iki haftalık süre vermekte iken, 7251 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikle hâkim, ön inceleme davetiyle birlikte iki haftalık kesin süre vererek bildirilmeyen delillerin bildirilmesini isteyecektir. HMK dava dilekçesinin içeriği başlıklı 119’uncu maddesinin 1’inci fıkrası, belgelerin birlikte verilmesine dair 121’inci maddesi, cevap dilekçesinin içeriği başlıklı 129’uncu maddesinin 1’inci fıkrasının e bendi, 129’uncu maddesinin 2’nci fıkrasında da belirtildiği üzere kural olarak taraflar, delillerini dilekçeler teatisinde usulüne uygun olarak belirtmelidir. Yeni düzenlemeyle, artık eski düzenlemenin aksine ön inceleme duruşmasından sonra değil, ön inceleme davetiyesiyle beraber 2 haftalık net süre verilip eksik bıraktıkları kanıtları sunması ya da başka taraftan getirtilecek olanların getirtilmesi için gereken açıklamayı yapması istenmektedir.

İddia ve savunmanın genişletilmesi konusunda yapılan değişiklikle de, taraflara iddia ve savunmalarını genişletmek için sadece dilekçeler aşamasında imkân verilmiştir.

İddia ve savunmasının genişletilmesi ve değiştirilmesi başlıklı HMK’nın 141’inci maddesinin 1’inci fıkrası “Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia ve savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Dilekçelerin

¹²³ PEKCANITEZ ,ALTAY ,ÖZEKES, s.270.

karşılıklı verilmesinden sonra iddia ve savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.” şeklinde değiştirilmiştir¹²⁴.

Anılan maddenin eski hali, “Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.” şeklinde yer almaktaydı.

Değişikliğe uğrayan başka bir madde ise HMK’nın cevap dilekçesini verme süresi başlıklı 127’nci maddesinin 1’inci fıkrasında yer alan “...davalıya, cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak üzere bir defaya mahsus olmak ve bir ayı geçmemek üzere ek bir süre verilebilir.” düzenlemesiyle cevap süresinin başlangıcı noktasındaki tereddütler giderilmiştir¹²⁵.

HMK’nın tarafların duruşmaya daveti başlıklı 147’nci maddesinin “Taraflar, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra tahkikat ve sözlü yargılama için duruşmaya davet edilir.” değişikliği ile söz konusu madde düzenlemesine 147’nci maddesinin 1’inci fıkrasına “tahkikat” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve sözlü yargılama” ibaresi eklenmiştir.. Aynı zamanda anılan maddenin 2’nci fıkrasında belirtilen “Taraflara gönderilecek davetiyede, belirlenen gün ve saatte geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde, duruşmaya yokluklarında devam edileceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri tahkikatın sona erdiği duruşmada sözlü yargılamaya geçileceği, sözlü yargılama için duruşmanın ertelenmesi halinde

¹²⁴ Değişiklik yapılan HMK 141. Madde gerekçesinde belirtildiği üzere; ön inceleme duruşmasının daha aktif olarak icrası ve bu evreden beklenen yararın artırılması hedeflenmektedir. Değişiklik ile ön inceleme duruşmasında tarafların ifade ettiği kanıtlar azami ölçüde toplanmıştır ve uyuşmazlığın çözümlenmesi için gereksinim hissedilen yol haritası daha erken evrede netleşecektir. Bu düzenlemeyle tahkikata zaman geçirmeksizin ve bir an evvel geçilmesi de sağlanacaktır.

¹²⁵ Düzenleme ile, ilave yanıt verme süresinin hangi zamandan başlayarak başlayacağı konuyu açıklığa kavuşturulmaktadır. Yanıt dilekçesinin 2 haftalık müddet içerisinde hazırlanmasının çok güç ya da olanaksız olduğu hallerde, davalının ek müddet isteginde bulunması durumunda verilecek ilave müddetin başlangıç tarihi hususunda uygulama konusunda duraksama vardır. Gerçekleştirilen düzenleme ile, ilave müddetin 2 haftalık yanıt süresinin bitiminden başlayarak işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmaktadır.

tarafllara ayrıca davetiye gönderilmeyeceği ve 150'nci madde hükmü saklı kalmak kaydıyla yokluklarında hüküm verileceği bildirilir.” şeklindeki düzenleme ile ikinci fıkrasına “itiraz edemeyecekleri” ifadesinin ardından gelmek üzere “, tahkikatın sona erdeği duruşmada sözlü yargılamaya geçileceği, sözlü yargılama için duruşmanın ertelenmesi hâlinde taraflara ayrıca davetiye gönderilmeyeceği ve 150'nci madde hükmü saklı kalmak kaydıyla, yokluklarında hüküm verileceği” ifadesi eklenmiştir¹²⁶

7521 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler yargı sisteminin tıkandığı gerekçelerle belli başı noktalarla pansuman görevi yaptığı kabul edilse dahi söz konusu değişikliklerle; yargılamaya ilişkin sorunların bütünüyle ortadan kalkmasını beklemek gerçekçi bir tutum olmayacaktır.Bu alanda görev ilk derece mahkemelerini ilgilendirdiği kadar temyiz ve istinaf mahkemelerini de aynı oranda ilgilendirmektedir.Ancak bu kısımda çalışma konumuzla doğrudan ilintili değişikliklere yer verilmiştir..

2.3.3. Hakim Tarafından Verilen Kesin Sürenin Niteliği

Yasa ve yargısal içtihatlar dikkate alındığında kesin süre ara kararında şu unsurların bulunması gereklidir;

Kesin sürenin ilk unsuru açıklık unsurudur. Hâkim verdiği ilk sürenin kesin olmasını istiyorsa, ara kararda verilen sürenin kesin olduğunu açıkça belirtmelidir. Fakat Yargıtay bazı kararlarında¹²⁷, ilk ara kararda sürenin kesin olduğu açıkça belirtilmesine rağmen takip eden celse belirlenecek ikinci kesin sürenin ilk kesin süre hükmünü ortadan kaldıracağını ifade etmiştir ki buna katılmak mümkün değildir. Çünkü kanun hâkime verdiği ilk süreyi kesin olarak belirleme yetkisi vermiş ve hâkim takdir hakkını bu yönde kullanmıştır. Verilen kesin süreye uyulmaması ile karşı taraf lehine kazanılmış hak oluşmuştur. Verilen ilk kesin süre usulüne uygun nitelikte ise,

¹²⁶ Madde gerekçesi incelendiğinde anılan düzenleme ile, tarafların duruşmaya davetiyle ilgili usul tekrar tanzim edilmektedir. Halihazırdaki hükümde ön inceleme evresinin tamamlanmasının ardından tarafların tahkikata yönelik olarak duruşmaya davet edileceği ifade etmektedir.

¹²⁷ 23. Hukuk Dairesi 02.12.2019 gün ve 2016/7797 E. , 2019/5048 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> 15.10.2020.

verilecek ikinci bir süre ile ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

Tarafa kesin süre verilirken, yükümlülükler dikkate alınarak tayin edilecek sürenin miktarının belirli olması¹²⁸ da hâkimin verdiği kesin sürenin hüküm ifade edebilmesi için zorunlu olan bir diğer unsurdur. Bitiş anı belirtilmeksizin tarafa süre verilip, bu sürenin de kesin süre olduğunun açıklanması “açık olma” unsuru bakımından prensip olarak yeterli olmamalıdır¹²⁹.

Yargıtay, kesin sürenin verildiği celseden sonraki duruşma gününe kadar kesin süre ara kararında yapılması ihtar edilen yükümlülükler yerine getirildikten sonra, başka bir işleme yapılmasına gerek yoksa sürenin takip eden duruşma gününe kadar verilmesinde sakınca görmemektedir¹³⁰. Örneğin, tanığın adresini bildirmesi ve masrafını yatırması için usule uygun verilen iki haftalık kesin süreye (iki haftalık kesin süre içinde verilen adrese tebligat çıkarılacak tanığın duruşma günü hazır olması istenecekti) uymayan ancak takip eden celse tanığı hazır eden tarafın tanığının kesin süreye uymadığı için dinlenmemesi usule aykırıdır. Ancak, tanık talimat ile dinlenecek ise adresini ve masrafını vermesi için verilen iki haftalık kesin süreye (iki haftalık kesin süre içinde verilen adrese talimat yazılacak tanığın beyanı alınacaktı) uymayan ve takip eden celse duruşmada tanığı hazır da etmeyen tarafın kesin süreye uymadığı için tanığının dinlenmesi artık mümkün değildir. Mevcut olan diğer deliller ile sonuca gidilmesi gereklidir.

Hâkim tarafından verilen kesin sürenin hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan üçüncü unsur verilen sürenin amaca uygun, yeterli ve elverişli olmasıdır¹³¹. Kesin sürenin hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan dördüncü unsur ise kesin

¹²⁸ HGK 11.1.1969 gün ve 1969/903 E., 1963/23 K. www.lexpera.com.tr.

¹²⁹ (HGK, 31.10.1962, E. 6/26, K. 56, Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 288), ÖZÇELİK, Volkan; “Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Verdiği Kesin Süre”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, 15.09.2020, s.138.

¹³⁰ 14. Hukuk Dairesi, 11.06.2019 gün ve 2016/13661 E., 2019/5082 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 12.11.2020.

8. Hukuk Dairesi 2.6.1966 gün ve E.4322 K.4496 .

¹³¹ 17. Hukuk Dairesi 18.06.2020 gün ve 2019/1982 E. , 2020/3715 K. www.sinerjimevzuat.com.tr E.T. 23.11.2020.

süreye uyulmamasının sonuçlarının ilgili tarafa açıkça ihtar edilmesi ve tutanağa geçirilmesi gereklidir¹³².

Hâkimin verdiği kesin sürenin hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan beşinci unsur kesin süreye dair ara karardaki yükümlülükler hiçbir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olmalıdır¹³³. Örneğin, keşif yapılması gerektiğini düşünen bir hâkimin keşif ara kararında; keşif giderinin neler olduğu ve bu giderlerin hangi tarafça yatırılması gerektiği, keşif giderlerini yatıracak tarafa bunun için kesin süre verilmesi, keşifte tanık dinlenecek ve bilirkişi incelemesi yapılacak ise bu hususların keşif kararına yazılması, keşif yapılacak yerin, gününün, saatinin ve ulaşımın kimin tarafından sağlanacağını keşif ara kararına açık bir şekilde yazılması gereklidir¹³⁴. Bu nedenle kesin sürenin verildiği ara kararda kayıt ve şarta bağlanmaksızın taraflara yüklenen yükümlülüklerin neler olduğu tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir¹³⁵.

Hâkim tarafından verilen sürenin kesin olabilmesi için gerekli önemli bir diğer unsur ise yüklenen yükümlülüklerin yerine getirilebilmesinin tarafın elinde olmasıdır¹³⁶. Mahkeme yazı ile kamu merciilerinden sağlayabileceği bir belge ya da bilgiyi mahkemeye tarafın sunması için kesin mehili kullanamaz¹³⁷. Örneğin, kimse tanık gösterdiği kişiyi zorla mahkemeye getiremeyeceğinden, “*tanın mahkemeye getirilmesi için, kesin nitelikte olmak üzere, süre verilmesine*” şeklinde bir ara kararı verilmesi usulsüzdür¹³⁸. Mahkeme ancak tanık ücretinin ve davetiye masrafının kaleme yatırılması için tanık dinletmek isteyen tarafa süre verebilir. Şunun da ifade edilmesi gerekir ki, bu kural yalnız kesin süre verilmesi için uyulması gereken bir kural olup ilk kez verilen ve aksi belirtilmedikçe kesin olmayan sürenin verilmesi bakımından da geçerlidir. Bir diğer deyişle ilk kez süre verilen işlemi yapabilmek

¹³² 17. H.D. 18.06.2020 gün ve 2019/1982 E., 2020/3715 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.10.2020.

¹³³ 17. H.D., 30.06.2020 gün ve 2019/6657 E., 2020/4175 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.10.2020.

¹³⁴ 16. H.D. 09.07.2020 gün ve 2016/15807 E., 2020/2838 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.10.2020.

¹³⁵ TAŞ KORKMAZ Hülya, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Sürelere İlişkin Genel Hükümleriyle Getirilen Değişikliklerinin Değerlendirilmesi, www.jurix.com.tr E.T. 24.10.2020.

¹³⁶ 14. H.D. 11.06.2019 gün, 2016/13661 E., 2019/5082 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> 09.11.2020.

¹³⁷ 1. Hukuk Dairesi, 21.3.1979 gün ve E.3836, K. 3579.

¹³⁸ HGK, 20.5.1964 gün, 1964/237 E., 1964/377 K. www.lexpera.com.tr 09.11.2020.

tarafın elinde değilse ilk süre de verilmemelidir. Çünkü taraf o süreye uymazsa yargıcın yeniden vereceği süre mutlaka kesin süre olacaktır¹³⁹.

2.3.4. Sürenin Belirlenmesinde Dikkate Alınacak İlkeler

Sürelerin belirlenmesinde dikkate alınması gereken ilk ilke usul ekonomisi ilkesidir. Hakim, davanın usul ekonomisi ilkesine göre makul süre içinde ve sistemli yürütülmesini ve aynı doğrultuda masrafın en aza indirgeyerek gerekli olmayan masrafların yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür¹⁴⁰. Hâkimin süre verirken, tarafların durumları, işlemin niteliği, tarafın işlemi yapabilme yetkisinin olup olmadığı gibi hususları dikkate alması ve verilen bu sürenin yargılamanın düzenli bir biçimde yürütülmesini amaçlaması gerekmektedir.¹⁴¹ Hâkim, süreyi belirlerken, gereğinden fazla uzun bir süre verirse, yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep olur, böylece yargılama makul bir sürede sonuçlandırılmaz. Süre işin niteliğine göre kısa tutulursa, bu durumda da, tarafların davaya yeterince etki edebilmeleri, dava malzemesinin gereği gibi toplanması mümkün olmayabilir; bu ise duruma göre¹⁴² bir diğer ilke olan hukuki dinlenilme hakkının ihlali sayılır. Bu nedenle kesin süre tespit edilirken amaca uygun yeterli ve elverişli olmasına dikkat edilmesi gereklidir.

Dikkate alınması gereken diğer ilke ise hâkimin davayı aydınlatma ödevi ilkesidir. HMK'nın hakimın davayı aydınlatma ödevi başlıklı 31'inci maddesine göre, hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuksal bakımdan belirsiz ya da çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir, delil gösterilmesini isteyebilir. Bu çerçevede hâkimler özellikle delil gösterilmesi ve toplanması aşamasında taraflara kesin süre vermektedir. Bazı durumlarda kesin sürenin kaçırılması, o delile veya hakka dayanamamak gibi ağır sonuçları beraberinde getirmekte, davanın kaybedilmesine sebebiyet vermektedir. Böyle bir durumda, geciken adaletin adaletsizlik olduğu değerlendirilerek, yargılamanın gecikmesini veya uzatılmak istenmesini önlemek üzere getirilen kesin

¹³⁹ UMAR, s.293.

¹⁴⁰ KÖSE, s.178.

¹⁴¹ RÜZGARESEN CUMHUR, Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 234.

¹⁴² PEKCANITEZ-ALTAY-ÖZEKES, s. 165.

süre kuralı, kanunun amacına uygun şekilde kullanılmalı, hâkim kesin süre verirken davayı aydınlatma ödevini göz önünde bulundurmalı, kesin süre davanın reddi için bir neden yapılmamalıdır¹⁴³.

Kesin süreye ilişkin ara karar, diğer unsurlar bir yana, aydınlatma ödevini yerine getirecek şekilde amaca uygun, gerekli, yeterli, elverişli nitelikte oluşturulmalıdır. Bu nedenle hâkimin kesin süre ara kararını kanun ve yargısal içtihatlarla uygun oluşturmaması ve tarafı kesin sürenin sonuçları bakımından ihtar etmemesi başlı başına aydınlatma ödevinin yerine getirilmemesidir.

Hâkimin verdiği süre ikinci (ve o nedenle kendiliğinden kesin) süre ise bu sürenin gereksiz yere kısa tutulması, hâkim ilk kez süre verdiği halde, tarafın yeni süre isteyip alma olanağını yok eder şekilde kesin süre vermesi gerek bu sürenin kesin niteliğini gerekse ona uyulmamasının yaptırımlarını özenle ve hukukun anlama kabiliyeti beklediği kişinin anlayabileceği sade dilli bir anlatımla açıklayıp vurgulamaması aydınlatma ödevi dikkate alınmadan verilen kesin süre örnekleridir¹⁴⁴. Örneğin dosya keşfe hazır hale getirilmeden, tanıklara davetiye çıkartılmadan yapılacak olan keşfin uyuşmazlığın çözümü için yeterli ve sağlıklı olacağından bahsedilemeyeceğine göre, dosya keşif için hazırlanmadan keşif yapılmak üzere kurulacak ara kararda verilecek kesin sürenin hâkimin davayı aydınlatma görevine aykırılık oluşturacağı açıktır¹⁴⁵. Yine hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişi dinlenemeyeceği sabit iken, bilirkişi incelemesinin gerektirdiği giderler yönünden verilen kesin süre sonunda kesin süreye uyulmaması nedeni ile davanın reddedilmesi de usule aykırılık teşkil edecektir¹⁴⁶.

¹⁴³ TAŞ KORKMAZ Hülya, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hâkimin Belirlediği Süreler ve Bu Sürelerin Hukuki Dinlenilme Hakkı ile İlişkisi”, Legal Yayıncılık, MİHDER, 2008/2, s. 409 – 450.

¹⁴⁴ 1. HD 19.9.2012, E. 5644 K. 9659; aynı doğrultuda: 1. HD 19.9.2012, E. 5645 K. 9658, UMAR, Bilge; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara, 2014, s.294.

¹⁴⁵ 16. Hukuk Dairesi, 09.07.2020 gün ve 2016/15807 E., 2020/2838 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.10.2020.

¹⁴⁶ Hukuk Genel Kurulu, 16.07.2008 gün ve 2008/12-503 E., 2008/508 K.

2.3.5. Hâkim Tarafından Verilen Kesin Süre ve Usûli Kazanılmış Hak

İster hâkim tarafından tespit edilsin, isterse kanun tarafından belirlensin kesin süre ile birlikte karşı taraf lehine usulü kazanılmış hak doğmaktadır. Bu nedenle kesin süre içerisinde yerine getirilmeyen bir işlemin, bu süre geçtikten sonra yerine getirilmesi imkânı bulunmamaktadır¹⁴⁷. Kesin süreye dair ara karar, yargısal bir karar olduğuna göre sadece tarafları değil, aynı zamanda kararı veren hâkimi de bağlayacaktır. Bu nedenle hâkimin kesin süreye dair ara kararından dönmemesi gerekmektedir¹⁴⁸.

¹⁴⁷ 17. Hukuk Dairesi, 30.06.2020 gün ve 2019/6657 E. , 2020/4175 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.10.2020.

¹⁴⁸ HGK, 12.12.2012 gün ve 2012/9-1170 E., 2012/1172 K. www.sinerjimevzuat.com.tr E.T. 25.11.2020.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRELERE İTİRAZ, SÜRELERİN BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ ZAMANLARI

1. SÜRELERE İTİRAZ

Kanun tarafından belirlenmesi hâkimin takdirine bırakılan, örneğin hâkim tarafından, HMK'nın yargılamanın sevk ve idaresinin konu edildiği 32'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre verilen sürenin “uygun süre” olmadığı veya HMK'nın temsil ve izin belgelerinin verilmesi başlıklı 54'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre verilen sürenin çok uzun bir “kesin süre” olduğu, daha kısa bir kesin süre verilmesi gerektiği gibi itirazların taraflarca yapılabilmesi mümkün olup olmayacağının incelenmesi gerekmektedir. Bu sorunun cevabını sürelerin niteliğine göre incelemek gereklidir.

1.1. Kanun Tarafından Belirlenen Sürelere İtiraz

Kanun tarafından mahkemeler için belirlenen sürelere ve taraflar için net olarak belirlenen veya kesin olduğu ifade edilen süreler açısından sürelerin artırılması veya eksiltilmesi talep edilemeyeceği gibi bunlara yönelik itirazların dinlenilmesi mümkün değildir¹⁴⁹.

Kanunda belirtilen, tarafların itiraz edemeyeceği süreler HMK'da düzenlenmiştir. Bu kapsamda, HMK'nın ret usulünün düzenlendiği 38'inci maddesinin 5'inci fıkrasındaki hâkimi reddeden tarafa ait dilekçeye karşı bir haftalık cevap verme süresi, HMK'nın ret talebinin kararlarına karşı istinaf yoluna dair düzenlemenin yer aldığı 43'üncü maddesinin 2'nci fıkrasındaki esas karar açısından istinaf yolu açık olan dava ve işlerde ret istemi hakkındaki yargı makamlarının kararlarına karşı tefhim veya tebliği tarihinden başlayan bir haftalık istinaf yoluna başvuru süresi; HMK'nın eski hale getirme başlıklı süre kavramının düzenlendiği 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasındaki işlemin süresinde yapılamamasına sebep olan engelin ortadan kalkmasından itibaren başlayan iki haftalık eski hâle getirme talep süresi; HMK'nın

¹⁴⁹ TANRIVER, s.123.

usul ekonomisi ilkesi başlıklı 30'uncu maddesinin 1'inci fıkrasındaki cevap dilekçesindeki eksikliklerin giderilmesi için verilen bir haftalık süre; HMK'nın tarafların ikinci dilekçeleri başlıklı 136'ncı maddesinde düzenlenen iki haftalık cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme süresi; HMK'nın dava dilekçesi içeriğine dair düzenlenen 119'uncu maddesinin 2'nci fıkrasındaki dava dilekçesindeki eksikliklerin giderilmesi için davacıya verilen bir haftalık “kesin süre”, HMK'nın harç ve gider avansının ödenmesine ilişkin 120'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki yeterli olmadığı anlaşılan gider avansının tamamlanması için davacıya verilen iki haftalık “kesin süre” gibi sürelerle karşı yargılama sırasında itiraz edilebilmesinin mümkün olmadığını düşünmekteyiz¹⁵⁰. Kanunda belirlenen bu tür kesin sürelerle karşı ancak gerekçeli karar ile birlikte kanun yolunda ileri sürülebilecek itiraz nedenleri olabilecektir¹⁵¹.

1.2. Hâkim Tarafından Tespit Edilen Kesin Sürelere İtiraz

Hâkim, HMK'nın kesin süre başlıklı 94'üncü maddenin 2'nci fıkrasına göre tayin ettiği ilk sürenin kesin olduğuna karar veriyse artık bu süreye karşı taraflarca itiraz edilebilmesi mümkün değildir. Ancak gerekçeli karar ile birlikte kanun yoluna başvurulabilir.

Hâkimin tayin ettiği ilk süre kural olarak kesin değildir. Ancak hâkim, tayin etmiş olduğu ilk sürenin, kesin olduğuna da hükmedebilir¹⁵². Tayin edilen ilk süre kesin nitelikte değilse tayin edilen bu sürelerin arttırılabilmesi veya eksiltilebilmesi mümkündür. Ancak sürenin uzatılması veya eksiltilmesinin tek şartı, HMK'nın sürelerin belirlenmesi başlıklı 90'ıncı maddesinin 2'nci fıkrasına göre haklı sebeplerin bulunmasıdır¹⁵³. Hâkim haklı sebebin varlığı konusunda gerekli görürse tarafları da

¹⁵⁰ KARAHACIOĞLU Ali Haydar- PARLAR Aynur, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Bilge Yayınevi, Ankara 2012, s.375.

¹⁵¹ BUZ Vedat, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s.267

¹⁵² KARSLI, s.12.

¹⁵³ ALANGOYA Yavuz –YILDIRIM Kamil- YILDIRIM Nevhis Deren , Medeni Usul Hukuku Esasları, 8.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s.161.

dinleyebilecektir. Bununla birlikte sonuç olarak, haklı sebebin varlığı hâkimin takdirindedir¹⁵⁴.

Hâkimin tarafları dinledikten sonra vereceği ikinci sürenin kesin nitelikte bir karar olup olmadığı da tartışılmaktadır. Bu kapsamda, hâkim keşif talep eden tarafa ara kararda belirtilen işlemlerin yapılması için iki haftalık süre verdiğinde, kesin süre verilen taraf, iki haftalık sürenin uzatılmasını isteyebilir. Bu tür durumda, hâkim takip eden celse tarafları dinledikten sonra haklı sebebin varlığını kabul edip yeniden bir süre verirse, verilen bu süre ikinci süre olduğu için HMK'nın kesin süre başlıklı 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca kesin süre mi olacaktır, yoksa bu ilk sürenin devamı niteliğinde bir süre olarak mı değerlendirilmelidir?

Kanun, tarafların haklı sebepler ileri sürmesi halinde hâkime tespit ettiği ilk süreyi arttırma ve eksiltme imkânı tanımıştır. Bu nedenle haklı sebep ileri sürülerek itiraz edilen ve itiraz üzerine tayin edilen yeni süre ilk süre olarak kabul edilmeli, bu süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isterse bu şekilde verilecek ikinci sürenin kesin olduğu kabul edilmelidir. Elbette bunun tersi de mümkündür. Örneğin, yukarıdaki örnekte olduğu üzere hâkim keşif talep eden tarafa ara kararda belirtilen işlemlerin yapılması için üç haftalık süre vermiştir. Diğer taraf verilen üç haftalık sürenin çok uzun olduğunu yapılacak işlemlerin keşif gününe yetişmeyeceğini savunarak sürenin kısaltılmasını ister ve hâkimin haklı sebebin varlığını kabul ederse süreyi kısaltabilecektir. Haklı sebep ileri sürülerek itiraz edilen ve itiraz üzerine tayin edilen, ister kısaltılsın isterse çoğaltılsın, yeni süre ilk süre olarak kabul edilmeli, bu süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isterse bu şekilde verilecek ikinci sürenin kesin olduğu kabul edilmelidir.

2. SÜRELERİN İŞLEMESİNE BAŞLAMASI

Kanunda öngörülen ya da hâkim tarafından belirlenen kesin süre içerisinde gerçekleştirilmesi istenen işlemin yapılmaması halinde, hak kaybına uğranılması söz

¹⁵⁴ ALANGOYA-YILDIRIM-YILDIRIM, s. 167.

konusu olacağından, bu sürelerin ne zaman işlemeye başladığının ve ne zaman sona ereceğinin tespiti büyük önem arz etmektedir¹⁵⁵.

HMK'nın sürelerin başlaması içerikli 91'inci maddesine göre süreler, taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda belirtilen durumlarda, tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlamaktadır.

Tebliğ, herhangi bir hususun muhatabına bildirildiğinin yazılı şekilde belgelendirilmesi¹⁵⁶ olarak tarif edilebildiğine göre, tebliğ tarihinin esas alındığı durumlarda süre, evrakın ilgili makam tarafından tebliğe çıkarıldığı tarihten itibaren değil; bu evrakın muhataba ulaştığı (tebellüğ edildiği) tarihten itibaren başlayacaktır¹⁵⁷.

Tefhim ise, hâkim tarafından yüze karşı okuma veya anlatma anlamına gelmektedir¹⁵⁸. Zaman zaman sorunlara neden olduğundan hükmün tefhimi kavramı üzerinde durulması gereklidir. HMK'nın sözlü yargılama başlıklı 186'ncı maddesine göre mahkeme, tarafların gösterdiği delilleri topladıktan ve gerekli araştırmayı yaptıktan sonra yeterli kanaati elde ederse tahkikatın bittiğini duruşmada bulunan taraflara sözlü olarak bildirir yani tefhim eder ve tarafların son kez kendilerini sözlü olarak ifade etmeleri için aynı duruşmada sözlü yargılama aşamasına geçecektir. Sözlü yargılamaya geçilme aşamasında, tarafların süre talep etme hakkı bulunmaktadır. Taraflardan birinin sözlü yargılama için süre istemesi halinde duruşmanın ertelenmesi zorunludur¹⁵⁹. HMK'nın sözlü yargılama başlıklı 186'ncı maddesinde, 28.07.2020 tarihinde 7251 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle taraflardan biri duruşmanın ertelenmesini istemesi halinde duruşma en az 2 hafta süre ile ertelenecektir. HMK'da yapılan bu değişiklikten önce duruşmanın ertelenmesinde süre bakımından sınırlama söz konusu değildi.

¹⁵⁵ POSTACIOĞLU-ALTAY, s.376.

¹⁵⁶ ARSLAN-YILMAZ-TAŞPINAR, 2016, s.172.

¹⁵⁷ POSTACIOĞLU-ALTAY, s.37.

¹⁵⁸ ARSLAN-YILMAZ-AYVAZ TAŞPINAR, s.172.

¹⁵⁹ YILMAZ, Süre, s.3173.

Tarafların sözlü yargılama için süre istememesi halinde ise sözlü yargılama aşamasına geçilir ve mahkeme tarafların dava konusu iddia ve savunmaları hakkında son sözleri dinlenir ve uyuşmazlık hakkındaki usule veya esasa dair hüküm hazırda bulunanların huzurunda tefhim edilir¹⁶⁰.

Hükmün tefhimi ise uyuşmazlık hakkında usule veya esasa dair nihai kararın duruşma tutanağına geçirilmesi ve bunun taraf veya tarafların huzurunda okunması ile oluşur. Tefhim edilen ve duruşma tutanağına geçirilen bu kısa kararda tarafların talepleri hakkında verilen kararlar ve taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde sırasıyla yazılması yasa gereğidir. Bu kısa kararın mutlaka duruşma tutanağına yazılması ve tefhim edilmesi zorunludur. Uygulamada olmamakla birlikte yazılı yargılama usulünün uygulandığı bir yargılamada mahkeme gerekçesini duruşma tutanağına geçtikten sonra kısa kararı duruşma tutanağına yazdırmış olsa dahi bunun tefhim olarak kabul edilmesi gereklidir ve süre gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ile başlayacaktır¹⁶¹.

HMK, sürelerin kural olarak taraflara tebliğ tarihinden işlemeye başlamasını kabul etmektedir¹⁶². Bu anlamda, dava dilekçesine karşı cevap dilekçesi verme süresinin düzenlendiği HMK'nın 127'nci maddesi, tarafların ikinci cevap dilekçesi verme süresinin düzenlendiği HMK'nın 136'ncı maddesi, görevsizlik kararı verilmesi hâlinde, dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi için talepte bulunma süresinin düzenlendiği HMK'nın 20'nci maddesi, yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi için talepte bulunma süresinin düzenlendiği HMK'nın 20'nci maddesi, hâkimin reddi halinde, merci tarafından ret talebi hakkında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurma süresinin düzenlendiği HMK'nın 43'üncü maddesi, adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı itiraz süresinin düzenlendiği HMK'nın 337'nci maddesinin 2'nci fıkrası, sulh ve asliye hukuk mahkemelerine ait kararlara karşı kanun yoluna müracaat süresi, istinaf dilekçesinin reddine karşı istinaf yoluna başvurma süresinin düzenlendiği HMK'nın 346'ncı

¹⁶⁰ ERGÜL Esen , 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Terazi Hukuk Dergisi, C.6, S.63, Ankara 2011, ss 78-88, s.78.

¹⁶¹ TANRIVER, s.175.

¹⁶² ARSLAN-YILMAZ- TAŞPINAR, s.172.

maddesinin 2'nci fıkrası, istinaf dilekçesine cevap verme süresinin düzenlendiği HMK'nın 347'nci maddesinin 1'inci fıkrası, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen ve temyiz yolu açık olan kararlar ile hakem kararlarının iptali istemi hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurma süresinin düzenlendiği HMK'nın 361'inci maddesinin 1'inci fıkrası, HMK'nın 377'nci maddesinin e bendine dayanan yargılamanın iadesi süresi, ihtiyati tedbirin uygulanması sırasında hazır bulunmayan tarafın ihtiyati tedbirin şartlarına, ihtiyati tedbir kararı veren mahkemenin yetkisine ve belirlenen teminata ilişkin olarak, ileri sürülebilecek itiraz süresinin düzenlendiği HMK'nın 394'üncü maddesinin 2'nci fıkrası acele hâllerde yapılan tespit işlemine karşı itiraz süresinin düzenlendiği HMK'nın 403'üncü maddesinde düzenlenen süreler tebliğ ile başlayan sürelerdir¹⁶³.

Kural yukarıda ifade edilmiş olmakla birlikte, kanunda öngörülmek şartı ile bir kısım süreler ise tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlar. Bu kapsamda, HMK'nın hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi başlıklı 294'üncü maddesinin 4'üncü bendine ve HMK'nın hüküm başlıklı 321'inci maddesinin 2'nci bendine göre kısa kararın duruşma tutanağına yazılarak tefhim edildiği durumlarda, gerekçeli kararın yazılması için belirlenen bir aylık süre, HMK'nın ret talebine ilişkin kararlara karşı istinaf düzenlemesinin yer aldığı 43'üncü maddesine göre hâkimin reddi talebini karara bağlayan merci kararlarına karşı bölge adliye mahkemesine başvurma süresi tefhim ile işlemeye başlayan sürelerdendir¹⁶⁴.

Öte yandan, sürenin tebliğ ile başlayacağı düzenlenmiş ise kararın tefhim edilmesinin bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü bu tür durumlarda süre, her halde tebliğ ile başlayacaktır. Ancak sürenin tefhim ile başlayacağı düzenlenmiş ise karar duruşmasında bulunmayan ve yüzüne tefhim yapılmayan taraf için süre kararın tebliğ edilmesi ile başlayacaktır¹⁶⁵.

¹⁶³ YILMAZ Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.345.

¹⁶⁴ YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri, s.347.

¹⁶⁵ KÖROĞLU, s.87.

Bu konuda sürenin tefhim ile başladığı iş mahkemeleri kanununda yapılan değişikliğin üzerinde durulması gereklidir. Mülga 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu 8'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre istinaf yoluna başvurma süresi, karar tefhim edilmiş ise, kısa kararın taraflara tefhimi, kısa karar yokluklarında verilmiş ise gerekçeli kararın tebliği tarihinden itibaren sekiz gündü. Kararın tefhim edildiği oturumda bulunmayan taraf için bu sekiz günlük süre, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihte başlamaktaydı.¹⁶⁶ Bu usul zaman zaman hak kaybına neden olmaktaydı. 12.12.2017 tarihinde kabul edilen 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunun 7'nci maddesi 3'üncü fıkrasına göre, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kanun yollarına ilişkin hükümlerinin, iş mahkemeleri tarafından verilen kararlar hakkında da uygulanacağı hüküm altına alınmış, aynı Kanun'un 4'üncü fıkrasına göre kanun yoluna başvuru süresi, ilamın taraflara tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağı düzenlenmiştir. Buna göre iş mahkemelerinde kanun yoluna başvuru süresi gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ile başlayacaktır.

Kanunda bazı süreler ise tebliğ veya tefhim ile değil işlemin “öğrenilmesi” ile başlamaktadır. Çekişmesiz yargı kararlarına karşı başvuru yollarını düzenleyen HMK'nın 387'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililerin istinaf yoluna başvuru süresi “kararın öğrenilmesinden” itibaren başlamaktadır. İhtiyati tedbir kararına karşı itiraz usulünü düzenleyen HMK'nın 394'üncü maddesinin 3'üncü bendine göre ihtiyati tedbir kararının uygulanması sebebiyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişilerin ihtiyati tedbirin şartlarına ve teminata karşı itiraz süresi “ihtiyati tedbiri öğrenmelerinden” itibaren başlamaktadır. HMK'nın hakemin reddi usulünü düzenleyen 418'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre tahkim yoluna başvuran taraflardan biri hakemi reddedebilir. Taraf, hakemin veya hakem kurulunun seçimi öğrendiği tarihinden itibaren iki hafta içinde ret talebinde bulunulabilir. Ayrıca hakemin reddi talebinde bulunabileceği bir durumun ortaya çıkarsa durumun ortaya çıktığını “öğrendiği” tarihten itibaren iki hafta içinde ret talebinde bulunabilir¹⁶⁷.

¹⁶⁶ ULUKAPI, s.130.

¹⁶⁷ DEMİREZEN Esra Ceren, Çalışma Sürelerinde Esneklik, Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s.128

Yukarıdaki paragrafta belirtilen kanun maddelerinde işlemin “öğrenilmesi” sürenin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Öğrenme tarihi hakkında yazılı bir belge varsa bu tebliğ belgesinin tarihinden itibaren, yazılı bir belge yoksa tarafın öğrenme tarihi konusundaki beyanı esas alınarak sürenin hesaplanması gereklidir.

Kanun bazı hallerde sürenin başlamasını bir işlemin veya olayın gerçekleşmesine bağlamaktadır. Süreye uyma yükümlülüğü varsa, sürenin hangi olay üzerine başlayacağını, o süre hakkındaki yasa kuralı açıklar¹⁶⁸. Örneğin HMK’nın 96’ncı maddesine göre eski hale getirme dilekçesi vermenin tabi olduğu iki haftalık hak düşürücü sürenin başlaması “sürenin kaçırılmasına yol açan engelin ortadan kalkması”, HMK’nın 117’nci maddesinin 1’nci fıkrasına göre ilk itirazların hepsi cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorunda olduğuna göre ilk itirazda bulunma süresi bakımından başlangıç tarihinin “dava dilekçesinin tebliğ edilmesi”; HMK’nın 127’nci maddesine göre cevap dilekçesini verme süresi dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren başladığına göre “dava dilekçesinin tebliğ edilmesi”; istinaf dilekçesine veya temyiz dilekçesine cevap verme süresi bakımından başlangıcın, “hasım tarafın cevap verilecek dilekçesinin tebliğ edilmesi”; HMK’nın 393’üncü maddesine göre ihtiyati tedbir kararının kendiliğinden kalkmasını engellemek için “verildiği tarihten itibaren” bir hafta içinde uygulanmasının talep edilmesi; HMK’nın 397’nci maddesine göre dava açılmasından önce verilmiş ihtiyati tedbir kararının kendiliğinden kalkmaması için bu “kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren” iki hafta içinde esas hakkındaki davasının açılması, HMK’nın 392’nci maddesine göre teminat iadesi için belirlenen 1 aylık sürenin başlangıcının “asıl davaya ilişkin hükmün kesinleşmesi veya ihtiyati tedbir kararının kalkması”; tahkim süresinin düzenlendiği HMK’nın 427’nci maddesinde hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilmesi için belirlenen 1 yıllık sürenin başlangıcının, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, “bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçilmesi”, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun “ilk toplantı tutanağının düzenlenmesi”, HMK’nın 180’inci maddesine göre davasını tamamen ıslah etmek isteyen davacının yeni dava dilekçesi verme süresinin başlangıcının “davasını tamamen ıslah ettiğini bildirmesi”, bir işlemin veya olayın gerçekleşmesine bağlı olan süreler olarak örnek

¹⁶⁸ UMAR, s.289.

gösterilebilir. Bu örneklerde görüldüğü üzere herhangi bir kararın tefhim veya tebliğ edilmesi gerekmez¹⁶⁹ kanunda belirtilen işlemin veya olayın gerçekleşmesi ile birlikte süre işlemeye başlayacaktır.

Hâkim tarafından tespit edilen sürelerin başlangıç tarihi bakımından ise, ister kesin olsun isterse olmasın, sürenin verildiğine dair ara karar duruşmada yüze karşı tefhim edilmiş ise, HMK'nın 92'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre tefhim edildiği gün dikkate alınmadan sürenin başlaması gereklidir. Sürenin verildiğine dair ara karar tarafın yokluğunda verilerek ona tebliğle bildirilmiş ise, HMK'nın 92'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre tebliğ edildiği gün dikkate alınmadan sürenin başlaması gereklidir. Süreyi belirlemekte takdir yetkisi olan hâkim sürenin başlamasını daha ileri bir tarihe, işleme veya olaya da bağlayabileceğine göre böyle bir durumda ise geciktirici şartın gerçekleştiği gün hesaba katılmadan sürenin başlatılması gereklidir.

3. SÜRELERİN BİTİMİ

Sürelerin başlangıcında olduğu gibi bitişi anında da belirlenmiş ölçülerin bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda, HMK'nın sürelerin bitimi başlıklı 92'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre süreler, gün olarak belirlenmiş ise sürenin hesaplanmasında tebliğ veya tefhim edildiği gün hesaba katılmaz ve sürenin son günü resmî çalışma saati sonunda, elektronik ortamda yapılan tebligat söz konusu ise HMK'nın elektronik işlemler başlıklı 445'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre gün sonunda bitmiş olacaktır¹⁷⁰.

Sürelerin son gününün ulusal bayram ve genel tatillere denk gelmesi halinde ise 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunun dikkate alınması zorunludur. İlgili kanun hükmüne göre Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim günü ulusal bayramdır. Ulusal bayram 28 Ekim günü saat 13:00 da başlar ve 29 Ekim gün sonuna kadar devam eder. Bu nedenle sürenin son gününün 28 Ekim'e denk gelmesi halinde, sürenin 28 Ekim saat 13:00'da sona ereceği dikkate alınmalıdır. Sürenin son

¹⁶⁹ UMAR, s.289.

¹⁷⁰ TOK Ozan , “Zamanaşımı Def'inin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi, C.21, S.1 ss. 239-260, s.241.

gününün 29 Ekim'e denk gelmesi halinde ise süre takip eden güne uzayacaktır. Ancak gerek 28 Ekim gününün gerekse, 29 Ekim gününün genel tatil günlerinden birine denk gelmesi halinde öncelikle genel tatil kuralının uygulanması gereklidir¹⁷¹.

Sürenin son gününün 28 Ekim gününe denk gelmesi halinde, süre 28 Ekim pazartesi günü saat 13:00 itibari ile sona erecektir¹⁷². Buradaki sorun elektronik tebligat halinde sürenin ne zaman sona ereceği konusundadır. Bir diğer deyişle HMK'nın 445'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre elektronik ortamda yapılan işlemlerde sürenin gün sonu biteceği kabul edildiğine göre 28 Ekim'e denk gelen bir sürenin sonu saat 13:00 'da mi bitecektir, yoksa gün sonunda 00.00'da mı bitecektir. Bu konuda, bizim de katıldığımız Yargıtay'ın görüşüne göre, 2924 sayılı Kanun özel bir düzenlemedir ve öncelikle uygulanması gerekmekte olup elektronik olmayan tebligatlarda HMK 92'nci maddesine göre sürenin, son günün tatil saatinde biteceği düzenlenmesine rağmen sürenin 28 Ekim saat 13:00' da biteceği kabul edildiği gibi elektronik tebligatın söz konusu olduğu hallerde de sürenin 28 Ekim saat 13:00 da biteceği kabul edilmelidir¹⁷³.

2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'un 2'nci maddesine göre 23 Nisan, 19 Mayıs ve 30 Ağustos günü resmi bayram günleridir. Sürenin sonu bu günlere rastlayan süreler takip eden günün tatil saatinde, elektronik tebligatın söz konusu olduğu hallerde ise takip eden günün gün sonunda bitecektir¹⁷⁴.

Öte yandan, dini bayramlarda süreler arefe günü olarak tabir edilen bayramdan önceki günün saat 13.00'e kadar işler. Arefe günü saat 13.00'den sonra ise dini bayram tatili başlayacağından tatilin sonuna kadar süreler işlemeyecektir.

¹⁷¹ Yargıtay 3.H.D. 26.04.2019, E.2018/3214, K. 2019/1890 www.lexpera.com.tr E.T. 26.11.2020

¹⁷² 19. Hukuk Dairesi, 28.01.2013, E. 2013/358, K. 2013/472.

....“Mahkeme hükmü davalılara, 09.10.2012 tarihinde tebliğ edilmiş ve hüküm, 6100 sayılı HMK'nın 92/1 (1086 sayılı HUMK'nın 161/1) maddesine göre 2429 sayılı Ulusal Bayram Ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanun'un 2/B-2 maddesi uyarınca genel tatil günü olan 24.10.2012 günü saat 13.00' e kadar temyiz edilebilecekken, HMK'nın geçici 3/2. maddesi gereğince uygulanmasına devam olunan HUMK'un 432. maddesinde öngörülen 15 günlük yasal süre geçirildikten sonra 30. 10.2012 tarihinde temyiz edilmiştir”.

¹⁷³ 19. Hukuk Dairesi, 17.03.2017, E. 2016/388, K. 2017/1472.

¹⁷⁴ RÜZGAR Orhan , İş Kazalarında Zamananaşımı, Bursa Barosu Dergisi, S.99, ss.68-70, s.69.

Yine son günü 1 Ocak yılbaşı tatiline, 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'ne ve 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Gününe rastlayan süreler de takip eden günün tatil saatinde, elektronik tebligatın söz konusu olduğu hallerde ise takip eden günün gün sonunda bitecektir.

Sürenin son gününün idari izinli güne denk gelmesi halinde ise süre uzamayacaktır¹⁷⁵. Çünkü devlet memurlarının Bakanlar Kurulu kararı ile idari izinli olarak sayılmış olması yasayla belirlenen süreleri uzatmayacaktır¹⁷⁶.

HMK'nın 92'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre süre hafta olarak belirlenen bir süre ise, başladığı güne son hafta içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Örneğin pazartesi günü başlayan bir haftalık süre, biteceği haftanın pazartesi günü tatil saatinde bitecektir.

Sürenin yıl olarak belirlendiği durumlarda ise süre hangi günde başladı ise sürenin sona erdiği yılda aynı güne denk gelen günün çalışma saatinde bitecektir. Örneğin zamanaşımı süresi 5 yıl olan bir sürede 2.02.2020'de başlayan süre 02.02.2025 günü saat 17.30'da sona erecektir.

Süre ay olarak belirlenmesi durumunda ise, başladığı güne son ay içindeki karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Ancak sürenin bittiği ayda, başladığı güne karşılık gelen bir gün yoksa, süre bu ayın son günü tatil saatinde biter. Örneğin, 1 Ağustos günü başlayan üç aylık süre biteceği 1 Kasım günü tatil saatinde bitecektir. 31 Aralık günü başlayan iki aylık süre ise şubat ayının son günü yani 28 Şubat günü, artık yıl söz konusu ise 29 Şubat günü tatil saatinde bitecektir¹⁷⁷.

HMK'nın 445'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre düzenlenmiştir. HMK'nın 92'nci ve 93'üncü maddelerinde kabul edilen "tatil saati veya çalışma saati" kavramından farklı olarak yedi gün yirmi dört saat esasına göre çalışan UYAP sisteminin kullanılması hâlinde "gün sonu" kavramı

¹⁷⁵ 9.Hukuk Dairesi, 15.11.2011 gün ve E.2011/49021, K.2011/1435.

¹⁷⁶ ÖZKAYA, s.43.

¹⁷⁷ ÖZKAYA, s.47.

sürenin gün sonunda biteceği kabul edilmiştir. Böylelikle “avukatların ve vatandaşların saat 24:00’a kadar elektronik ortamda rahat bir şekilde sıraya girmeden işlem yapmaları imkânı sağlanmıştır”¹⁷⁸.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 42’nci maddesinde sürelerin, geçici süre işlemeyeceği durumlar düzenlenmiştir. Buna göre vekilin ölümü, meslekten çıkarılması, işten çıkarılması, işten yasaklanması veya geçici olarak iş yapamaz duruma gelmesi hallerinde işleri geçici olarak takip etmek ve yürütmek için bir avukat görevlendirilecektir. Dosyalar görevlendirilecek bu avukata devir ve teslim edilir ve bu dosyalara ait kanuni süreler üç ayı geçmemek şartı ile dosyaların devir ve teslimine kadar işlemeyecektir¹⁷⁹.

4. TATİL GÜNLERİNİN SÜREYE ETKİSİ

HMK’nın tatil günlerinin etkisini düzenleyen 93’üncü maddesine göre resmî tatil günleri, süreye dâhildir. Bu kapsamda, hafta tatilleri, bayram tatilleri ve diğer resmi tatiller işlemekte olan sürenin içerisinde kalmakta ise süreye dâhildir. Örneğin 27 Mayıs 2019 Pazartesi günü tebliğ edilen dava dilekçesine karşı cevap verme süresi iki hafta sonraki pazartesi günü yani 10 Haziran 2019 Pazartesi günü son bulacak olup sürenin bir kısmının Ramazan Bayramı’na denk gelmesi süreyi uzatmayacaktır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere süre içerisindeki resmi tatiller süreye dâhil şeklinde hesaplama yapılması gerekmektedir.

Sürenin son günü resmî tatil gününe denk gelirse, süre, tatil gününü takip eden ilk iş günü çalışma saatinin sonunda biter. Sürenin son günü, resmî tatile değil de, görev aksatılmamak üzere Devlet memurlarının Bakanlar Kurulu kararı ile idarî izinli sayıldığı günlere rast gelirse, HMK’nın 93’üncü maddesi uygulanmayacaktır; başka bir ifade ile bu tür günler, süreleri etkilemez ve uzatmaz. Bakanlar Kurulu kararı ile

¹⁷⁸ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) s.169 www.tbmm.gov.tr E.T. 28.11.2020.

¹⁷⁹ 2. Hukuk Dairesi, 24.9.1971 gün ve E. 5626 K.5290.

“...Vekilin vekalet görevinden çekilmesi halinde verilmiş mehil durur. Mehilin yürümesi için asile keyfiyetin tebliğ edilmesi gerekir. ...”.

ilân edilen idarî izinli günlerde, resmî daireler ve mahkemeler (yanısıra, bankalar gibi kuruluşlar) faaliyetlerine devam ederler¹⁸⁰.

7201 Sayılı Tebligat Kanunu¹⁸¹ 33'üncü maddesine göre resmi ve adli tatil günlerinde de tebligat mümkündür. Buna göre resmi ve adli tatil günlerinde yapılan tebligat ile birlikte süre işlemeye başlayacaktır¹⁸². Örneğin 29 Ekim 2019 Perşembe (Cumhuriyet Bayramı) günü tebliğ edilen bir dava dilekçesine karşı cevap vermesi süresi iki hafta sonraki perşembe günü yani 12.10.2019 günü sona erer.

Belirtmek gerekir ki HMK'nın elektronik işlemler başlıklı 445'inci maddesinin 4'üncü fıkrası gereği; elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre, çalışma saati sonunda değil, gün sonunda (00:00) sona erer. Örneğin yukarıdaki örnekte, 08.09.2014 günü çalışma saati sonuna kadar cevap dilekçesini veremeyen davalı, bu dilekçesini UYAP üzerinden saat 00:00'a kadar verebilecektir.

Yargıtay kararlarında, sürenin ulusal, resmi ve dini tatillere denk gelmesi halinde tatilin sona erdiği günden sonraki mesai gününün sürenin son günü olacağını kabul etmiştir¹⁸³.

Bu kapsamda tatil günlerini adli, idari ve resmi tatil günleri olarak ayırmak gerekmektedir.

Adli tatilin süreler etkisi HMK'nın 104'üncü maddesinde düzenlenmiş olup şu şekildedir: “Adli tatile tabi olan dava ve işlerde, bu Kanunun tayin ettiği sürelerin bitmesi tatil zamanına rastlarsa, bu süreler ayrıca bir karara gerek olmaksızın adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta uzatılmış sayılır¹⁸⁴.”

¹⁸⁰ YILMAZ, Süreler, s.67.

¹⁸¹ RG 19.02.1959 , 10139.

¹⁸² 8. Hukuk Dairesi, 4.11.1960 gün ve E. 3429 K. 7069.

“... Müddetlerin hesabında müddetin işlemeye başladığı gün tatil olsa dahi tatil günü hesaba dahil edilir. Örneğin, Cumartesi tebliğ edilen süre pazar günü başlayacağından pazar günü süre hesabına dahil edilir...”.

¹⁸³ Yargıtay 16. H. D. E 2016/14817 K. 2017/1983 T. 28.03.2017.

¹⁸⁴ Adli tatile tabi davalarda sınırlı da olsa bazı işlemler yapılabilmektedir (HMK m. 103/3) Örneğin temyiz dilekçesi verilmesi bu işlemlerden biridir ve bu dilekçe de adli tatil içinde tebliğ edilmişse cevap süresi işlemeye başlayacaktır.

Adli tatilde görülecek dava ve işlerin ne olduğu HMK'nın 103'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında bentler şeklinde belirtilmiştir. Bu dava ve işlerde süre sonunun adli tatile denk gelmesinin bir önemi yoktur ve sürelerin uzaması söz konusu değildir. Çalışmamızın son bölümünde bu hususa ayrıntılı olarak değinilecektir.

Resmi tatillerin süreye etkisi hususu ise HMK'nın 93'üncü maddesinde düzenlenmiştir¹⁸⁵. Madde metninden hareketle sürenin son gününün resmi tatile rastlaması hâlinde süre tatili takip eden ilk iş günü çalışma saati sonunda biter. Sürenin son gününün resmi tatil gününe rastlaması durumunda sürenin uzaması hem kanunun belirlediği hem de hâkim tarafından belirlenen süreler için söz konusu olacaktır. Yargılama sırasında sürelerin işlemeyeceği veya sürenin son gününün denk gelmesi halinde ertesi günkü iş gününe uzayacağı resmi tatil günleri 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir¹⁸⁶. Kanunun 1'inci maddesine göre 29 Ekim günü ulusal bayramdır ve bayram 28 Ekim günü saat 13.00'ten itibaren başlar ve 29 Ekim günü devam eder.

2429 sayılı Kanun'da resmi ve dini bayram günleri de düzenlenmiştir. 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos günleri resmi tatildir. Aynı zamanda Ramazan Bayramı (Arefe günü saat 13.00'ten itibaren 3,5 gün olmak üzere), Kurban Bayramı (Arefe günü saat 13.00'ten itibaren 4,5 gün olmak üzere) resmi tatildir. Düzenlemede ayrıca 1 Ocak günü yılbaşı tatili, 1 Mayıs günü Emek ve Dayanışma Günü, 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü resmi tatil olarak kabul edilip sürelerle aynı oranda etkisi bulunmaktadır. Yine Kanun'un 2'nci maddesine göre yukarıda sayılan günlerde Ulusal, resmi ve dini bayram günleri ile yılbaşı günü ve 1 Mayıs günü resmi daire ve kuruluşlar tatil edilir. Kanun'da belirtilen bu ulusal, resmi ve dini bayramlarda sürenin son günü bu tür tatillere denk geldiğinde ise ertesi güne uzamaktadır.

¹⁸⁵ İHAM, bu noktada iç hukuktaki düzenlemeyle bağlı olmadığını belirttiği bir kararında, sürenin son gününün pazar günü olması durumunda sürenin uzamayacağını ve başvurunun o gün yapılması gerektiğini belirtmiştir (Sabri Güneş v. Türkiye, 29.06.2012, 27396/06, par. 61)

¹⁸⁶ RG 19.3.1981, 17284

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 99'uncu maddesinin 2'nci fıkrasına göre cumartesi ve pazar günleri tatildir¹⁸⁷.

HMK 93'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen düzenlemenin idari izinli sayılan hallerde de uygulanıp uygulanılmayacağına ilişkin hususa değinilmesi gerekmektedir. Zira idari izin; ilgili merciiler tarafından yalnızca ilgili kişilere tanınan bir izin şeklindedir. Bu hususun kanunen tanımlanmış bir süreyi uzatıp uzatmayacağı noktasında ilgili kamu görevinin devam edip etmediği önemlidir. Kamu görevi diğer tatil günlerinin aksine idari izin günlerinde aksamamaktadır. Sürenin son gününde de işlemlerin yapılmasının mümkün olması sürenin uzamasının gerekçesini de ortadan kaldırmaktadır. Bu açıdan süre bitiminin idari izinli sayılan güne denk gelmesi sürelerin uzamasına neden olmaz¹⁸⁸.

Ayrıca bu başlık altında incelenmesi gereken son husus ise münhasır etkileri olan ölüm, afet vb durumlarda sürelerin akıbetinin ne olacağıdır.

Bir afetin yaşanması sebebiyle mahkeme ve adliye binalarında dosyalar ziyaa uğrayabilir. Sürenin son gününün böyle bir ana denk gelmesi durumunda son günün bir ay uzatılacağı 4473 sayılı Kanun 34'üncü maddesinde düzenlenmiştir¹⁸⁹.

1136 s. Avukatlık Kanunu¹⁹⁰ 42'nci maddesinin 1'inci fıkrasında ise “Bir avukatın ölümü veya meslekten yahut işten çıkarılması veya işten yasaklanması yahut geçici olarak iş yapamaz duruma gelmesi hallerinde, avukatın kayıtlı olduğu baro başkanı, ilgililerin yazılı istemi üzerine veya iş sahiplerinin yazılı muvafakatini almak şartıyla işleri geçici olarak takip etmek ve yürütmek için kendi barosuna kayıtlı bir avukatı görevlendirir ve dosyaları kendisine devir ve teslim eder. (Ek cümle : 2/5/2001 - 4667/28 md.) Ayrıca durumu mahkemelere ve gerekli göreceği yerlere bildirir. Bu hükümler avukatlık ortaklığı hakkında da kıyasen uygulanır.” Anılan maddenin

¹⁸⁷ RG 23.7.1965, 12056.

¹⁸⁸ YILMAZ Süreler, s. 3185.

¹⁸⁹ Yangın, Yersarsıntısı, Seylap, veya Heyelan Sebebiyle Sebebiyle Mahkeme ve Adliye Dairelerinde Ziyaa Uğrayan Dosyalar Hakkında Yapılacak Muamelelere Dair Kanun (RG 21.07.1943, 5461).

¹⁹⁰ RG 07.04.1969, 13186.

devamında ise yazılı işlere ait kanuni süreler, dosyaların devir ve teslimine kadar işlemez. Şu kadar ki, bu süre üç ayı geçemez şeklinde bir sınırlama getirilmiştir.

Yargılama işlemlerinin mevzuatta belirlenen sürelerde yerine getirilememesi durumunda tarafların işlemi yasal sürede yerine getirmiş gibi sayılacağı bazı mazeretli durumları olduğunda eski hale iade talep edebilecektir. Eski hale iade işlemlerin mevzuatta belirlenen süre aşıldıktan sonra yasal olarak yapılmasının yolu olup ayrıntılı olarak incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA ESKİ HALE GETİRME

1. ESKİ HALE GETİRMENİN TANIMI

Sürelere ilişkin kuralların şekilci usul içerisinde kalmaması, tarafların kusuru olmadan süreleri kaçırmaları halinde kanun koyucu, işlemi süresinde yerine getiremeyen tarafa bir hak daha tanımak istemiş ve eski hale iade müessesesi ihdas edilmiştir¹⁹¹.

HMK'nın gerekçesine göre “eski hale getirme, elde olmayan bir sebeple, yani kusur olmaksızın gerçekleşen bir sebepten dolayı”¹⁹², kanunda belirlenen ya da hâkim tarafından tespit edilen kesin süre içinde yapılması gereken işlemi yapamayan tarafın başvurulabileceği bir yoldur¹⁹³.

Yargıtay da bir kararında eski hale getirmeyi şöyle tanımlamıştır: “eski hale getirme dileği, geçerli bir işlem için ve elde olmayan nedenlerle, belirli sürenin geçirilmiş olması yüzünden düşen bir hakkın, yeniden elde edilmesi amacına yönelik, Usul Kanununun tanıdığı bir yoldur¹⁹⁴.

Eski hale getirme müessesesi doktrinde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tercan'a göre eski hale getirme, “...yargılamanın taraflarından (veya ilgili kişilerden) birinin, kanunun veya hâkimin belirlediği kesin süre içinde, kusuru olmaksızın, dava ile ilgili bir işlemi süresinde yapamaması halinde, talep üzerine, mahkemenin, yapılamayan

¹⁹¹ ÜNLÜ USTA Meltem, Medeni Usul Hukuku'nda Eski Hale Getirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s.18.

¹⁹² 4.Hukuk Dairesi, 18.06.2020 gün ve 2020/1714 E., 2020/2083K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.09.2020.

¹⁹³ www.tbmm.gov.tr E.T. 28.11.2020.

¹⁹⁴ Hukuk Genel Kurulu, 3.6.1982, 13-1612/748 (YKD 1983/1, 5.23-27) www.lexpera.com.tr E.T. 28.11.2020.

işlemi tekrar yapabilmesi için, kendisine bir hak daha verilmesini sağlayan bir hukuki çaredir”¹⁹⁵.

Erdoğan'a göre: “Kesin süre içinde öngörülüp muameleyi yapmayanın o muameleye ilişkin hakkı düşmektir. Bu kesin süre içinde muamelenin yapılmaması tarafın elinde olmayan sebeplerden ileri gelmişse taraf bu muamele için yeniden süre isteme hakkına haizdir. Buna hukukumuzda eski hale getirme yolu denir.”¹⁹⁶

Karşı'ya göre ise “elinde olmayan sebeplerle, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan kimsenin yapamadığı işlemi sonradan yapmasına imkân veren bir müessese olarak eski hale getirme kabul edilmiştir.”¹⁹⁷

Doktrindeki tanımlardan yola çıktığımızda eski hale getirme, tarafların, kanunda belirlenen veya hâkim tarafından kesin olarak belirlenen süreyi, elinde olmayan ve ispatlayabileceği makul bir mazeret nedeniyle yerine getiremediğini ispatlaması halinde mevzuatta belirlenen sürelerde, mazeretine ilişkin belgeleri de sunarak yerine getirmesi olarak tanımlayabiliriz.

Eski hale getirme, sadece usul işlemler için kabul edilmiş bir hukuki çaredir. Bu nedenle, maddi hukukta öngörülen bir hak düşürücü süreyi kaçırarak veya zamanaşımı defii ile karşılaşan alacaklının, eski hale getirme yoluna başvurarak, hakkın düşmemiş sayılmasını veya zamanaşımının dolmamış sayılmasını sağlaması mümkün değildir¹⁹⁸. Maddi hukukta öngörülen süreler kaçırılmışsa, yine maddi hukukta kabul edilen özel hükümler varsa onlara başvurulabilir¹⁹⁹. Bu nedenle eski hale iade, yargılama hukukuna dair bir işlem olup yargılama hukukundan olmayan hallerde, kural olarak eski hale getirme isteminde bulunulamayacaktır. Örneğin, icra hukukunda ödeme

¹⁹⁵TERCAN, s.51.

¹⁹⁶ ERDOĞAN, s.288.

¹⁹⁷ KARSLI, s.451.

¹⁹⁸ MUŞUL Timuçin, Medeni Usul Hukuku, 3.Baskı, Adalet yayınevi, Ankara 2012, s.173.

¹⁹⁹ TERCAN, s.85.

emrine itirazın süresinde engel sebebiyle yapılamaması durumunda eski hale getirme değil, gecikmiş itiraz yoluna başvurulabilir (İİK m. 65)²⁰⁰.

Yukarıda eski hale getirmenin, sadece usul işlemler için kabul edilmiş bir hukuki çare olduğu ifade edilmiş ise de usul işlemlerden kastedilen kanunda taraflar için düzenlenen usul işlemler anlaşılmalıdır. Mahkemeler için düzenlenmiş usul işlemlerin süresinde yapılmaması halinde eski hale getirme isteminde bulunulması mümkün değildir. Örneğin gerekçeli kararın 1 ay içinde yazılmaması halinde eski hale getirme isteminde bulunulabilmesi mümkün değildir²⁰¹.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 166'ncı maddesine göre eski hale getirme sadece HUMK'da düzenlenen veya hâkim tarafından belirlenen kesin süre içinde yapılması gereken işlemler hakkında geçerli olmaktaydı. Madde metnindeki “bu kanun” şeklinde ifade bunu zorunlu kılmaktaydı. 6100 sayılı HMK’ da “bu kanun” tabiri yerine “kanun” tabiri kullanılmıştır. Bu nedenle eski hale getirme hükümleri sadece HMK’da değil, medenî yargılamaya ilişkin diğer kanunlarda belirlenen kesin sürelerin kaçırılması hâlinde de başvurulabilecek bir yol olabilecektir²⁰². Örneğin, aile mahkemeleri veya tüketici mahkemelerine, iş mahkemelerine, kadastro mahkemelerine ilişkin özel hükümlerle getirilen sürelerin elde olmayan sebeplerle kaçırılmış olması halinde de bu hükümler uygulanacaktır.

2. ESKİ HALE GETİRME İLE ADİL YARGILANMA VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Anayasa'nın hak arama hürriyeti” başlıklı 36'ncı maddesine göre herkes, yasal araç ve usullerden istifade etmek suretiyle yargı merciileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hak arama hürriyeti, temel bir anayasal hak olup bu hak uluslararası sözleşmelerde de yer almaktadır. Hak arama hürriyeti yargılamaya katılan taraflar ve ilgililer için vardır. “Kişiler, bu hakkını, serbestçe ve herhangi bir engelle karşılaşmadan kullanabilmeli, hakkın özünü

²⁰⁰ PEKCANITEZ-ALTAY- ÖZEKES, s.171.

²⁰¹ ÜNLÜ USTA Meltem, s.25.

²⁰² KARSLI , s.98.

zedeleyecek, kullanılmasını imkânsız hale getirecek veya güçleştirecek şekilde sınırlamalar getirilmemelidir”²⁰³.

Hak arama hürriyetinin temel unsurlarından olan ve maddede geçen “adil yargılanma” hakkının içeriği Anayasada açıkça düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve özelliklerinin, Sözleşme’nin “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6’ncı maddesi doğrultusunda belirlenmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesinin Yaşasın Aslan bireysel başvuru kararına göre “Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri silahların eşitliği ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir”²⁰⁴.

Aleyhine dava açılan davalının cevap dilekçesini vermesi için kanun tarafından tayin edilen süre içinde elde olmayan bir nedenle örneğin kalp krizi sonucu hastanede tedavi görmesi nedeniyle cevap verememesi, delilleri ileri sürememesi nedeni ile aleyhine karar verilmesi halinde taraflar arasındaki silahların eşitliğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Zira elinde olmayan, iradesi ve tasarrufu dışında gerçekleşen olaylardan, bir tarafı mutlak olarak sorumlu tutmak, böyle bir engel nedeniyle süresinde işlem yapamadığı gerekçesiyle aleyhine karar vermek, adil yargılanma hakkının gereği olan eşitlik ilkesine aykırıdır. O nedenle, eski hale getirme kurumu ile elinde olmayan bir nedenle bir tarafın süresinde yapması gereken işlemi yapamaması halinde, o işlemi tekrar yapma hakkı tanınarak, taraflar arasında, elde olmayan nedenden dolayı ortaya çıkan eşitsizlik belirli bir ölçüde de olsa giderilmekte, ilgili tarafa süresinde yapılamayan işlemi tekrar yapma hakkı tanıyarak, tarafların hükmün verilmesine eşit şekilde etkide bulunabilmeleri, diğer bir ifade ile silahların eşitliği gerçekleştirilmiş olmaktadır²⁰⁵.

²⁰³ TERCAN, s.79.

²⁰⁴ AYM, Yaşasın Aslan Başvurusu, Başvuru Numarası 2013/1134, 16.05.2013 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1134?BasvuruAdi=ya%C5%9Fas%C4%B1n+>

²⁰⁵ TERCAN, s.80.

Eski hale getirme müessesesi hukuki dinlenilme hakkı ile de ayrılmaz bir bütündür. Hukuki dinlenilme hakkı, Anayasanın 36'ncı maddesindeki hak arama hürriyetinin unsurlarından olan iddia ve savunma hakkının medeni usul hukukundaki görünümüdür. Usuli nitelikte bir temel hak olan hukuki dinlenilme hakkı iddia ve savunma hakkı gibi anayasa tarafından korunan bir temel haktır²⁰⁶.

Hukuki dinlenilme hakkı, medeni usul hukukunun da amacı olan hakikatin, maddi gerçeğin ortaya konulmasını amaçlar. Uyuşmazlık konusu maddi olayların, gerçek anlamda aydınlanabilmesi, taraflara hukuki dinlenilme hakkının sağlanmasıyla olacaktır. Mahkemelerin hukuki dinlenilme hakkını koruyabilmeleri açısından en önemli husus, delil göstermeleriyle ilgilidir²⁰⁷. Örneğin delil listesi için verilen kesin süre için trafik kazası nedeni ile komada bulunan tarafın delil gösteremediği için aleyhine karar verilmesi hukuki dinlenilme hakkının ihlali sayılır. İşte burada devreye eski hale getirme hakkı girecektir²⁰⁸.

Görüldüğü gibi, eski hale getirme, kanunun veya hâkimin tayin ettiği kesin süre içinde yapması gereken bir işlemi elinde olmayan nedenlerle yapamayan tarafa, sonradan o işlemi tekrar yapma imkânı vererek, bir hakkını sona ermesini engellediği gibi, hakkın gerçekleşmesine yardımcı olarak, hak arama özgürlüğünün gerçekleşmesini sağlamakta, keza bu şekilde adil yargılanma hakkına ve hukuki dinlenilme hakkına da doğrudan hizmet etmektedir.

3. ESKİ HALE GETİRME ŞARTLARI

Eski hale getirme yolunun şartları HMK'nın 95'inci maddesinde düzenlenmiştir. Burada belirtilen şartlar, bir taraftan eski hale getirme yoluna başvurulmasının şartlarını oluştururken, diğer taraftan da kesin sürelerle uyulmasına ilişkin kuralın hangi hallerde uygulanmayacağına, daha doğrusu, söz konusu kuralın etkisinin bertaraf edilebileceğinin de sınırlarını belirtmektedir. Hukuki güvenlik ve somut olay adaleti

²⁰⁶ ÜNLÜ USTA Meltem, s.37.

²⁰⁷ PEKCANITEZ Hakan, Hukuki Dinlenilme Hakkı, <https://hukuk.deu.edu.tr,20.10.2020,s.753>.

²⁰⁸ PEKCANITEZ, Hukuki Dinlenilme, s.754.

arasında bir dengeleyici kurum olarak eski hale getirmeye çok önemli bir görev düşmektedir.

Eski hale getirme kurumunun, kendisine düşen bu görevi yerine getirebilmesi için, uygulanma şartlarının iyi belirlenmesi ve somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğinin dikkatle araştırılması gerekmektedir. Eğer, eski hale getirme yoluna başvuru şartları dar tutulur ve esnek davranılırsa, kesin süre belirlenmesinin bir etkisi ve önemi kalmaz, bundan hukuki güvenlik zarar görür. Diğer tarafın, başvuru şartları, çok sıkı tutulur ve zorlaştırılır, buna bağlı olarak eski hale getirme talepleri kabul edilmezse, bu durumda da hak arama özgürlüğü zedelenebilir ve hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilebilir²⁰⁹.

3.1. Sürenin, Kanunda Belirtilen veya Hâkimin Kesin Olarak Belirlediği Bir Süre Olması

Eski hale getirme yoluna başvurulabilmesi için işlem hakkının ortadan kalkmış olması gereklidir. İşlem hakkının ortadan kalkması ise ancak işlemin yapılması için belirtilen veya tespit edilen bir sürenin kaçırılması ile oluşur. Bu nedenle öncelikle HMK' da düzenlenen süreler ve bu sürelere uyulmaması hakkında kısaca açıklama yapılması gereklidir.

HMK ile birlikte süreleri gün olarak hesaplama sistemi terk edilmiş, hesaplaması daha pratik olması nedeni ile hafta, ay ve yıl sistemi benimsenmiştir.

3.1.1. Alt Sınır-Üst Sınır Konularak Belirlenen Süreler

HMK'da hafta, ay ve yıl olarak belirlenen sürelerin yanında, bazı süreler alt sınır ve üst sınır tespit edilerek belirtilmiştir. Örneğin; tanıkların dinlenilmesine dair HMK'nın tarafların dinlenilmesi başlıklı 144'üncü maddesinin 2'nci fıkrasındaki tarafları dinlemek isteyen mahkemenin, mahkemede hazır olması için iki tarafa vereceği sürenin iki haftadan az olamayacağına dair şartı alt sınır, HMK'nın bilirkişinin görev süresinin düzenlendiği 274'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki bilirkişinin görev

²⁰⁹ MUŞUL, s.456.

süresinin üç ayı geçmemek üzere uzatılabilmesine dair süre ise üst sınır tespit edilerek belirlenen sürelerdir²¹⁰.

3.1.2. Hâkimin Takdirine Bırakılmış Süreler

Yasa koyucu bir kısım süreleri ise hâkimin takdirine bırakmıştır. Örneğin HMK'nın yargılamanın sevk ve idaresi başlıklı 32'nci maddesinin 2'nci fıkrasındaki hallerde dilekçenin yeniden düzenlenmesi için taraflara vereceği “uygun bir süre”²¹¹; HMK'nın temsil ve izin belgelerinin verilmesine dair düzenlenen 54'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre kanuni temsilcilere izin belgelerini, izin belgesi olmayanlar için mahkemeye müracaatı için hâkim tarafından verilecek “kesin süre”²¹² hâkimin takdirine bırakılan sürelerdendir.

Başlaması veya sona ermesi, belli bir zamana yahut vakıya dayandırılan süreler de vardır. Örneğin, hâkimin reddinin en geç ilk duruşmada yeni bir işlem yapmadan önce ileri sürüleceğine dair HMK'nın halimin reddi usulünün düzenlendiği 38'inci maddenin 1'inci fıkrası; davanın ihbarının tahkikat sonuçlanıncaya kadar yapılacağına dair HMK'nın davanın ihbarı ve şartlarına dair düzenlemelerinin yer aldığı 61'inci maddesi başlamasının veya sona ermesinin, belli bir zamana yahut vakıya dayandırılan sürelerle örnektir.

HMK'nın sürelerin belirlenmesi başlıklı 90'ıncı ile kesin süre başlıklı 94'üncü maddelerinde sürelerle dair genel hükümler hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Kanun düzenlemesine bakıldığında süreler kanunda belirtilen süreler ve hâkim tarafından tespit edilen süreler olmak üzere ikiye ayrılır²¹³.

²¹⁰ MUŞUL, s.78.

²¹¹ Benzer süreler: HMK'nın 80'nci maddesinin 1'nci fıkrasına göre tarafın davasını takip edebilecek ehliyetinde olmaması halinde davasını vekil aracılığıyla takip etmesi için verilecek “uygun bir süre”.

²¹² Benzer süreler:

HMK'nın 77'nci maddesine göre vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması halinde vekaletnamenin verilmesi için verilen “kesin süre”

HMK'nın 220'nci maddenin 1'nci fıkrasına göre tarafa belge ibraz etmesi için verilen “kesin süre”

HMK'nın 115'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre dava şartı noksanlığının giderilmesi için verilen “kesin süre” .

²¹³ YILMAZ, Süreler, s.3172.

Kanunda belirtilen süreler; kanun tarafından öngörülmüş süreler olup, bu süreler kesindir²¹⁴. Bir sürenin kanunun belirlediği süre olarak değerlendirilebilmesi için, kanunda bu sürenin kesin şekilde belirtilmiş olması gerekir. Örneğin, HMK'nın süre başlıklı 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen “*iki hafta*” şeklindeki eski hale getirme süresi kanunun belirlediği bir süredir.

Kanunda belirtilen sürelerin bir kısmı taraflar için bir kısmı ise mahkemeler için belirtilen sürelerdir.

Kanundaki sürelerin çoğu taraflar için belirlenmiştir. Bunun dışında gerek kanunda yer alan gerek hâkim tarafından belirlenecek bir süre, asli ve fer'i müdahil²¹⁵, tanık, bilirkişi²¹⁶ gibi taraf dışında kalan fakat yargılama sürecinde yer alan diğer kişiler için de konulmuş olabilecektir²¹⁷.

Kanunda yer alan sürelerin bir kısmı, özellikle yargılamanın hızlı olmasını sağlamak amacıyla mahkemeye yönelik olarak tesis edilmiştir²¹⁸. Mahkeme için öngörülmüş süreler hak düşürücü nitelikte olmayıp mahkemenin bir işlemi hangi süre içinde yapması gerektiğini belirler. Kural olarak mahkeme, o işlemi Kanun'da gösterilen süre içinde yapmak zorundadır. Ancak o işlem süresinden sonra yapılsa da verilen karar, yapılan işlem geçerlidir²¹⁹.

Her sürenin kanun tarafından düzenlenmesi doğru olmayacağı için, bazı sürelerin somut olayın özellikleri dikkate alınarak belirlenebilmesi hâkimin takdirine bırakılmıştır²²⁰.

²¹⁴ Hukuk Genel Kurulu, 05.03.2014 gün, 2013/9-651 E. 2014/221; 1. Hukuk Dairesi, 20.02.2020 gün ve 2016/15825 E., 2020/1180 K, 2. Hukuk Dairesi, 29.11.2019 gün ve 2017/2676 E., 2018/13725 K www.lexpera.com.tr.

²¹⁵ 6100 sayılı HMK'nun 65'inci maddesi.

²¹⁶ 6100 sayılı HMK'nun 275'inci maddesi.

²¹⁷ ULUKAPI, s.132.

²¹⁸ ULUKAPI, s.132.

²¹⁹ PEKCANITEZ, -ALTAY- ÖZEKES, s. 164.

²²⁰ 1. Hukuk Dairesi, 08.04.2004 gün ve 2004/1248 E., 2004/4094 K www.lexpera.com.tr E.T. 8.12.2010.

HMK'nın 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında hâkim tarafından belirlenen sürelerin kesin olmadığı ancak hâkim tarafından da kesin süre verilebileceği²²¹, kendi tayin etmiş olduğu bir süreyi, süre geçmeden önce azaltıp çoğaltabileceği gibi, süre geçtikten sonra tarafa isteği üzerine ikinci (yeni) bir süre de verebileceği²²² kuralı benimsenmiştir.

Hâkim belirlediği süreyi kesin olarak verebileceği gibi kesin olduğunu belirtmemiş ise HMK'nın 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre belirlenen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir. Süreye uymayan kişinin isteği üzerine ona yeni ve bu kez kendiliğinden kesin süre verilmesi, zorunludur.

Hâkim, belirlediği ilk sürenin kesin olduğuna karar vermemiş ve taraf belirlenen sürede işlemi yapmamış ise tarafın yeniden süre talep edebilme hakkı olduğuna göre, bu talep üzerine hâkimin verdiği ikinci süre kesindir ve bu kesinlik yasadın kaynaklanmaktadır²²³. Hâkimin verdiği sürenin kesin olduğunu belirtmesine gerek yoktur. İlk verilen süre içinde işlemi yapamamış olan tarafa ikinci kez süre verilebilmesi için, tarafın mazeret göstermesi veya ispat etmesi gerekmemektedir²²⁴.

Yukarıda ifade edildiği üzere Kanun'da belirtilen sürelerin bir kısmı mahkeme için, bir kısmı ise taraflar için öngörülmüştür. Sürenin kimin için düzenlendiği önemlidir. Çünkü buna göre doğrudukları sonuçlar farklılık göstermektedir. Belirtmek gerekir ki, taraflar için kanun tarafından konulan usule ilişkin süreler hak düşürücü süredir. Bu nedenle kesin süre içinde yapılması gereken işlemi, süresinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkacak ve hak düşecektir²²⁵.

Taraflar için belirtilen kesin sürelerle uyulmamasının sonucu hakkı ortadan kaldırmakta ise de kanun tarafından belirtilen ancak mahkemeler tarafından yapılacak

²²¹ UMAR, s.292.

²²² KURU, s.5437.

²²³ 17. Hukuk Dairesi, 30.06.2020 gün ve 2019/6657 E. , 2020/4175 K., 23. Hukuk Dairesi, 02.12.2019 gün ve 2016/7797 E.,2019/5048 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 19.10.2020.

²²⁴ PEKCANITEZ-ALTAY- ÖZEKES,s 166.

²²⁵ Hukuk Genel Kurulu 12.12.2012 gün ve 2012/9-1170 Esas, 2012/1172; 7. Hukuk Dairesi, 14.04.2010 gün, 2009/4016 E., 2010/2206 K www.lexpera.com.tr E.T. 3.12.2020.

olan işlemler için öngörölmüş sürelele uyulmaması herhangi bir hak düşürücü niteliğe sahip değildir ve bu süreler temenni niteliğinde sürelerdir²²⁶. Bu nedenle mahkemelerin süresinden sonra yapmış oldukları işlemler geçerlidir.

Hâkim tarafından verilen kesin süreye uyulmamasının da hem taraflar hem de hâkim açısından sonuçları vardır. Kesin süre verilmesinin temel amacı, tarafların davayı uzatıcı ve hükmü geciktirici tutum ve davranışlarını önlemektir.

Kesin süreye ilişkin ara kararının verilmesiyle birlikte usuli kazanılmış hak doğmaktadır. İster kanun tarafından belirlensin, isterse hâkim tarafından tespit edilen bir süre olsun, belirlenen kesin süre içerisinde yapılmayan işlemin, kesin süre geçtikten sonra yerine getirilmesi olanaklı değildir²²⁷. Öte yandan, kesin süre tarafların yanında hâkimi de bağlayacağından uyulmaması halinde gereği hâkim tarafından hemen yerine getirilmelidir²²⁸.

Eski hale getirme yoluna başvurulabilmesi için işlem hakkının ortadan kalkmış olması gereklidir. İşlem hakkının ortadan kalkması ise ancak işlemin yapılması için belirtilen veya tespit edilen kesin sürenin kaçırılması ile oluşmaktadır²²⁹. Eski hale getirme talebinde bulunmak için, kaçırılan sürenin kesin olması gerekmektedir. Çünkü süre kesin değilse, zaten süreyi kaçıran, HMK'nın 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde yeniden süre talep edebilecektir²³⁰. Bu nedenle eski hale getirmeye konu olan sürenin ya HMK'nın 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrası maddesinde belirtilen kanunun belirlediği kesin süre veya HMK 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen maddesine göre hâkimin, kesin olduğunu tayin ettiği süre ya da hâkim tarafından verilecek ikinci süre olmalıdır.

²²⁶ Hukuk Genel Kurulu, 4.2.1998 gün ve 9/840-3 www.lexpera.com.tr.

²²⁷ 2. Hukuk Dairesi 2019/6604 E., 2020/438 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 19.12.2020.

²²⁸ 15. Hukuk Dairesi, 09.09.2019 gün ve 2018/5597 E. , 2019/3384 K.

²²⁹ KÖSE, s.67.

²³⁰ ULUKAPI, s.137.

Maddi hukukta belirlenen sürelerin geçirilmesi halinde eski hale getirme yoluna başvurulamaz. Örneğin, hak düşürücü veya zamanaşımı süresinin geçirilmesi halinde eski hale getirme talep edilemeyecektir²³¹.

Maddi hukuk tarafından, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin dışında bir hakkın kullanılması için değil, bir görevin yerine getirilmesi için süre öngörülmüş olabilir. Örneğin doğumun veya ölümün yetkili makamlara bildirilmesi için öngörülen süreler bu niteliktedir. Bu gibi süreler, elde olmayan nedenlerle geçirilmiş olsa dahi, eski hale getirme yoluna başvurulabilmesi mümkün değildir.

Bunun gibi mahkemeler için uyulması belirlenen sürelerin geçirilmesi durumunda eski hale getirme yolu bulunmamaktadır. Çünkü mahkeme için öngörülmüş süreler hak düşürücü özellikte olmayıp mahkemenin bir işlemi hangi süre içinde yerine getirmesi gerektiğini belirler. Kural olarak mahkeme, o işlemi Kanun'da gösterilen süre içinde yapmak zorundadır. Ancak o işlem süresinden sonra yapılsa da verilen karar, yapılan işlem geçerlidir²³².

HMK'nın hakem kararlarının tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanması başlıklı 437'nci maddesinin 1'inci fıkrasındaki hakem kararının tavrı, tashih ve tamamlanması talebini haklı bulan hakem veya hakem kurulunun, dilekçeden itibaren bir aylık süre içinde maddi hatayı düzeltmesi veya kararın düzeltilmesini yapmaması veya HMK'nın hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi başlıklı 294'üncü maddesinin 4'üncü fıkrası gereğince hüküm sonucunun tarafın yüzüne tefhim edildiği durumlarda, tefhim tarihinden itibaren 1 aylık süre içinde gerekçeli kararın yazılmaması halinde eski hale getirme istenebilmesi mümkün değildir.

²³¹ ÖZEKES Muhammed, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Hakkın Bazı Güncel Sorunları, Legal Hukuk Dergisi S.28, ss.1295-1308, İstanbul 2005, s.1298.

²³² PEKCANITEZ- ALTAY- ÖZEKES, s. 164.

3.2. Sürenin Elde Olmayan Sebep ile Kaçırılmış Olması

Yukarıda ifade edildiği üzere HMK ile diğer kanunlarda düzenlenen veya hâkimin kesin olarak tespit ettiği süre içerisinde işlemin yapılamaması halinde eski hale getirme isteminde bulunulabilir.

Mülga 1086 sayılı HUMK'un 167'nci maddesine göre “muayyen mühlet zarfında muameleyi yapmaya mecbur olan kimsenin veya vekilinin, arzu ve ihtiyarı haricinde olarak muameleyi yapmaktan aciz bulunduğunun tahakkuk etmesi eski hale getirme nedenlerinden birisi olarak sayılmaktadır. “Arzu ve ihtiyarı harici” nedeni 6100 sayılı HMK'da “elde olmayan sebep” olarak ifade edilmiştir. Elde olmayan sebepleri tahdidi olarak saymak mümkün değildir.²³³ İşlemi yapmaya ve sürenin kaçmasına engel olan her türlü neden “elde olmayan bir sebep” olarak iddia edilebilir. İleri sürülen nedenin “elde olmayan bir sebep” olup olmadığı tamamen hâkimin takdirinde olan bir husustur.

3.2.1. Elde Olmayan Sebep Kavramı

“Elde olmayan sebep” işlemi yapamayan kişinin kusur olmaksızın gerçekleşen ve süresi içinde işlemi yapmaya engel olan bir sebep olarak tarif edilebilir²³⁴. Eski hale getirme yoluna başvurulup başvurulamaması açısından, ilgili tarafın sürenin kaçırılmasında kusurunun bulunmaması gerekmektedir. Kusursuzluk şartı, eski hale getirme yolunun asıl temelidir; eski hale getirmenin merkez kavramıdır²³⁵. Elde olmayan bu sebebin, tarafların iradesi haricinde meydana gelen, haklı, objektif ve genel nitelikte bir engel veya durum olması gerekir.

Her şeyden önce doğal olaylar ve önüne geçilemeyen zorlu sebeplerin haklı, objektif nedenlerden sayılması gerekmektedir. Örneğin bir kimsenin birdenbire beden veya akıl bakımından bir hastalığa uğramış olup bir vekil tutması da mümkün olmaması veya vekili böyle bir hale tutulup başka vekil gönderebilmek için bundan haber

²³³ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s.1297.

²³⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.36 www.tbmm.gov.tr.

²³⁵ TERCAN, s.177.

alamaması,²³⁶ ağır hastalık, kaza, deprem, su baskını, yangın gibi bir doğal afet,²³⁷ pandemi nedeni ile karantina alınma, yurt dışında bulunma²³⁸, tarafın hiçbir kusuru olmamak şartıyla müddeti içinde vermek istediği temyiz dilekçesi için iş saatinde müracaat ettiği halde kayıt ve kabul ettirecek bir memur bulamaması veya bu lâyihanın memur tarafından kanuna aykırı olarak kaydedilmemesi²³⁹ elde olmayan sebepler olarak sayılabilecektir.

Kanun maddesinde ifade edilen “elde olmayan sebep”, tarafların iradesine bağlı olmadan meydana gelen haklı, etkili ve nesnel bir engel veya koşul olmalıdır. Ortaya çıkan sebebin, yapılması gereken işlemin, belirtilen süre içinde yapılmasına engel olacak bir sebep olması gerekir. Bir durum, daha kısa sürede yapılması gereken bir iş için eski hale getirme sebebi teşkil ederken, daha uzun sürede yapılması gereken bir iş için eski hale getirme sebebi teşkil etmeyebilmektedir²⁴⁰.

3.2.2. Elde Olmayan Sebebin Varlığını Değerlendirecek Mercii

Eski hale getirme talebinin dayandığı elde olmayan sebebi geçerli bir sebep olup olmadığını eski hale getirme talebini inceleyen mahkeme (veya üst mahkeme) takdir edecektir. Müddetin kaçırılması, mevcut hal icapları altında yüksek bir ihtimam ile önlenememiş ise bunu bir sebep olarak kabul etmek gerekmektedir²⁴¹.

Eski hale getirmeden yararlanabilmek için mahkemeye bildirilen engel ya da durumla, süresinde gerçekleştirilemeyen işlem arasında uygun bir illiyet (nedensellik) bağının bulunması gerekir. Hayatın olağan akışına göre, taraf (veya temsilcisi), eğer süresinde işlemin yapılamamasına neden olan engel gerçekleşmeseydi, işlemi süresinde yapabilecek, süreyi kaçırmayacak idi ise veya engel gerçekleştiği için işlem süresinde yapılamadı ise, engel ile sürenin kaçırılması arasında illiyet bağı vardır²⁴².

²³⁶ ANSAY, s.164.

²³⁷ KURU, s. 5466.

²³⁸ 14. Hukuk Dairesi, 03.12.2019 gün ve 2019/386 E., 2019/8144 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 29.10.2020.

²³⁹ ANSAY, s.164.

²⁴⁰ PEKCANITEZ-ALTAY- ÖZEKES, s.169.

²⁴¹ ANSAY, Şakir Sabri; Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara, 1960, s.164.

²⁴² TERCAN Erdal, Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, Yetkin, Ankara, 2006, s.227.

Tarafların süreyi kaçırmamasına neden olan olayın, işlemin süresinde yapılmasına engel olacak bir durum arz etmesi, işlemin süresinde yapılmamış olmasının uygun nedenini teşkil etmesi gerekmektedir²⁴³. Aksi halde eski hale getirme talebi kabul edilmeyecektir²⁴⁴.

Örneğin usulüne göre hazırlanmış temyiz dilekçesini avukat, mahkemeye götürürken, trafik kazası geçirip ağır yaralanmış ve temyiz süresi sona erene kadar iş yapamayacak durumda kalmış ise, sürenin kaçırılması ile gerçekleşen engel arasında illiyet bağı gerçekleşmiştir. Ancak, temyiz süresinin son günü tatil yaptığı yazılığında hastalanan ve hastaneye kaldırılan bir vekilin bu engeli, eski hale getirme talebi için yeterli değildir. Çünkü hastalığı ile temyiz süresinin kaçırılması arasında bir illiyet bulunmamaktadır. Zira son gün hastalanmasaydı dahi, temyiz dilekçesi hazırlanmayacaktı²⁴⁵. Bunun gibi temyiz süresinin korunmasını sağlayan yazı, postaya çok geç verilmişse, öyle ki, posta normal süresinde varsa, gecikme olmasa idi dahi, süre yine de kaçıyorrsa, bu takdirde, postadaki alışılmadık gecikme de eski hale getirme hakkı vermeyecektir. Bütün bu durumlarda görüldüğü gibi, illiyet bağı kesilmektedir; engel gerçekleşmese de işlem süresinde yapılamamaktadır²⁴⁶. Öte yandan yargılamanın tarafının birden fazla vekili varsa, vekillerden birinin mazeretinin olması da eski hale getirme nedeni olamayacaktır²⁴⁷.

Elde olmayan sebep hekim raporuna dayanan bir hastalığa dayanmakta ise raporda mevcut hastalığın işlem yapmaktan ve yapılan işlemi mahkemeye iletmekten aciz hale getiren²⁴⁸ bir hastalık olduğu belirtilmelidir²⁴⁹. Örneğin kişi hastalık nedeni ile süresi içinde ikinci cevap dilekçesini verememiş ise mevcut hastalığın şahsı ikinci cevap dilekçesini yazma ve mahkemeye iletme gibi işlemi yapmaktan aciz hale getirmiş

²⁴³ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s.1299.

²⁴⁴ POSTACIOĞLU, İlhan E.; ALTAY, Sümer; Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul, 2015, s.380

²⁴⁵ PEKCANITEZ, Hakan; ALTAY, Oğuz; ÖZEKES, Muhammet; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2015, s.170.

²⁴⁶ TERCAN Erdal, Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, Yetkin, Ankara, 2006, s.227.

²⁴⁷ Yargıtay 4.H.D. 17.10.2018, E.2017/1568, K. 2018/3467 www.lexpera.com.tr .

²⁴⁸ 13. Hukuk Dairesi, 2020/1482 E., 2020/3594 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 19.10.2020.

²⁴⁹ Hukuk Genel Kurulu, 14.5.1969 gün ve E. 557, K. 579; 19. Hukuk Dairesi, 16.12.2019 gün ve 2019/3314 E. , 2019/5576 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 29.10.2020.

olmalıdır. Bu işlemler yapabilmekten aciz hale geldiği doktor raporunda belirtilmelidir.

Doktor raporu, aile hekimlerinden veya resmi yahut özel hastanelerden alınabilir. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 39'uncu maddesine göre; dinlenme raporlarının kurumla sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenmesi koşulu bulunmaktadır. SGK ile sözleşmesi olmayan sağlık kuruluşlarınca verilen ve süresi 10 günü geçmeyen raporlar, kurumla sözleşmeli resmî sağlık hizmeti sunucusu hekimi tarafından, 10 günü aşan raporlar, SGK ile sözleşmeli resmî sağlık hizmeti kurulunca onaylandığı takdirde geçerli olacaktır.

Doktor raporunun, hastalık üzerine doktora müracaat edilmiş ve sürenin dolmasından önce alınması, resmi olarak işleme tabi tutulması bir tarih ve sayının verilmesi gereklidir. İşlemi yapma süresinin dolmasından sonra, alınan rapor, geçmiş günlere ilişkin olsa bile, eski hale getirme nedeni olarak kabul edilmemektedir. Doktor raporunda gösterilen hastalığın, eski hale getirme sebebi teşkil edip etmeyeceğini, eski hale getirme talebini inceleyen mahkeme (veya üst mahkeme) takdir edecektir²⁵⁰.

3.2.3. Elde Olmayan Sebebin Devam Ettiği Süre

Eski hale getirme talebinin kabulü için, elde olmayan sebebin oluşturduğu aciz halin işlemin yapılması için, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre sürenin sonuna kadar devam etmelidir²⁵¹. Örneğin, görevsizlik veya yetkisizlik kararına karşı kanun yoluna başvurulmuş ve bu başvurunun reddi kararı 10.08.2020 günü tebliğ edildiği kabul edilecek olursa, iki haftalık süre 24.08.2020 günü son bulacaktır. Asıl veya vekil 24.08.2020 günü elde olmayan bir nedenle süreyi kaçırmış ise eski hale getirmeden faydalanabilecektir. Ancak elde olmayan neden 15.08.2020 ile 23.08.2020 günleri arasından gerçekleşmiş ise eski hale getirmeden

²⁵⁰ ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.127.

²⁵¹ 16. Hukuk Dairesi, 10.03.2020 gün ve 2016/13793 E. , 2020/1113 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 19.10.2020.

faaydalanamayacaktır. Çünkü 24.08.2020 günü işlemleri dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi mümkündür.

Engel süre bitmeden kalkmış ve geri kalan süre içinde ilgili taraf işlemi yapabilecek durumda ise, bu takdirde yine eski hale getirme yoluna başvurmaya gerek olmadığı açıktır. Ancak engel, süre bitmeden kalkmasına rağmen, geri kalan süre içinde, engelin de etkisiyle işlemin yapılması mümkün değilse, bu takdirde eski hale getirme yoluna başvurulabilmelidir. Örneğin, temyiz süresinin birinci günü engel doğmuş, beşinci gününde kalkmışsa, geri kalan on günlük sürede hüküm temyiz edilebilir. Buna karşılık, sürenin birinci günü engel doğmuş, örneğin tarafın işyeri yanmışsa, yanan belgelerin tekrar bulunması vs. zaman alabilir. Böyle bir durumda engelin etkileri devam etmektedir. O nedenle, engel, bir seferde olup bitse yahut süre bitmeden kalksa da etkileri devam ettiği sürece, engelin devam ettiği kabul edilmelidir. Engelin etkileri de sona erip, ilgili taraf, işlemi yapabilecek hale geldiğinde, engel ortadan kalkmış kabul edilmeli ve eski hale getirme süresi de bu tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır²⁵².

Elde olmayan sebeplerin oluşup oluşmadığının tespitinde UYAP sisteminin mevcut olmasının bir önemi olacak mıdır? Örneğin vekil, işlemin yapılması gereken süre boyunca hastanede yatarak tedavi olduğu sebebine dayanarak eski hale getirme talebinde bulunsa, karşı taraf ise vekilin bu süre zarfında, UYAP üzerinden işlem yapabileceğini ileri sürerse mahkeme nasıl bir karar vermelidir? Kanımızca böyle bir ihtimalde vekilin, UYAP üzerinden işlem yapabiliyor olması eski hale getirme talebinin reddi için tek başına yeterli olmayacaktır. Çünkü UYAP sisteminin mevcut olması ve bu sebeple örneğin avukatın bir dizüstü bilgisayarla sisteme girip cevap dilekçesini mahkemeye elektronik ortamda gönderebilmesi, bu dilekçenin hazırlanması için gerekli ortamın da mevcut olduğu anlamına gelmemektedir. Yani vekil, hastanede yattığı sürece eğer mesleki faaliyetini icra ederken kullanmak zorunda olduğu kitap, dava dosyası gibi malzemeleri kullanmaktan mahrum ise, sırf

²⁵² TERCAN, s.175.

elektronik ortamda işlem yapabiliyor olması, onun cevap dilekçesini hazırlayabileceği sonucunu doğurmaz²⁵³.

3.2.4. Tebligat Sorunu

Tebliğat sorunlarının eski hale getirme hakkı verip vermeyeceği önemli bir sorundur. Örneğin, Tebligat Kanunu'nun 20'nci maddesine göre muhatabın muvakkaten başka yere gitmesi halinde usulüne uygun yapılan tebligatın süre geçtikten sonra öğrenilmesi veya Tebligat Kanunu 15'inci maddesinde düzenlenen sefer halinde yapılan tebligatın süre geçtikten sonra öğrenilmesi hallerinde eski hale getirme yolu açık mıdır? Veya muhatabın muvakkaten başka yere gitmesi nedeniyle Tebligat Kanunu 20'nci maddesine göre tebligat yapılan kişinin kastı veya kusuru nedeni ile tebligatın muhatabına iletilmemesi veya Tebligat Kanunu 21'inci maddesine göre kapıya yapıştırılan ihbarnamenin üçünü kişinin kastı veya kusur nedeni ile muhatabına ulaşmaması hallerinde eski hale getirme yolu açık mıdır?

Hemen ifade edilmelidir ki, Tebligat Kanunu 28'inci maddesine göre Tebligat Kanunu 10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20 ve 21'inci maddeleri gereğince tebligat yapılamayan ve ikametgahı, meskeni veya iş yeri de bulunamayan adresi meçhul kişilere ilan tebligat yapılır. Usulüne uygun yapılan ilan tebligat sonrasında eski hale getirme yolu kapalıdır. Yapılan tebligat usule aykırı yapılmış ise ortada usulsüz bir tebligat vardır ki, kişi usulsüz tebligatı öğrendiği tarihte tebligat yapılmış sayılır. Bu nedenle, eski hale getirme yolu kapalıdır. Çünkü ilan tebligatı, tarafın tebligatı en emin bir şekilde öğrenmesini sağlayacak şekilde yapılır ve tebligat son ilan tarihinden itibaren yedi gün sonra yapılmış sayılır. Bütün bunlara rağmen, tarafın ilan yolu ile yapılan tebligatı geç öğrenmesi halinde, tarafa eski hale getirme yoluna başvurma hakkı tanınırsa, ilan tebligatının bir değeri kalmayacaktır²⁵⁴.

İfade edilmesi gereken diğer bir husus ise kendisine yapılan tebligatın usulsüz olması sebebiyle, şeklen bir süreyi kaçıran kimsenin eski hale getirme talebinde bulunmasına

²⁵³ ULUKAPI, s.138.

²⁵⁴ KURU, s.5467.

gerek yoktur²⁵⁵. Çünkü aşağıda açıklanacağı üzere, usulsüz tebligatta, bir tebligat bulunsa da bu usulsüz olduğundan, süre aslında henüz işlemeye başlamamıştır²⁵⁶. Yani, henüz işlemeye başlamayan bir sürenin kaçırılmasından da söz edilemeyeceğinden, eski hale getirme talep edilemez. Bu nedenle Tebligat Kanunu'nda ifade edilen tebligat usullerinden hangisi ile yapılmış olursa olsun tebligat usule aykırı ise süre başlamayacağından, süresi içinde yapılamayan bir işlemde söz etmek mümkün değildir.

Usule uygun bir tebligat varsa sorun nasıl çözümlenmelidir? Örneğin, belli bir yerde devamlı olarak meslek veya sanatını yerine getiren ve iş seyahatine çıkan taraf, adresinde muvakkaten bulunmadığı için, gerekçeli karar onun adına tebligatı kabule yetkili bir kimseye, yani meslek veya sanatını yerine getirildiği yerdeki sürekli memur veya çalışanlarından birine yapılmış ve taraf iş seyahatinde bulunduğu için daimi memur veya müstahdem işlemin yapılması gereken süre içinde tebliğ edilen belgeyi muhatabına verememişse; taraf, seyahatten döndükten sonra tebligatı öğrenince eski hale getirme talebinde bulunabilir. Ancak söz konusu seyahatin eski hale getirme talebinde bulunmak için yeterli bir sebep olup olmadığını mahkeme takdir edecektir.

Benzer şekilde sefer halinde bulunan askeri şahıs adına çıkan dava dilekçesi Tebligat Kanunu'nun 15'inci maddesine göre kabule yetkili bağlı bulunduğu Kara, Deniz veya Hava kuvvetleri kumandanlıklarına yapılmış ve taraf sefer halinde bulunduğu için işlemin yapılması gereken süre içinde tebliğ edilen belge muhatabına verilememiş ise taraf, seferden döndükten sonra tebligatı öğrenince eski hale getirme talebinde bulunabilir.

Bunun gibi, boşanma davasında davacı tarafın dava dilekçesinde davalının adresini ortak konut adresi olarak göstermesi, dava dilekçesinin, tebliğ sırasında adresinde muvakkaten olmadığı için, tebligat, onun adına tebligatı kabule yetkili bir kimseye (mesela tarafın boşanma davası açan eşine) yapılmış, tarafın eşi kasten

²⁵⁵ 11. Hukuk Dairesi, 07.01.2020 gün ve 2019/4592 E. , 2020/118 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 19.10.2020.

²⁵⁶ 11. Hukuk Dairesi, 06.01.2020 gün ve 2019/1859 E. , 2020/51 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

tebligatı kocasına vermemiş ve bu nedenle taraf, yapılacak işlemin süresi geçtikten sonra tebligatı öğrenmiş ise, bu öğrenme tarihinden itibaren (iki hafta içinde) eski hale getirme talebinde bulunabilecek midir? Buna Tebligat Kanunu'nun 39'uncu maddesi karşısında olumlu cevap vermek mümkün değildir. Çünkü Tebligat Kanunu'nun 39'uncu maddesine göre tebligat kanunu maddelerine göre kendilerine tebliğ yapılması usule aykırı olan kimselerin o davada hasım olarak ilgileri bulunmaktaysa muhatap adına kendilerine tebliğ yapılamayacaktır. Eğer yapılmış ise bu bir usulsüz tebligattır ve kişi bu tebligatı öğrendiği tarihten itibaren süre başlayacaktır²⁵⁷.

Bir diğer örnek verilecek olursa; dava dilekçesi, tebliğ sırasında adresinde muvakkaten olmadığı için, davalı adına tebligatı kabule yetkili bir kimseye (mesela eşine) yapılmış, tarafın eşi kasten veya ev kazası sonucu ağır yaralanması gibi bir nedenle tebligatı kocasına vermemiş/verememiş ve bu nedenle taraf, yapılacak işlemin süresi geçtikten sonra tebligatı öğrenmiş ise, bu öğrenme tarihinden itibaren iki hafta içinde eski hale getirme talebinde bulunabilmelidir. Çünkü tebligatı alan davacı eşin, kusurundan bahsedilemez. Ancak burada, sadece eşin tebligatı süresinde davalı tarafa vermediğini bildirmesi ile yetinmemeli, taraf, tebligatı süresinde öğrenemediğini başka delillerle (mesela tanıkla) ispat etmelidir. Mahkeme, bu hususta tarafa re'sen yemin de teklif edebilmelidir.

Vekil ile temsil halinde vekilin, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği sürenin elde olmayan nedenle kaçırılmış olması da eski hale getirme sebebidir. Örneğin vekil yoğun bakımda olması sebebiyle, cevap dilekçesini hazırlayamamış ve davaya süresinde cevap verememişse, bu sebebe dayanarak süresinde vermiş olduğu eski hale getirme talebi kabul edilecektir. Yani mahkeme, vekil yoğun bakımda olmasına rağmen, cevap dilekçesini müvekkil de hazırlayabilir yahut başka bir vekile hazırlattırıp verebilirdi gibi bir gerekçe ile bu talebi reddedemeyecektir²⁵⁸.

Tarafın vekilinin işlem yapmaktan engellenmiş olması da eski hale getirme istenmesine olanak verir. Örneğin vekilin bindiği uçağın rötar yapması, hava

²⁵⁷ 7. Hukuk Dairesi, 5.4.1962 gün ve E. 3108, K. 3439, www.lexpera.com.tr E.T.01.12.2020.

²⁵⁸ ULUKAPI, s.137.

muhalefeti nedeni ile havaalanına inememesi, tren²⁵⁹ veya metronun elde olmayan nedenlerle geç gelmesi, vekilin bindiği aracın lastiğinin patlaması ve bunun belgelenmesi,²⁶⁰ vekilin duruşmadan önce rahatsızlanması²⁶¹ nedenleri ile duruşmanın kaçırılması hallerinde eski hale getirilme istenebilir.

Bir tarafın birden fazla vekili varsa, vekillerden birinin engelinin bulunması eski hale getirme sebebi teşkil etmez²⁶². Çünkü HMK'nın birden fazla vekil görevlendirilmesine ilişkin düzenlenen 75'inci maddesine göre dava için birden fazla vekil görevlendirilmiş ise vekillerden her biri, vekâletten kaynaklanan yetkileri, diğerinden bağımsız olarak kullanabileceği için diğer vekil, kaçırılan süre içinde o işlemi yapabileceği için eski hale getirme sebebi teşkil etmeyecektir²⁶³.

Vekille takip edilen davalarda, kural olarak işlemler vekil tarafından yapılmakla birlikte, istisnaen bazı hallerde, bizzat müvekkilin yapması gereken yeminin eda edilmesi veya isticvap edilmek gibi işlemler de olabilir. Bu gibi işlemleri, bizzat müvekkil yapmak zorunda olduğundan, sürenin kaçırılması halinde, eski hale getirmeye başvurmak açısından, bizzat müvekkilin kendi kusurlu veya kusursuz davranışları etkili olacaktır. Buna göre, vekille takip edilen davalarda, bizzat müvekkilin yapması gereken işlemler için sürenin kaçırılması halinde, müvekkil kusurlu ise, vekil kusursuz dahi olsa eski hale getirme yoluna başvurulamayacaktır. Buna karşılık, müvekkil kusursuz ise, vekil kusurlu dahi olsa, eski hale getirme yoluna başvurulabilecektir. Müvekkilin bizzat yapması gereken işlem nedeniyle eski hale getirme yoluna başvuruluyorsa, bu takdirde, müvekkil vekilinden yardım alabilir, gerekli işlemleri vekil, müvekkili adına yapabilir; yoksa, eski hale getirme işlemlerini de müvekkil bizzat yapmak zorunda değildir²⁶⁴.

²⁵⁹ KURU, s.5468; UMAR, s.2977.

²⁶⁰ KURU, s.5468.

²⁶¹ 22. Hukuk Dairesi, 02.12.2019 gün ve 2019/8359 E.,2019/22137 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁶² 13. Hukuk Dairesi,11.12.2019 gün 2016/27407 E., 2019/12377 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁶³ KURU, s.5475; 11. Hukuk Dairesi, 02.03.2020 gün ve 2019/4003 E. , 2020/2220 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁶⁴ TERCAN, s.102.

HMK'nın davaya vekalette özel yetki verilmesini gerektiren haller başlıklı 74'üncü maddesine göre vekilin eski hale getirmeye başvurabilmesi için özel yetkiye ihtiyacı bulunmamaktadır.

Dava ehliyeti bulunmayanlar adına kanuni mümessilce takip edilen davalarda, kanuni mümessilin HMK'nun eski hale getirme usulünde talep hususunu düzenleyen 95'inci maddesindeki şartların bulunması halinde, kanuni mümessil, engelin kalkmasından itibaren iki hafta içinde eski hale getirme talebinde bulunabilecektir. Kanuni temsilcisinin takip ettiği davalarda da bazen bizzat ehliyetsizin yapması gereken işlemler olabilir. Bu gibi hallerde, kanuni temsilciye rağmen, yine de kesin süre içinde ehliyetsizin yapması gereken bir işlem varsa, bu takdirde, ehliyetsiz de kusuru olmaksızın süreyi kaçırdığında, eski hale getirme yoluna başvurabilir. Ancak bu halde de başvuru işlemlerini yine kanuni temsilcinin yapması gerekecektir. Belirtilen durumlarda da kanuni temsilcinin değil, bizzat ehliyetsizin kusurlu olup olmadığı araştırılmalıdır²⁶⁵.

Davanın tarafı Devlet veya 4353 sayılı Kanuna tabi diğer kamu tüzel kişileri ise, bu gibi davaları hazine avukatları takip etmektedir. Hazine avukatları, takip ettikleri davalarda, tayin edilen süre içinde gerekli işlemi süresi içinde kusuru olmaksızın yapamazlarsa eski hale getirme talebinde bulunamayacaklardır²⁶⁶. Yargıtay, bu konuda vermiş olduğu bir kararında Hazine avukatları bakımından bu hükmün uygulanmasının mümkün olmadığını belirlemiştir²⁶⁷.

Kanaatimizce Yargıtay'ın bu kararına katılmak mümkün değildir. Çünkü HMK'da hazine vekillerini ayırık tutan bir hüküm yer almamaktadır. Eski hale getirme yoluna başvurabilecekler açısından bir sınırlama bulunmamaktadır. Şartları bulunan "kimse" başvurabileceğine göre sadece hazine vekili olmak veya idari yapısına bakarak bir gerçek veya tüzel kişinin bu haktan faydalanamayacağını ifade etmenin yerinde olmadığını düşünmekteyiz.

²⁶⁵ YILMAZ, süre, s.78.

²⁶⁶ KÖSE, s.220.

²⁶⁷ TERCAN, s.228.

3.3. Eski Hâle Getirmenin Tek Çözüm Olması Zorunluluğu

Mevcut bu şart, 1086 sayılı HUMK'un 167'nci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemenin, farklı bir açıdan yeniden düzenlenmiş şeklidir. 1086 sayılı HUMK'un 167'nci maddesinin 2'nci fıkrasında bu şart “Kanuni yollara müracaatın hukuken imkânsız bulunması lazımdır” şeklinde düzenlenmişti. “Kanuni yoldan” maksat istinaf, temyiz veya karar düzeltme değildir. “Kanuni yollardan” maksat kaçırılmış olan sürenin yeniden elde edilmesi veya süresi içinde yapılamamış olan işlemin buna rağmen yapılabilmesi için kabul edilmiş olan bir imkândı. HMK'nun talep başlıklı 95'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre, süresinde yapılamayan işlemle varılması amaçlanan aynı sonuca bir başka hukukî yoldan ulaşılabiliyorsa²⁶⁸, eski hâle getirme yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır²⁶⁹.

Aslında bu hüküm, 1086 sayılı HUMK'un 167'nci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemenin, farklı bir açıdan yeniden düzenlenmiş şeklidir. Mevcut düzenleme ile hükmün daha kolay anlaşılması ve uygulanması sağlanmak istenmiştir²⁷⁰.

Buradaki “hukuki yol”dan kasıt, istinaf ve temyiz gibi kanun yolları değildir²⁷¹. Buradaki hukuki yoldan maksat, davaya bakıldığı sırada, kanunun veya hâkimin belirlediği, kaçırılmış olan süre ile düşen hakkın davanın görüldüğü sırada yeniden elde edilmesi için kabul edilmiş olan hukuki imkânlardır²⁷². Bu nedenle örneğin, kesin olmayan sürelerin kaçırılmış olması halinde eski hale getirme talebinde bulunulamaz. Çünkü bu durumda zaten HMK'nun kesin süre başlıklı 94'üncü maddesinin 2'nci fıkrası gereğince yeniden süre talep edilecektir²⁷³. Bunun gibi usulsüz tebligat halinde de eski hale getirme isteminde bulunulamaz. Çünkü Tebligat Kanunu 32'nci maddesine tebliğ usulüne aykırı yapılmış olsa bile, muhatabı tebliğe muttali olmuş ise muteber sayılacağı, muhatabın beyan ettiği tarihin, tebliğ tarihi addolunacağı

²⁶⁸ 15. Hukuk Dairesi, 31.10.2012 gün ve 3897/6616.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁶⁹ 3. Hukuk Dairesi 2.7.2020 gün ve 2020/1929 E. , 2020/3885 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁷⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.37 www.tbmm.gov.tr .

²⁷¹ KURU, Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, s. 649.

²⁷² ARSLAN- YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s. 178.

²⁷³ ULUKAPI, s.138.

düzenlenmiştir. Buna göre usulsüz tebligatın öğrenildiği tarih tebliğ tarihi sayıldığına göre kaçırılmış bir süreden bahsedilebilmesi mümkün değildir. Muhatap, usulsüz tebligatı öğrendiğini bildirdiği tarihten itibaren, süreler işlemeye başlayacaktır. O halde, muhatabın öğrendiğini bildirmesi, eski hale getirme yoluyla ulaşmak istediği sonucu sağlamaktadır²⁷⁴.

Bir diğer örnek ise istinaf süresini kaçıran tarafın katılma yolu ile istinaf imkânı oluşmuş ise istinaf süresine karşı eski hale getirme isteyememesidir. HMK katılma yolu ile başvurma başlıklı 348'inci maddesine göre istinaf dilekçesi kendisine tebliğ edilen taraf, başvurma hakkı bulunmasa veya başvuru süresini geçirmiş olsa bile, vereceği cevap dilekçesi ile istinaf yoluna başvurabilecektir. Buna göre istinaf süresini elde olmayan nedeni ile kaçıran ve bu nedenle işlemi yapamayan taraf, süresinde istinaf yoluna başvuramamış olsa bile, cevap dilekçesinde hükme ilişkin itirazlarını bildirerek istinaf isteğinde bulunabilir. O nedenle istinaf süresini kaçıran tarafın, katılma yolu ile istinaf hakkı varsa, istinaf süresini kaçırdığı için, eski hale getirme yoluna başvuramaması gerekmektedir²⁷⁵.

3.4. Süresi İçinde Eski Hale Getirme Talebinde Bulunulması

Kanun, eski hale getirme talebini bir süreye tabi tutmuştur. 1086 sayılı HUMK'un 168'inci maddesi eski hale getirme talebinde bulunma süresini, işlemin süresinde yapılamamasına neden olan engelin ortadan kalkmasından itibaren on gün olarak öngörmüş bulunmaktaydı.

HMK'nın süre başlıklı 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre ise eski hale getirme, işlemin, süresinde yapılamamasına neden olan engelin ortadan kalktığı andan itibaren, iki hafta içinde talep edilmelidir. Karşı taraf, engelin daha önceden kalktığını ileri sürerse, bunu ispat yükü altında olacaktır²⁷⁶.

²⁷⁴ ARSLAN- YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.178; KURU, Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, s. 649.

²⁷⁵ KÖSE, s.123.

²⁷⁶ ULUKAPI, s.139.

İlk derece ve istinaf yargılamalarında, eski hale getirme istemi en geç karar verilme anına kadar ileri sürülebilir. Mahkemece, hüküm bir tarafın yokluğunda verilmişse tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için kararın verilmesinden sonra da eski hale getirme talebinde bulunulabilir²⁷⁷. Yani eski hale getirme talebinde ; nihai karar bir tarafın yokluğunda verilmişse, tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için kararın verilmesinden sonra da bulunulabilecektir. Buna göre nihai karar yüze karşı verilmişse tahkikat aşamasında kaçırılmış olan süreler için kararın verilmesinden sonra artık eski hale getirme talebinde bulunulamaz.

Sonuç olarak nihai karar yüzüne karşı verilen taraf nihai karardan sonra eski hale getirme talebinde bulunamazken, nihai karar yokluğunda verilen taraf nihai kararın verilmesinden sonra işlemin süresinde yapılamamasına sebep olan engel devam ediyorsa ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içinde eski hâle getirme talebinde bulunulabilir. Örneğin tarafa, tahkikat aşamasında delil ibraz etmesi için bir haftalık süre verilmiş, taraf bu süreyi elinde olmayan sebeplerle kaçırmış ve bu süre zarfında mahkeme tahkikatı yokluğunda yürüterek nihai kararını vermiş ise, taraf, engelin ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içinde vereceği eski hale getirme dilekçesiyle, tahkikat aşamasında gösteremediği delilleri göstererek, bu doğrultuda tekrar tahkikat yapıp yeniden karar verilmesini sağlayabilecektir²⁷⁸.

3.5. Bir Defadan Fazla Talep Edilebilmesi

Mülga 1086 sayılı HUMK'na göre bir davada, aynı taraf bir kez eski hale getirme talebinde bulunabilmekteydi. Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 174'üncü maddesinde yer alan bu hüküm, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer almamıştı. Çünkü elde olmayan nedenlerin ne zaman meydana geleceğini kestirebilmek mümkün değildir. Bir dava süresince, tarafın kusuru olmaksızın, birçok kez elde olmayan sebeplerin ortaya çıkabilmesi mümkündür. Örneğin mahkemenin verdiği kesin süreyi elinde olmayan sebeple kaçıran tarafın, eski hale getirme talebi

²⁷⁷9. Hukuk Dairesi, 01.07.2020 gün ve 2016/19585 E. , 2020/6901 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁷⁸ PEKCANITEZ, Hukuki Dinlenilme, s.45.

kabul edildikten sonra, kararın temyiz süresini de elinde olmayan sebeplerle kaçırmaması halinde eski hale getirme talebinde bulunması söz konusu olabilir²⁷⁹.

4. ESKİ HALE GETİRME USULÜ

4.1. Talep Edebilecek Kişiler

Tarafların elinde olmayan nedenlerle, yasada belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan “kimse” eski hale getirme isteminde bulunabilir.

Kanunda yer verilen “kimse” tabiri ile davanın tarafları, vekilleri ve asli ve fer'i müdahil, tanık, bilirkişi gibi taraf dışında kalan fakat yargılama sürecinde yer alan diğer kişileri de kapsadığı kabul edilmelidir.²⁸⁰ HUMK'un 167'nci maddesinin 1'nci fıkrasında (HMK'un talep başlıklı 95'inci maddesinin 1'inci fıkrasında) geçen “kimse” kavramının da tarafı ifade edecek şekilde kullanıldığı açıktır. Ancak taraflar dışında üçüncü kişiler de “kimse” kavramı içine girebilecektir.

Söz konusu hükümlerden hareketle, eski hale getirme yoluna, tarafların başvurabileceği konusunda şüphe yoktur; ayrıca, taraflar dışında davayla ilgisi olan, kesin süre içinde bir işlem yapmak zorunda olan üçüncü kişilerin de bu yola başvurabileceğini kabul etmek uygun olacaktır. Örneğin HMK'nın asli müdahale hususunu düzenleyen 65'inci maddesine göre yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verilinceye kadar, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabileceğine göre hüküm verileceği gün kalp krizi geçiren ve hüküm duruşmasına katılamayan üçüncü kişi eski hale getirme isteyebilmelidir.

Yasal temsilciler eski hale getirme talebinde bulunabilecek midir? Dava ehliyeti bulunmayanlara ait davaları takip eden yasal temsilci kanun da belirtilen şartların

²⁷⁹ PEKCANITEZ-ALTAY- ÖZEKES, s.171.

²⁸⁰ KURU, Medeni Usul, s.3456.

gerçekleşmesi halinde, işlemin yapılmasına engel olan nedeni kalkmasından itibaren süresi içinde eski hale getirme talebinde bulunabilecekleri değerlendirilmektedir.

4.2. Süre

Mülga 1086 sayılı HUMK'da on gün olarak düzenlenen eski hale getirme talebinde bulunabilme süresi, HMK'nın süre başlıklı 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında iki hafta olarak düzenlenmiştir. İki haftalık süre kanun tarafından belirlenmiş, kesin ve hak düşürücü bir süredir²⁸¹. Daha önce kanun tarafından belirlenen kesin süreler için yapılan açıklamalar kural olarak bu süre için de geçerlidir. HMK 96'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre süre, “engelin ortadan kalkmasından” itibaren işlemeye başlar ve engelin ortadan kalktığı gün hesaba katılmaz.

İki haftalık eski hale getirme süresi, kanun tarafından belirlenen ve kesin bir süre olduğundan, bu sürenin elde olmayan nedenlerle kaçırılması halinde de eski hale getirme yoluna başvurulabilmelidir.

İki haftalık süre, engelin ortadan kalkmasıyla başladığı halde engel henüz yeterince ortadan kalkmadan, hak düşürücü süre henüz işlemeye başlamadan, taraf, eski hale getirme istemini mahkemeye sunabilmiş ise, ortada geçerli bir başvurunun varlığı kabul edilmelidir²⁸². Karşı taraf, engelin daha önceden kalktığını ileri sürerse, bunu ispat yükü altında olacaktır²⁸³.

Kanun koyucu eski hale getirme talebinin ileri sürülebileceği zaman dilimlerini de yargılamanın aşamalarına göre ayrı ayrı düzenlemiştir. Eski hale getirme talebi ilk derece mahkemelerin de ileri sürülüyorsa en geç nihai karar verilinceye bu hakkın kullanılması gereklidir²⁸⁴.

Bu hak istinaf aşamasında kullanılıyorsa yine ilk derece mahkemesi aşamasındaki gibi en geç nihai karar verilinceye kadar eski hâle getirme talebinde bulunmak mümkündür.

²⁸¹ ÜNLÜ USTA, s.98.

²⁸² UMAR, s.299.

²⁸³ ULUKAPI, s.139.

²⁸⁴ ÜNLÜ USTA, s.98.

Ancak, her iki aşamada da geçerli olmak üzere nihai karar bir tarafın yokluğunda verilmişse hem ilk derece mahkemesinde hem de istinaf incelemesinde tahkikat aşamasında kaçırılmış olan süreler için hükümden sonra da eski hâle getirme talebinde bulunulabilecektir.

Buna göre nihai karar yüze karşı verilmişse tahkikat aşamasında kaçırılmış olan süreler için nihai hükmün verilmesinin akabinde eski hale getirme talebinde bulunulamaz. Bununla birlikte hüküm, bir tarafın yokluğunda verilmişse tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için yokluğunda karar verilen taraf, hükümden sonra eski hale getirme isteminde bulunulabilecektir.

Sonuç olarak tahkikat esnasında kaçırılan süreler için, süreyi kaçıran taraf, hükmün verilmesinden daha önceki bir dönemde, duruşmalara gelmiş sürenin kaçtığını öğrenmiş, eski hale getirme talebi için şartlar gerçekleşmişse, süresi içinde talepte bulunmalıdır; hükmün verilmesini bekleyemez. Buna karşılık, daha önceki duruşmalara veya en son hükmün verildiği duruşmaya gelemeyen taraf, tahkikat esnasında bir süreyi kaçırmışsa, bu süre için, hükmün verilmesinden sonra da istisnaen eski hale getirme talebinde bulunulabilecektir. Buradaki amaç, hüküm verilirken hazır bulunamayan tarafın hukuki dinlenilme hakkının, teminat altına alınmasıdır²⁸⁵.

Yargıtay'da ileri sürülecek eski hâle getirme taleplerine gelince, Yargıtay incelemesi aşamasında da temyiz süresinin veya karar düzeltme süresinin kaçırılması nedeni ile eski hale başvurulabilecektir. Bu nedenle ilk derece mahkemesi ve istinaf incelemesi aşamalarındaki süre sınırlaması yani nihaî karar verinceye kadar şeklinde bir süre sınırlamasının yeri bulunmamaktadır. Temyiz yoluna veya karar düzeltme yoluna başvuruyu elde olmayan sebeplerle süresinde yapamayan kimse, engelin ortadan kalmasından itibaren iki hafta içinde Yargıtay'a başvurması gereklidir.

Bunun gibi elde olmayan bir nedenle istinaf yoluna başvuru hakkının düşmesi nedeni ile bölge adliye mahkemesine başvurulması halinde de hüküm verinceye kadar biçiminde bir süre sınırlaması lüzumlu olmayacaktır. İstinaf yoluna başvurusunu elde

²⁸⁵ TERCAN s.242.

olmayan sebeplerle süresinde yapamayan kimse, engelin ortadan kalmasından itibaren iki hafta içinde bölge adliye mahkemesine başvurması gereklidir.

4.3. Talebin şekli ve kapsamı

Eski hale getirme talebinin şekli ve kapsamı HMK ‘nın 97’nci maddesinde düzenlenmiştir. Eski hâle getirme talebi dilekçe ile yapılabileceği gibi duruşma sırasında sözlü beyan olarak da ileri sürebilir. Eski hale getirme talebi, duruşmada sözlü olarak bildirilirse, duruşma tutağına geçirilir ve altı talepte bulunana imzalatılır.

HMK’nun 97’nci maddesinde dilekçede özel olarak bulunması gereken hususlar düzenlenmiştir. Buna göre talebin dayandığı sebepler ile bunların delil veya emareleri gösterilmelidir²⁸⁶. Kanun maddesine göre eski hale getirme iddiasını duruşma sırasında sözlü olarak ileri süren taraf da talebin dayandığı sebepler ile bunların delil veya emarelerini göstermelidir. Kanun ifadesinden de anlaşılacağı üzere tarafın delil ve emareleri göstermeleri yeterlidir , belgesini eklemek zorunda değildir. Bunlardan, özellikle belge olarak elde bulunanlar varsa, örneğin doktor raporu, trafik kazası tutanağı, posta gönderi belgesi gibi, bunların da talebe eklenmesi gereklidir. Ancak elde olmayanların belirtilmesi yeterlidir. Örneğin uçağı arıza neden ile kalkmayan bir avukatın bunu yazılı bir belge ile ispat edebilmesi kolay değildir. Ancak bunu dilekçesinde göstermiş veya sözlü olarak mahkemede yazdırmış ise mahkemenin ilgili kurum ile yapacağı yazışmalar delil ve emarenin gerçek olup olmadığını belirleyebilmesi mümkündür²⁸⁷.

Dilekçesinde delil ve emareleri göstermeyen ve duruşmada yazdırmayan tarafa, dava dilekçesinde olduğu gibi eksik olan hususların tamamlanması için süre verilemez. Bununla birlikte eski hale getirme dilekçesi herhangi bir harç ve gidere tabi değildir.

²⁸⁶ 15. Hukuk Dairesi, 26.02.2020 gün ve 2020/730 E., 2020/781 K.
4. Hukuk Dairesi, 18.06.2020 gün ve 2020/1714 E., 2020/2083 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁸⁷ KÖSE, s.87.

Süresi kaçırılan işlemin de eski hâle getirme süresi içinde yapılması gereklidir²⁸⁸. Madde gerekçesine göre “süresinde yapılamayan işlem, şüphesiz eski hâle getirme talebiyle birlikte yapılabilir, buna bir engel yoktur; ancak, bu işlemin eski hâle getirme dilekçesiyle birlikte yapılması zorunlu olmayıp, iki haftalık süre içinde olmak kaydı ile daha sonra yapılması da mümkündür. Bu durumda, talepte bulunan, işlemi yapmak için iki haftalık süreye sahip hâle gelmektedir. Böylece, bir taraftan, işlemin yapılması için ilgiliye iki haftalık süre tanınırken, diğer taraftan, eski hâle getirme talebinin kabulünden sonra, işlemin yapılabilmesi için tekrar bir süre verme zorunluluğu kaldırılarak, yargılamada çabukluk ilkesi gerçekleştirilmek istenmiştir”²⁸⁹. Örneğin, HMK’nın teminat gösterilecek haller başlıklı 84’üncü ve devamındaki maddelere göre teminat yatırılmasına karar verilmesi halinde, HMK’nın teminat gösterilmemesinin sonuçlarının düzenlendiği 88’inci maddesinde hâkim tarafından belirlenen kesin süre içinde teminat gösterilmezse, davanın usulden reddedileceği düzenlenmiştir.

Elde olmayan bir nedenle verilen kesin süre içinde teminat yatırılmazsa, engelin kalkmasından itibaren iki haftalık süre içinde eski hale getirme istenebilir ve aynı zaman da kişi iki haftalık süre içinde teminatı yatırmış da olmalıdır. Bir diğer örnek ise, kural olarak vekâletname olmaksızın dava açılmamaktadır. Belirlenen bu kesin süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılacaktır.

Buna göre mahkeme avukata vekâletname ibraz etmesi için kesin süre verir ve vekaletname verecek olan asıl elde olmayan bir nedenle (örneğin yurtdışında olması ve uçuşların iptal edilmesi veya ani gelişen bir ameliyat gibi) noterden vekaletname veremez ise engelin kalkmasından itibaren iki haftalık süre içinde eski hale getirme istenebilir ve aynı zamanda engelin kalkmasından itibaren iki haftalık süre içinde eski

²⁸⁸ 2. Hukuk Dairesi, 01.06.2020 gün ve 2020/1383 E. , 2020/2392 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁸⁹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), 37 www.tbmm.gov.tr.

hale getirme dilekçesi ile birlikte veya ayrı bir şekilde vekaletnamenin ibraz edilmiş olması gereklidir²⁹⁰.

Üzerinde durulması gereken son nokta ise; temyiz süresi kaçırıldığı ve tarafın eski hale getirme isteminde bulunduğu durumlarda; eski hale getirme süresi içinde temyiz dilekçesi verilmiş ancak yerel mahkeme temyiz isteminin süresinde yapılmamış olması nedeni ile söz konusu istemi süre yönünden reddetmesi halinde, yerel mahkemenin bu ret kararına karşı da temyiz isteminde bulunulması gereklidir. Aksi halde eski hale getirme istemi dinlenmeyecektir²⁹¹.

4.4. İnceleme mercii

HMK 98'inci maddesinde eski hâle getirme talebinin görevli ve yetkili merci tarafından nasıl inceleneceği düzenlenmiştir. Temel olarak 1086 sayılı Kanunun 170'inci maddesi dikkate alınmıştır. Bölge adliye mahkemeleri de dikkate alınarak, bölge adliye mahkemesi aşmasında yapılacak eski hâle getirme taleplerinin nasıl inceleneceği de kararda düzenlenmiştir.

4.4.1. İlk Derece Mahkemeleri Aşamasında İleri Sürülmesi

HMK'nın talep ve inceleme mercii başlıklı 98'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre ilk derece mahkemelerinde ileri sürülen eski hâle getirme talepleri, bu işlem hakkında hangi mahkemede inceleme yapılacak ise o mahkemeye yapılır. Bir diğer deyişle, hüküm verilmeden önceki eski hale getirme talepleri, davaya bakan mahkemeye yapılır.

Hüküm, taraflardan birinin yokluğunda verilmişse tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için kararın verilmesinden sonraki eski hale getirme talebi de davaya bakan mahkemeye yapılır.

²⁹⁰ KÖSE, s.56.

²⁹¹ 2. Hukuk Dairesi, 01.07.2020 gün ve 2020/2523 E. , 2020/3535 K. www.lexpera.com.tr 15.11.2020.

HMK'nın bu kapsamda inceleme ve karar hususlarını düzenlediği 100'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre ilk derece mahkemesince eski hale getirme talebi ön sorun hakkındaki usule göre incelenecektir²⁹². HMK'nın ön sorunun ileri sürülmesi başlıklı 163'üncü maddesine göre yargılama sırasında, davaya ilişkin bir ön sorun ortaya çıkarsa, ilgili taraf, ön sorunu dilekçe vermek suretiyle yahut duruşma sırasında sözlü olarak ileri sürebilir.

HMK'nun ön sorunun incelenmesi başlıklı 164'üncü maddesine göre ise hâkim, taraflardan birinin ileri sürdüğü ön sorunu incelemeye değer bulursa, belirleyeceği süre içinde, varsa delilleriyle birlikte cevabını bildirmesi için diğer tarafa tefhim veya tebliğ edecektir.

4.4.2. Bölge Adliye Mahkemeleri Aşamasında İleri Sürülmesi

HMK'nun talep ve inceleme mercii başlıklı 98'inci maddesine göre ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi, bölge adliye mahkemesinde görülen dava veya iş için belirlenen süreler kaçırıldığında, eski hale getirme talebi davaya bakan bölge adliye mahkemesinin ilgili hukuk dairesine yapılmalıdır.

İlk derece mahkemesinin vermiş olduğu bir nihai karara karşı istinaf süresi kaçırıldığında, hükmü incelemeye bölge adliye mahkemesi yetkili olduğundan eski hale getirme talebi, ilgili bölge adliye mahkemesine yapılmalıdır. Eski hale getirme talebi ile birlikte istinaf gerekçelerini bildiren dilekçenin de eski hale getirme dilekçesi ile birlikte veya ayrı bir şekilde verilmesi gerekmektedir.

HMK'nın 98'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre bölge adliye mahkemelerinde ileri sürülen eski hâle getirme talepleri, HMK'nın 100'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi ön sorun hakkındaki usule göre incelenecektir²⁹³.

²⁹² Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.38.

²⁹³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.38.

4.4.3. Yargıtay Aşamasında İleri Sürülmesi

Eski hale getirme, temyiz süresi geçirildikten sonra bu kanun yoluna başvurulamayacağı kuralının bir istisnasını oluşturmaktadır. Temyiz süresini elde olmayan nedenlerle kendi iradesi dışında bir sebeple kaçırmış olan taraf²⁹⁴, eski hale getirme yoluna başvurmak (ve ayın zamanda hükmü temyiz etmek) suretiyle hükmün temyizen incelenmesini sağlayabilir²⁹⁵. Yargıtayda ileri sürülecek eski hale getirme taleplerini hakkında mahkemece bir karar verilemez. Bu talep hakkında karar vermesi gereken görevli ve yetkili Daire, dosyanın esasını inceleyecek olan Yargıtay Dairesidir²⁹⁶.

Yargıtayda ileri sürülecek eski hâle getirme talepleri HMK'nın 100'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre temyiz usulüne göre yapılacak ve incelenecektir²⁹⁷. Buna göre talep ön incelemeye tabi tutulacak, karar usûli konularda ; aidiyet, süre, temyiz (veya karar düzeltmenin) caiz olup olmadığı gibi, inceleme yapılacak, bunlarda eksiklik varsa talep reddedilecek, eksiklik yoksa talebin esası hakkında inceleme yapılacaktır. Yargıtay, temyiz incelemesinde olduğu gibi, eski hale getirme talebini de kural olarak dosya üzerinde inceleyecektir. Bu nedenle talebin dayandığı nedenlerle bunların delil veya emareleri gösterilir²⁹⁸. Ancak, eski hale getirme nedenlerinin, her zaman belgeye bağlanması mümkün olmayabilir, başka delillere başvurmak gerekebilir. Tanık dinlemek, keşif yapmak, bilirkişiye başvurmak gerekebilir. Bu gibi hallerde nasıl hareket edileceği konusunda kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Belgeye bağlanması mümkün olmayan delillerin nasıl inceleneceği konusu hak arama özgürlüğü ile usul hükümlerini karşılaştırarak çözmek gereklidir²⁹⁹.

²⁹⁴ 2. Hukuk Dairesi, 01.06.2020 gün ve 2020/1383 E., 2020/2392 K.

“...Eski hale getirme talebi, temyiz yoluna başvuru hakkının düşmesine dayalı olarak istendiğine göre, bu talebin Yargıtayca incelenip karara bağlanacağına kuşku yoktur (HMK m. 98/2)....” <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁹⁵ KURU, s.4565.

²⁹⁶ 3. Hukuk Dairesi 2.7.2020 gün ve 2020/1929 E. , 2020/3885 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁹⁷ 8. Hukuk Dairesi 7.11.1963 gün, E. 6733 K. 5776.

²⁹⁸ 15. Hukuk Dairesi, 26.02.2020 gün ve 2020/730 E. , 2020/781 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

²⁹⁹ KÖSE, s.143.

Yargıtayda ileri sürülecek eski hale getirme talebinin yazılı olması zorunludur, ilk derece mahkemelerinde olduğu gibi sözlü olarak ileri sürülemez. Yargıtayda verilecek eski hale getirme dilekçesi de harç ve gidere tabi değildir. Eski hale getirme dilekçesi ile birlikte temyiz veya karar düzeltme dilekçesi veriliyorsa bu temyiz ve karar düzeltme dilekçelerine ait harç ve giderlerin yatırılması gereklidir.

Yargıtayın ilk derece mahkemesi olarak yargılama yaptığı durumlardaysa ilk derece mahkemesi için yukarıda belirtilen kurallar yine geçerli olacaktır³⁰⁰. Karar düzeltme istemine gelince; karar düzeltme süresinin elde olmayan nedenle kaçırılması halinde de eski hale getirme istemi Yargıtay'dan istenilmelidir. Yerel mahkeme tarafından eski hale getirme talebinin değerlendirilmesi mümkün değildir³⁰¹.

Karar düzeltme isteminin farklı alternatifler kapsamında değerlendirmek gereklidir. Örneğin, ilk derece mahkemesi kararına karşı temyiz süresini elde olmayan nedenle kaçırmış olan taraf eski hale getirme istemi ile birlikte temyiz isteminde de bulunmuştur. Daire eski hale getirme istemini reddetmiştir. Bunun manası daire ilk derece mahkemesi kararını temyizen incelememiş demektir. Dairenin eski hale getirme isteminin reddi kararına karşı karar düzeltme isteminde bulunabilecek midir?

1086 sayılı HUMK'un 440'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında karar düzeltme yolu kapalı olan Yargıtay kararları sayılmıştır. Kanaatimizce eski hale getirme isteminin reddine dair karar HUMK'un 440'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında sayılmadığına göre daire kararına karşı karar düzeltme yoluna gidilebilmelidir. Daire karar düzeltme istemini kabul ederse eski hale getirme isteminin reddine dair daire kararını kaldırdıktan sonra dosyayı temyizen incelemelidir.

Diğer bir hale bakılacak olursa örneğin, ilk derece mahkemesi kararına karşı temyiz süresini elde olmayan nedenle kaçırmış olan taraf eski hale getirme istemi ile birlikte temyiz isteminde de bulunmuştur. Daire eski hale getirme istemini kabul etmiş ve

³⁰⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.37 www.tbmm.gov.tr.

³⁰¹ 1. Hukuk Dairesi, 02.07.2020 gün ve 2018/3428 E., 2020/3360 K.

“... O halde, Dairenin onama ilamına karşı karar düzeltme istendiğinden, mahkemenin 10.05.2018 tarihli ek karar ile eski hale getirme isteğinin reddine karar vermesi doğru değildir.”.

dosyayı esastan karara bağlamıştır. Dairenin kararına karşı karar düzeltme istemi süresini elde olmayan nedenlerle kaçıran taraf eski hale getirme ve karar düzeltme isteminde bulunabilecek midir?

Kanaatimizce daire eski hale getirme istemini incelemeli talebi yerinde bulmazsa eski hale getirme istemini reddetmelidir. Ancak eski hale getirme nedenini yerinde bulur ve talebi kabul ederse, bu kez Daire kararının niteliğine bakılmalıdır. Daire kararı, 1086 sayılı HUMK'un 440'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında karar düzeltme yolu kapalı olmayan Yargıtay kararlardan ise karar düzeltme istemi çerçevesinde daire kararını incelemeli, 1086 sayılı HUMK'un 440'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında karar düzeltme yolu kapalı olması halinde ise karar düzeltme istemini reddetmelidir.

İş Mahkemelerince verilen kararlara ve buna bağlı Yargıtay ilamlarına karşı karar düzeltme yolu kapalı olmasına rağmen Yargıtay iş daireleri eski hale getirme taleplerini maddi hata gerekçesi ile kabul edildiği görülmektedir³⁰².

4.5. İnceleme ve karar

4.5.1. Eski Hale Getirme Nedenlerinin İspatı

Eski hale getirme talebi üzerine, mahkeme bu konuda talebin dayandığı nedenler ile bunların delil veya emarelerini inceler. Bu konuda tam ispat aranmaz, yaklaşık ispat yeterli sayılır ve kesin bir ispat aracı aranmasına gerek yoktur.

Bazı durumlarda ise hâkimin daha az bir kanaatle karar vermesine izin verilmektedir. Çekişmesiz yargı işlerinde ve bazı davalarda, kural olarak esas, maddî hakkın özüne dokunulmadan bu hakkadair tedbirlerde ver taraflardan biri çağrılmaksızın da verilebilen kararlarda yaklaşık ispat ile kanaate ulaşılabilirse hâkim bu kanaatle iddiayı kabul edebilecektir. Buna yaklaşık ispat denilmektedir³⁰³.

³⁰² 10. Hukuk Dairesi, 05.12.2019 gün ve 2019/5688 E. , 2019/9543 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 5.10.2020.

³⁰³ ANSAY, s.339., PEKCANITEZ/ÖZEKES/ALTAY, s.226.

Mahkeme tarafından eski hale getirme talebinin kabul edilmesi için, sürenin elde olmayan bir sebeple kaçırıldığı vakıasının gerçekleştiğine dair tam ispat ölçüsü aranmamalıdır; yaklaşık ispat kurallarına göre, elde olmayan sebeplerin ve başka bir hukuki yol kalmadığı vakıasının, bu vakıayı “muhtemel” gösterebilecek delillerle ispatlanması yeterli görülmelidir. Nitekim HMK’nun 97’nci maddesinin 2’nci fıkrasında, eski hale getirme talebine ilişkin vakıaların gerçekleştiğine dair emarelerinin gösterilmesini de yeterli görmüştür³⁰⁴.

4.5.2. Eski Hale Getirme Talebinin Reddedilmesi ve Sonuçları

Eski hale getirme isteminin yerinde görülmemesi halinde talebin reddedilmesi ve yapılmak istenen işlem hakkında da hüküm kurulması gereklidir. Örneğin Yargıtay temyiz süresinin kaçırılması nedeni ile eski hale getirme talebinin reddine dair kararında hem eski hale getirme istemini reddetmekte hem de temyiz istemini süresinde olmadığı gerekçesi ile temyiz istemini reddetmektedir³⁰⁵.

4.5.3. Eski Hale Getirme Talebinin Kabul Edilmesi ve Sonuçları

HMK’nun 100’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında eski hâle getirme talebinin kabulü hâlinde neler yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Mahkeme, vakıa ve delillere yönelik olarak yaptığı inceleme ve değerlendirmenin sonunda eski hale getirmenin kabulü için gerekli şekli şartların gerçekleştiğini ve ileri sürülen sebebin talebi haklı kıldığını; talepte bulunan tarafın (veya temsilcisinin) kusuru olmaksızın gerçekleşen bir engel sebebiyle işlemin süresinde yapılamadığını tespit ederse eski hale getirme talebinin kabulüne karar verir. Şartların gerçekleştiği tespitinden sonra, talebin kabul edilip edilmemesi konusunda mahkemenin takdir yetkisi bulunmamaktadır, talebin kabulüne karar verilmesi gerekir³⁰⁶.

³⁰⁴ POSTACIOĞLU- ALTAY, s.-736.

³⁰⁵ 2. Hukuk Dairesi, 01.06.2020 gün ve 2020/1383 E., 2020/2392 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

13. Hukuk Dairesi, 22.04.2020 gün ve 2020/1482 E. , 2020/3594 K. www.lexpera.com.tr.

³⁰⁶ USTA ÜNLÜ Meltem, Medeni Usul Hukuku’nda Eski Hale Getirme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.155.

Eski hale getirme talebinin kabulüne karar veren mahkeme, HMK'nın 100'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre bu kararında kabul kararından etkilenecek geçersiz hale gelen işlemleri de ayrıca belirtir. Keza, işlemin süresinde yapılamamasının ortaya çıkardığı aleyhe sonuçların eski hale getirme kurumu vasıtasıyla düzeltilmesi ve davada sürenin kaçırılmasından önceki duruma dönülebilmesi için, işlemin süresinde yapılamamasına bağlı olarak yapılmış bazı işlemlerin geçersiz sayılması ve verilen bazı kararların da kaldırılması gerekir³⁰⁷. Örneğin dava dilekçesine karşı elde olmayan nedenle süresinde cevap verememiş davalı, ön inceleme aşamasında kendisine gelen tebligat ile davadan haberdar olmuştur. Davalı bu aşamada eski hale getirme isteminde bulunmuştur. Mahkeme talebi kabul ederse, geçersiz hale gelen işlemleri tespit edip kararında göstermesi gerekli olduğuna göre mahkemece dilekçeler aşaması geçersiz kılınmalı, davalıya dava dilekçesi tebliğ edilmeli ve devam eden dilekçeler aşaması tekrarlanmalıdır.

Eski hale getirme talebinin kabulü kararı da bir ara karar olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Bundan hareketle ret kararı ile ilgili belirtilen hususlar kabul kararı için de geçerlidir. Kabul kararı da taraflardan biri, özellikle talebi kabul edilen taraf lehine usuli kazanılmış hak doğurmadığı takdirde, mahkeme haklı bir gerekçeye dayanmak koşuluyla kabule ilişkin kararından da dönebilir. Ancak, ret kararından farklı olarak eski hale getirme talebinin kabulüne ilişkin kararın mutlaka ayrı bir ara karar şeklinde verilmesi gerekir. Kabul kararı ret kararından farklı olarak mevcut hukuki durumda değişikliğe yol açacağı, etki ve sonuçları doğuracağı ve yargılamaya da doğan bu sonuçlara bağlı olarak devam edileceği için dava sonunda verilen nihai kararda talebin kabul edildiğinin belirtilmesi mümkün değildir³⁰⁸.

Eski hale getirme talebinin kabulü niteliği itibarıyla süresinde yapılamayan işlem için yeni bir süre verildiği anlamına gelmediği gibi kaçırılan sürenin de uzatıldığı anlamına gelmeyecektir. Talebin kabulü ile işlem yapma hakkının tekrar kazanıldığı sonucuna varmak yanlış olacaktır. Bundan bahisle kaçırılan kesin süre içerisinde yapılamayıp eski hale getirme talebiyle birlikte ya da bu talepten ayrı olarak ancak eski hale getirme

³⁰⁷ TERCAN, Eski Hale Getirme, s.290.

³⁰⁸ USTA ÜNLÜ s.155.

talebi için öngörülen iki haftalık süre içerisinde yapılan bir işlem söz konusudur. Eski hale getirme talebinin kabul kararının yaratacağı etki doğuracağı işlemin devreye sokulması, süre hiç kaçırılmamış ve işlem de süresinde yapılmış gibi kabul edilmesidir. Bu hususun tabii bir uzantısı olarak sürenin kaçırılmasından kaynaklı doğan aleyhe hususlar geçmişe yönelik olarak ortadan kalkacaktır³⁰⁹.

Eski hale getirme talebinin kabulü kararı, sonradan yapılan işlemin süresinde yapılmış gibi hüküm ve sonuç doğurmasını sağlayacağı için, kesin sürenin geçirilmesinden sonra yapılan bazı işlemler geriye dönük olarak geçerli kabul edilmesiyle birlikte etkisiz hale gelir. Bu durum, HMK'nın 100'ncü maddesinin 2'nci fıkrasında "Mahkeme, eski hale getirme isteminin kabulü durumunda, hangi işlemlerin geçersiz hale geldiğini kararında belirtir." şeklinde düzenlenmiştir. Eski hale getirme talebinin kabulü ile süresinde yapılamadığı için HMK'nun 100'ncü maddesinin 2'nci fıkrası gereğince ıslahta geçersiz sayılamayan işlemler, eski hale getirme talebinden de etkilenmez³¹⁰. Örneğin keşif, ikrar, bilirkişi raporu ıslah ile hükümsüz kılınamayacağı için eski hale getirilemeyecektir³¹¹.

Kesin hüküm kavramı dar anlamda kesin hüküm, hükmün sadece maddi anlamda kesinleşmesi durumunu ifade ederken, geniş anlamda kesin hükümden, hükmün hem şekli hem maddi bakımdan kesinleşmesi anlaşılmaktadır³¹².

Eski hale getirme isteminin kabul edilmesi bazı hallerde örneğin istinaf başvuru süresinin kaçırılması veya kanun yolu süresinin kaçırılması halinde kararın şekli anlamda kesinliğinin sona ermesine neden olur. Kararların şekli anlamda kesinleşmesinin bir yolu da kanun yoluna başvuru sürelerinin geçirilmesi ile olur. Sürenin kaçırılması ile şekli anlamda kesinlik sağlanmış ve maddi anlamdaki kesinliğin ön şartı gerçekleşmiş olur.

Şekli anlamda kesinlik şartları gerçekleşince bu kesinlik aslında asli olarak da sona erme anlamı taşımaktadır. Ayrıca bir halde, şekli anlamda kesinliğin son bulması

³⁰⁹ TERCAN, Eski Hale Getirme, s.291-292

³¹⁰ PEKCANITEZ- ALTAY- ÖZEKES, s.226.

³¹¹ KURU, Hukuk Muhakemeleri, s.5486.

³¹² PEKCANITEZ-ALTAY-ÖZEKES, s.712., Tercan, Eski Hale Getirme, s.297.

mümkündür ki, o da temyiz (veya karar düzeltme) süresinin geçirilmiş olmasına karşı eski hale getirme talebinde bulunulması ve bu talebin yerinde görülerek kabul edilmesidir³¹³.

4.6. Giderler

HMK'nın 101'inci maddesinde eski hâle getirme talebi nedeniyle doğan giderlerin kime yükleneceği düzenlenmiştir. Madde 1086 sayılı HUMK'un 173'üncü maddesinin kısmen karşılığıdır. Eski hâle getirme talebi nedeniyle oluşan yargılama giderlerinden, eski hâle getirme talebinde bulunan taraf sorumludur.

Giderlerden sorumluluk açısından eski hale getirme talebinin kabul veya reddedilmesinin sonuca etkisi yoktur. Her halde gider talepte bulunan üzerinde bırakılacaktır. Bunun bir istisnası karşı tarafında asılsız itiraz etmesidir. Eski hale getirme talebine karşı taraf, haksız yere itiraz ederek giderlerin artmasına neden olduğu durumlarda, hâkim, doğan giderlerin tümünün veya bir kısmının karşı tarafa yükletilmesine karar verebilecektir³¹⁴.

Talepte bulunan tarafa yükletilecek eski hale getirme giderleri olarak, talep nedeniyle harç ödenmişse, ödenen harçlar, tebligat giderleri, talebin incelenmesi için duruşma yapılmışsa duruşma giderleri, tanık, keşif veya bilirkişi gibi delillere başvurulmuşsa bunların neden olduğu giderler, delil tespiti yapılmışsa bu nedenle yapılan giderler ayrıca, talep kabul edilirse, mahkeme veya karşı tarafça yapılan ve geçersiz sayılan işlemler için yapılan giderler, yargılamanın veya icranın ertelenmesi nedeniyle doğan giderler ve yine bu erteleme nedeniyle karşı tarafın veya varsa üçüncü kişinin uğramış olduğu zararları belirtmek mümkündür³¹⁵.

Eski hale getirme istemi haklı bulunan taraf davayı kazansa dahi bu giderlerin karşı tarafa yüklenilmemesi gereklidir.

³¹³ KURU, Hukuk Muhakemeleri, s.4984.

³¹⁴ TANRISEVEN Firdevs, Medeni yargılama hukukunda usule ilişkin nihai kararlarda yargılama giderlerinden sorumluluk, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s.97.

³¹⁵ TERCAN, s.306.

4.7. Kanun Yolu

Nihai karar verilmesine kadar yapılacak eski hale getirme taleplerinin reddine veya kabulüne dair ilk derece ve bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı herhangi bir kanun yolu bulunmamaktadır. Verilen karar kesindir. Esas hükümle birlikte kanun yoluna başvurulabilir.

5. TALEBİN YARGILAMAYA VE HÜKMÜN İCRASINA ETKİSİ

HMK'nın talebin yargılamaya ve hükmün icraya etkisi başlıklı 99'uncu maddesinde eski hale getirme talebinin yargılamaya ve hükmün icrasına etkisi düzenlenmiştir.

1086 sayılı HUMK'un 171'inci madde ifadesi daha anlaşılır hâle getirilerek tekrar düzenlenmiştir. Kapsam itibarıyla bir değişiklik getirilmemiştir. 1086 sayılı HUMK'da, İdare, eski hale getirme talebinden kaynaklı olarak teminattan muaf tutulmuş olmasına rağmen, kanun ve mahkeme önünde eşitlik ilkesi gereğince, bu maddede Devletin teminattan muafiyeti kaldırılmıştır³¹⁶.

5.1. Yargılamaya Etkisi

Eski hâle getirme talebi, yargılamanın ertelenmesini gerektirmez. Ancak, talebi inceleyen mahkeme, talebi haklı görürse, teminat gösterilmek şartıyla, yargılamanın ertelenmesine karar verebilir.

Eski hale getirme talebinin kabulü ile hükmün şekli anlamda kesinliği sona ermektedir. Buna bağlı olarak, duruma göre, ilk derece yargılaması tekrar başlayabilmektedir. Böyle bir kararın icrasına devam etmek mümkün olmadığından, kararın icrasının durdurulması bir zorunluluktur. Buna göre, eski hale getirme talebinde bulunan taraf, eğer talebi mahkeme tarafından kabul

³¹⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.37 www.tbmm.gov.tr .

edilmişse ve bu arada karar da icraya konulmuşsa, icranın geri bırakılmasını isteyebilir³¹⁷.

Mahkeme, gerektiğinde teminat gösterilmeden de yargılamanın ertelenmesine karar verebilir.

İlk derece mahkemesinin verdiği bir karara karşı istinaf süresi kaçırılmış ve bunun için eski hale getirme talebinde bulunulmuş, bu arada karar icraya konulmuşsa, bu kez, bölge adliye mahkemesi, daha önce istenmediği için yahut istenmesine rağmen uygun görmediği için geri bırakmaya karar vermemiş ise, eski hale getirme talebinin kabulü üzerine hükmün icrasının geri bırakılmasına karar verebilir; daha önce hükmün icrasının geri bırakılmasına karar verilmiş ise, talebin kabulü üzerine, icranın geri bırakılmasının devamına karar verilir. Eğer, temyiz veya karar düzeltme süresi kaçırılmış, bu arada karar kesinleşip icraya konulmuş, daha sonra da eski hale getirme talebinde bulunulmuşsa, Yargıtaydan daha önce icranın geri bırakılması istenmemişse yahut istenmiş ama reddedilmişse, eski hale getirme talebinin kabulü üzerine icranın geri bırakılması istenebilir, daha önce icranın geri bırakılmasına karar verilmiş durumda ise, bu kararın devamı istenebilecektir³¹⁸.

5.2. Hükmün İcrasına Etkisi

Kural olarak eski hâle getirme talebi hükmün icrasına engel olmayacaktır ancak, talebi inceleyen mahkeme, yerinde görürse, hükmün icrasının geri bırakılmasına karar verebilir. Hükmün icrasının geri bırakılmasının teminatlı mı yoksa teminatsız mı olacağı mahkemenin takdirindedir³¹⁹.

Sürelerin durma ve kesilme nedenleri, HMK’da düzenlenen zamanaşımı süreleri, bu sürelerin durma ve kesilme nedenleri; tatili ve tatil nedeni tamamlandığında ne kadar uzayacağı, uzama şekli ve tatil anında hangi sürelerin devam edeceğine dair özel

³¹⁷ TERCAN s.301.

³¹⁸ TERCAN, s .301.

³¹⁹ TANRISEVEN, s.103.

düzenleme adli tatil düzenlemesi olup sürelerin işlenmesi konusunda ayrıntılı ele alınması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÜRELERİ DURDURAN, KESEN NEDENLER VE ADLİ TATİL

1. ADLİ TATİL VE SÜRESİ

1.1. Genel Olarak Adli Tatil

Yargılama görevi yapan mahkemeler, her yıl kanunda öngörülen süre içerisinde kural olarak çalışmalarına ara vermektedirler. Mahkemelerce ara verilen söz konusu süreye hukukumuzda adli tatil veya adli ara verme denilmektedir³²⁰.

AYM kararlarına göre de adli tatil, mahkemelerin çalışma düzeni ile ilgili konu olup yargılama faaliyetini yürüten yargı mensupları ile diğer personelin toplu bir şekilde tatil yapmasını ve bu dönemde yargı faaliyetlerine ara verilmesini ifade etmektedir³²¹.

Adli tatil, Ülkemizin nüfusunun çoğunluğunun tarımla uğraştığı dönemde, vatandaşların ürün hasat döneminde yargılama konuları ile meşgul olamayacağı düşüncesiyle getirilen ve mevzuatta belirlenen süreleri durdurucu etkiye sahip bir düzenlemedir³²².

Nitekim Kanun gerekçesine göre de adli tatilin gerekliliği benzer şekilde anlatılmıştır. Ülkemiz nüfusunun önemli bir çoğunluğunun tarım ile geçimini sağlaması, tarım iş kolunda özellikle yaz aylarında çalışmaların çok yoğunlaştığı, ürünlerin hasat ve satış dönemlerine denk gelmesi, meşguliyetle birlikte şehirlere ulaşımında yaşanabilecek zorluklar dikkate alınarak, vatandaşların, ülke ve kendileri için verimli bir zaman diliminde mahkemelerde kaybedeceği zamanın ciddî anlamda zararlar doğuracağı düşüncesinin etkisiyle adli tatilin düzenlendiği gerekçesine yer verilmiştir.³²³ Aslında yargılama faaliyetleri açısından daha uygun olan, delilleri toplayan ve delilleri bizzat

³²⁰ POSTACIOĞLU- ALTAY, s.382.

³²¹ Anayasa Mahkemesi'nin 18.07.2012 gün ve 2011/113 Esas ve 2012/108 Karar.

³²² TAŞKIN Mustafa, Adli Tatilin Yargısal Verimliliğe Etkisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/16885/175827>, 10.11.2020, s.744.

³²³ ALPASLAN Mustafa, Mali Tatil ve Adli Tatil Uygulamasında Sürelerle İlgili Ortaya Çıkan Tereddütler, Terazi Hukuk Dergisi, C.3. S.24, ss.301-307 Ankara 2008, s.302.

gören, okuyan hâkimin karar vermesidir. Yargılamayı yürüten yargı mensupları ile tarafların avukatlarının öngörülemez bir vakitte değil, her yıl ne zaman olacağı bilinen bir dönemde tatile çıkması, davaların daha etkin ve verimli şekilde bitirilebilmesini sağlayacaktır³²⁴.

Adli tatil sadece ülkemizde yapılan bir uygulama değildir. Neredeyse tüm Avrupa ülkelerinin kanunlarında adli tatil uygulamasının bulunduğu bir gerçektir. Akdeniz ülkelerine bakıldığında, İtalya'da 45 gün, İspanya'da 31 gün, Yunanistan da ise 60 gün adli tatil süresi uygulanmaktadır³²⁵. Avrupa Birliği'nin bir kısım ülkelerinde bakıldığında ise Belçika'da 2 ay, Avusturya'da 40 gün, İspanya'da 31 gün, İrlanda'da 64 gün, Lüksemburg'da ise 2 ay adli tatil süresinin uygulandığı görülmektedir.³²⁶ Portekiz'de her yıl çıkartılan kanun hükmünde kararname ile adli tatilin süresi ve zamanı belirlenmektedir. Örneğin 2003 yılı için 16 Temmuz-14 Eylül arası 58 gün adli tatil olarak belirlenmiştir. Adli tatil süresi bulunan bu ülkelerin yanında Finlandiya, Danimarka, Hollanda, İsveç ve İngiltere gibi ülkelerde adli tatil uygulaması bulunmamaktadır. Almanya'da 1996 yılında, Fransa'da ise 1974 yılında adli tatil uygulaması kaldırılmıştır³²⁷.

Günümüzde ise adli tatilin gerekliliği ciddi tartışmalara konu olmakta şartların değişmesi, davaların uzamasına yol açması, özellikle yaz mevsimi kısa olan bölgelerde mevsim şartları itibari ile keşif gibi usul işlemlerinin uzun adli tatil nedeni ile yapılamaması, adli işlerini tatil zamanlarında halletmek isteyen yurt dışında yaşayan vatandaşların sorunlarını adli tatil nedeni ile halledememesi gibi sorunlara sebebiyet verdiği gerekçesiyle, kaldırılması yönünde tartışmalar yapılmaktadır³²⁸.

Adli tatil müessesesi yargı alanında veya doktrinde tartışılmakta ve çeşitli öneriler barındırmaktadır. Hâkim savcı ve yargı çalışanlarının genelde yaz aylarında izin kullanmak istedikleri, hâkim savcı ve yargı çalışanlarının önceden belirlenebilir bir

³²⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.38 www.tbmm.gov.tr E.T. 10.11.2020.

³²⁵ TAŞKIN, S.747.

³²⁶ ALPASLAN, S.306.

³²⁷ TAŞKIN, s.745.

³²⁸ KÖROĞLU, s.75.

süre içerisinde izin yapmalarının yargılama sürecinde daha planlı hareket edilmesini sağlayacağı, adli tatil içerisinde sürelerin işlememesinin yargılamanın uzamasının önemli etkenlerinden biri olmadığı, hak kaybına neden olacak işlemlerin de zaten adli tatil içerisinde yapılabildiği hususları dikkate alındığında adli tatilin kaldırılması görüşüne karşı çıkanlar bulunmaktadır³²⁹.

Bunun yanında, adli tatil nedeni ile çoğu hâkim ve savcının yaz mevsiminde iznini bir bütün olarak kullanmak zorunda kaldığı, adli tatilin kaldırılması durumunda hâkim ve savcının istenilen tarihte izne ayrılabilceği, adli tatilde sürelerin kanunen uzaması ve bu durumun yargılamanın uzamasına kısmen de olsa etkisinin sadece yaz aylarında memleketlerinde bulunan ve yılın diğer aylarında yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın adli tatil nedeni ile yargısal işlemlerinin yapılamadığı ve bu eksikliği uluslararası yazışma kuralları çerçevesinde uzun süre de tamamlanabildiği gibi gerekçeler ile de kaldırılması gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır³³⁰.

1.2.Ülkemizde Adli Tatil Düzenlemeleri ve Süresi

18.06.1927 gün ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 175'inci maddesinde³³¹ her sene bilûmum mahkemeler temmuzun yirmisinden eylülün beşine kadar tatil olunacağı hüküm altına alınmıştı.

20/7/2004 gün ve 5219 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 2'nci maddesinin b fıkrası ile 175'inci madde değiştirilmiş ve her sene bilumum mahkemelerin ağustos ayının birinden eylül ayının beşine kadar tatil olunacağı hüküm altına alınmıştı.

12/1/2011 gün ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 1 Ekim 2011'de yürürlüğe girmiş 102'nci ve devamı maddelerinde adli tatil düzenlenmiştir. 6100 sayılı HMK'nın

³²⁹ Türkiye Barolar Birliği, 22.03.2013 günlü görüş yazısı.

³³⁰ Adalet Bakanlığı, Kanunlar Genel Müdürlüğü, 15.02.2013 gün ve 1513 sayılı görüş istemi yazısı.

³³¹ Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu.

“175.Madde — Her sene bilûmum mahkemeler temmuzun yirmisinden eylülün beşine kadar tatil olunur.”

102'nci maddesinde adli tatilin, her yıl bir ağustosta başlayacağı ve beş eylülde sona ereceği düzenlenmişti³³².

08.08.2011 gün ve 650 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 33'üncü maddesi ile 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 102'nci maddesi değiştirilmiş, adli tatilin, her yıl yirmi temmuzda başlayacağı, otuzbir ağustosta sona ereceği ve yeni adli yılın bir eylülde başlayacağı düzenlenmişti. Ne var ki, söz konusu madde Anayasa Mahkemesi'nin 18.07.2012 gün ve 2011/113 Esas ve 2012/108 Karar sayılı ilamı ile iptal edilmiştir³³³.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine yapılan 27/6/2013 gün ve 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 30'uncu maddesi ile adli tatilin, her yıl yirmi temmuzda başlayacağı ve otuz bir ağustosta sona ereceği ve yeni adli yılın bir eylülde başlayacağı hüküm altına alınmıştır³³⁴. Buna göre: uyuşmazlık mahkemesi³³⁵, bölge idare, idare ve vergi

³³² 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu.

“Adli tatil süresi MADDE 102- (1) *Adli tatil, her yıl bir ağustosta başlar, beş eylülde sona erer.*”..

³³³ Anayasa Mahkemesi'nin 18.07.2012 gün ve 2011/113 Esas ve 2012/108 Karar sayılı ilamı www.anayasa.gov.tr .

³³⁴ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun “MADDE 30 – 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 102'nci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”

“MADDE 102 – (1) Adli tatil, her yıl yirmi temmuzda başlar, otuz bir ağustosta sona erer. Yeni adli yıl bir eylülde başlar.”.

³³⁵ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun “MADDE 2 – 12/6/1979 tarihli ve 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”.

“Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk ve Ceza bölümleri ile Genel Kurulu her yıl bir eylülde başlamak üzere, yirmi temmuzdan otuz bir ağustosa kadar çalışmaya ara verir.”

mahkemeleri³³⁶, ceza mahkemeleri³³⁷, Sayıştay³³⁸ adli tatilden, Anayasa Mahkemesi³³⁹ ise yıllık izin hakkından yararlanmaktadırlar.

1086 sayılı HUMK'nın 1 Ağustos ile 5 Eylül tarihleri arasındaki adli tatil sürelerine ilişkin söylemine bakılırsa, 5 Eylül gününün tatile dahil olmadığı ve adli tatilin son gününün 4 Eylül olduğu sonucuna varılmaktaydı. Fakat uygulamamızda bu yoruma üstünlük tanınmamıştı. Sürenin başlamasını gerektiren olayın (tefhim ya da tebliğ) gerçekleştiği günün hesaba katılmayacağı konusundaki HMK'nın sürelerin başlamasına dair 91'inci maddesinin 1'inci fıkrasında ifadesini bulan kuralın burada kıyasen uygulanması yoluna gidilmişti. Nitekim adli yıl, Yargıtay Birinci Başkanı'nın 6 Eylül'de yaptığı söylemle başlamaktaydı ve Yargıtay da kendisine gelen bir işte, adli tatilden sonra gelen ilk iş gününün 6 Eylül olduğunu kabul etmişti. 6494 sayılı Kanunla yapılan yeni düzenleme karşısında, artık yeni adli yılın hangi tarihte başlayacağına ilişkin duraksama sona ermiştir. Buna göre, HMK'nın adli tatil süresi başlıklı 102'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, yeni adli yıl bir eylül tarihinde başlayacaktır³⁴⁰

6100 sayılı Yasa'nın adli tatilde görülecek dava ve işleri düzenleyen 103'üncü maddesi incelendiği takdirde, hangi dava ve işlerin adli tatile tabi olup olmayacağı konusunda

³³⁶ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun "MADDE 18 – 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”.

“Bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri her yıl bir eylülde başlamak üzere, yirmi temmuzdan otuz bir ağustosa kadar çalışmaya ara verirler.”

³³⁷ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun "MADDE 25 – 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 331 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”

“(1) Ceza işlerini gören makam ve mahkemeler her yıl bir eylülde başlamak üzere, yirmi temmuzdan otuz bir ağustosa kadar çalışmaya ara verirler.”

³³⁸ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun "MADDE 29 – 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanununun 64'üncü maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”

“Sayıştay Genel Kurulu, Temyiz Kurulu, Daireler Kurulu ve daireleri her yıl bir eylülde başlamak üzere, yirmi temmuzdan otuz bir ağustosa kadar çalışmaya ara verirler.”

³³⁹ 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun "MADDE 31 – 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 70 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.”

“(1) Başkan ve üyelerin, Yüce Divan sıfatıyla bakılan veya Anayasaya göre süreye tabi olan işlerin engellenmemesi kaydıyla kırk günlük yıllık izin hakları vardır.”.

³⁴⁰ POSTACIOĞLU- ALTAY, s.384.

yargılama usulüne göre bir ayırım yapılmadığı, dava veya işin mahiyetinin ivediliği gerektirmesine ya da mahkemenin ivedi olduğuna karar vermesine önem gösterdiği gözlenmektedir.³⁴¹

1.3.Adli Tatilin Yargılamaya Etkisi

Adli tatilde görülecek işler HMK'nın 103'üncü maddesinde tahdidi olarak sayılmaktadır. Genel kural maddede sayılan işler dışında hiçbir davanın adli tatilde görülemeyecek olmasıdır. Akabinde adli tatilde görevli olan hakimler tarafından belirlenen usul işlemleri gerçekleştirilebilecektir.

Mahkemenin yaptığı işlemler mahkeme usul işlemleri yani kararlar ve yargılamanın işleyişi ile ilgili olan idari işlemler olmak üzere ikiye ayrılır. Adli tatilin etkisi ise yargılamanın işleyişine ilişkin idari işlemler açısından bir anlam ifade etmemektedir. Mahkeme usul işlemleri ise nihai kararları,hükümleri ve ara kararları kapsamaktadır.Bu sebeple mahkemeler adli tatile tabi davalara ilişkin söz konusu usul işlemlerini yapamayacaklardır³⁴².Bu anlamda adli tatil etkisini mahkeme usul işlemlerinde göstermektedir.

Taraf usul işlemleri , hüküm kesinleşinceye kadar tarafların aralarında veya tarafla mahkeme arasında yapılan işlemleri ifade etmektedir.Taraf usul işlemleri mahkemeyi karara götüren veya götürmeyen işlemler olabilir.Adli tatile tabi olmayan bir davanın adli tatilden sonra görülmesinin talep edilemesi,mahkemeyi karara götüren bir taraf usul işlemidir.Çünkü bu hususun mahkeme tarafından ara karara bağlanması gerekmektedir.Karara götürmeyen taraf usul işlemleri ise mahkemeyi idari işleme yönlendirmektedir³⁴³.

Adli tatilde yapılamayacak işlemlere HMK'nın 103'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında belirtilen geniş istisnai düzenleme getirilmiştir. Maddede adli tatilde, adli

³⁴¹ POSTACIOĞLU- ALTAY, s.388.

³⁴² ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.168.

³⁴³ DOĞAN KARAÇUHA Bani ,Medeni Usul Hukukunda Adli Tatil,Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Antalya ,2020, s.64.

tatile tabi dava ve işlerle ilgili olarak verilen dava, karşı dava, istinaf ve temyiz dilekçeleri ile bunlara karşı verilen cevap dilekçelerinin ve dosyası işleminden kaldırılan davaları yenileme dilekçelerinin alınması, ilam verilmesi, her türlü tebligat, dosyanın başka bir mahkemeye, bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya gönderilmesi işlemleri de yapılacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme esasen taraf usul işlemlerine getirilmiş bir istisnadır. Dilekçelerin alınması, ilam verilmesi, tebligat yapılması, dosyanın başka mahkemeye gönderilmesi ise mahkemenin idari faaliyetlerini kapsamaktadır. Taraflar adli tatilde görülemeyen davalarına ilişkin söz konusu işlemleri adli tatilde yapabilmektedir³⁴⁴.

1.4. Adli Tatilde Bakılacak Davalar ve İşler

Kural olarak mahkemeler resmi çalışma gün ve saatlerinde görev yaparlar, resmi çalışma saatleri dışında, resmi ve adli tatil günlerinde hiçbir adli işlem yapamazlar. Ancak zorunluluk veya gecikmesinde zarar olan hallerde, örneğin gece yapılmasında zorunluluk bulunan bir halde gece keşif yapılması, delilin korunmasını veya kaybolmasını engellemek gerekli ise zaman kavramına takılmadan yapılması gereken delil tespiti ve günlük duruşma listesinde yazılı işlerin bitmesinin mesai saati içinde mümkün olmaması halinde mesai saati dışında duruşmaya devam edilmesi gibi işlemler, resmi çalışma gün ve saatlerinin dışında da yapılabilir³⁴⁵.

Hemen ifade edilmesi gereklidir ki, adli tatilde dava açılmasına engel yoktur. Adli tatilde kural olarak davaların görülmesi kanunda belirlenen süreyle kanun gereği ve bütün davalar için kendiliğinden ertelenmektedir. Ancak istisnai olarak adli tatile rağmen yürütülecek dava ve işler söz konusu olduğundan Kanun, bu hususu ayrıca düzenleme ihtiyacı duymuştur. Bu nedenle de adli tatile tabi olan ve olmayan dava ve işler biçiminde iki grup ortaya çıkmaktadır.

Adli tatile tabi olmayan, yani adli tatilde görülmeye devam edecek dava ve işler bakımından bir özellik söz konusu değildir; bu davalar ve işler, adli tatilden etkilenmediği için normal seyrinde devam eder. Kanun koyucu,

³⁴⁴DOĞAN KARAÇUHA s.65.

³⁴⁵ DOĞAN KARAÇUHA ,s.34.

ertelemeye tahammülü olmayan veya ivedi saydığı işler bakımından adli tatil hükümlerinin geçerli olmayacağını kabul etmiştir. Adli tatilde görülecek olan bu davalara ve işlere nöbetçi mahkemeler tarafından bakılır³⁴⁶.

HMK'nın adli tatilde görülecek dava ve işler başlıklı 103'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında adli tatilde bakılacak dava ve işlerin bir kısmı sınırlı olmayacak şekilde sayılmıştır. Özel kanun hükümleri ile de adli tatilde görülebilecek dava işlerde bulunmaktadır. Adli tatilde ancak aşağıdaki dava ve işler görülür;

a) İhtiyati tedbir³⁴⁷, ihtiyati haciz³⁴⁸ ve delillerin tespiti³⁴⁹ gibi geçici hukuki koruma, deniz raporlarının alınması³⁵⁰ ve dispeççi atanması³⁵¹ talepleri ile bunlara karşı yapılacak itirazlar ve diğer başvurular hakkında karar verilmesi.

Deniz raporu düzenlenmesi Ticaret Hukukundaki çekişmesiz yargı işlerinden biridir (HMK m. 382/e-9). Deniz raporuna ilişkin hükümler, Türk Ticaret Kanunu'nun "Deniz Ticareti" başlıklı beşinci kitabında yer alan 1098-1101'inci maddelerinde düzenlenmektedir. Müşterek avaryalarda dispeççi atanması ve dispecin mahkemece tasdiki ticaret hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işlerindendir (HMK m.382/e-12). HMK m.103/1-a'da yalnızca dispeççi atanması taleplerinin adli tatilde görülmesi düzenlenmiştir. Dispecin mahkemece tasdiki çekişmesiz yargı işi olması dolayısıyla (HMK m. 103/1-ğ) adli tatile tabi değildir³⁵².

³⁴⁶ ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.174.

³⁴⁷ HMK m. 389 vd.

³⁴⁸ İİK m. 257 vd.

³⁴⁹ HMKm.400-406.

³⁵⁰ TTK m. 982.

³⁵¹ TTK M. 1208 vd.

³⁵² KARAÇUHA, s.31.

b) Her çeşit nafaka davaları³⁵³ ile soybağı³⁵⁴, velayet ve vesayete ilişkin dava ya da işler³⁵⁵.

Maddede, şahsın hukuku ve aile hukuku kapsamında yer alan bazı davalar sayılmış, mülga 1086 sayılı HUMK'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü ve 4'üncü fıkralarından farklı olarak “dava” ile birlikte “işler” de özellikle vurgulanmıştır. Çünkü bu bentteki uyuşmazlıkların bir kısmı çekişmesiz yargı işleri kapsamında olup, çekişmesiz yargıya dikkat çekmek istenilmiştir.

Nafakaya ilişkin düzenlemeler kamu düzenini ilgilendirmektedir. Bu nedenle HMK'nın adli tatilde görülecek dava ve işler başlıklı 103'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendine göre her çeşit nafaka davası adli tatilde görülür. Soybağı ile ilgili davalar kamu düzenindendir, bu davalarda hâkim maddi vakıayı re'sen araştırır ve serbestçe değerlendirir. Diğer yandan soybağının reddi davasının aile hukukundaki davaların aksine kısa hak düşürücü sürelerle tabi tutulması ivedi olduğunun emaresi olabilir. Soybağına ilişkin davaların adli tatile tabi olmaması kamu yararı düşüncesinden kaynaklanmaktadır³⁵⁶. Vesayet ve velayetin amaçları arasında büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Bu nedenle, vasiinin görevi, velinin görevi ile kısmen paralellik göstermektedir.

Vasiler ve veliler korunması amaçlanan kişilerin yasal temsilcileridir. Veliler ve kısmen vasiler, velayet ve vesayet altında bulunanların bakım, eğitim, hak ve menfaatlerini kollama, mallarını yönetme ve koruma ödevleri üstlenmişlerdir. Amaçları arasındaki benzerlik nedeniyle velayet başlığı altında ifade edilen velayetin adli tatile tabi olmama sebepleri vesayette de geçerlidir. Vesayet kurumunun devletin görevine giren hususlardan olması ile küçük ve kısıtlıların korunmasına ilişkin kamu

³⁵³ 3. Hukuk Dairesi, 26.11.2019 gün ve 2019/5363 E., 2019/9349 K.

“...Nafaka davaları HMK (103/1-b)-(HUMK 176) md. göre adli tatilde de görülen davalardandır ve süreler adli tatilde de işler. Bu nedenle, adli tatil içerisinde yapılan tebligatlar geçerlidir...” <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁵⁴ 8. Hukuk Dairesi, 22.01.2020 gün ve 2019/6368 E., 2020/496 K.

“...*Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 103/1-b maddesi uyarınca soybağına ilişkin dava ya da işlerin adli tatilde görülecek dava ve işlerden olup bu davalara ait kararların tebliğinde ve sürelerin işleminde* 104. *madde uygulanmaz...*”

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁵⁵ TMK m.345-351, m.352, m.361, m.397 vd.

³⁵⁶ DOĞAN, KARAÇUHA, s.34.

düzenini ilgilendiren kuralları haiz olması vesayete ilişkin dava ve işlerin adli tatilde görülmesini gerektirir³⁵⁷.

c) Nüfus kayıtlarının düzeltilmesi³⁵⁸ işleri ve davaları³⁵⁹.

Nüfus kayıtlarının düzenli ve gerçeğe uygun olarak tutulması ve dolayısıyla nüfus davaları kamu düzenini yakından ilgilendirmektedir. Örneğin, ergin olma, fiil ehliyeti ve ceza ehliyeti kazanma, seçme ve seçilme hakkının kullanması gibi hususların tamamı yaş unsuruyla ilgilidir. Yaşı gerçeği yansıtmayan kişi belirli hakları kullanamayacağı gibi işlediği suçtan dolayı farklı bir hukuki rejime tabi tutulabilecektir. Bu durum kamu düzene aykırı sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle, nüfus davaları ve işlerinin de adli tatile tabi olmaması düzenlemesi kamu düzenini ilgilendiren kurallar olmasına dayanmaktadır³⁶⁰.

ç) Hizmet akdi³⁶¹ veya iş sözleşmesi sebebiyle işçilerin açtıkları davalar³⁶²

d) Ticari defterlerin kaybindan dolayı kayıp belgesi verilmesi talepleri³⁶³ ile kıymetli evrakın kaybindan doğan iptal işleri³⁶⁴.

e) İflas ve konkordato ile sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin işler ve davalar³⁶⁵.

f) Adli tatilde yapılmasına karar verilen keşifler.

³⁵⁷ DOĞAN KARAÇUHA, s.38.

³⁵⁸ 8. Hukuk Dairesi, 22.01.2020 gün ve 2019/6322 E. , 2020/502 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁵⁹ Nüfus Hizmetleri K. m.35 vd.

³⁶⁰ DOĞAN KARAÇUHA, s.39.

³⁶¹ TBK m.393 vd.

³⁶² 10. Hukuk Dairesi, 29.06.2020 gün ve 2019/6059 E. , 2020/3992 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁶³ TK m.82/7.

³⁶⁴ TK m.657 m.66 1 vd, m.757 vd.

³⁶⁵ 23.Hukuk Dairesi, 05.02.2013 gün ve 2012/5983 Esas, 2013/542 Karar <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

g) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler³⁶⁶.

Maddenin (c), (d), (e), (f) ve (g) bentleri, 1086 sayılı Kanunun 176'ncı maddesine benzer şekilde düzenlenmiş olup, esaslı bir değişiklik içermemektedir.

ğ) Çekişmesiz yargı işleri

h) Kanunlarda ivedi olduğu belirtilen³⁶⁷ veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkeme tarafından ivedi olarak bakılmasına karar verilen dava ve işler³⁶⁸.

Yukarıda sayılan dava ve işler acele olup olmamasına bakılmaksızın adli tatilde görülür ve karara bağlanabilir.

HUMK'da ise basit yargılama usulü uygulanan davalar adli tatilde görülmeye devam edilmekteydi (HUMK m. 176/11). Yargıtay uygulamasına göre de adli tatilde görülmesi mümkün olmayan basit yargılama usulüne tabi olan davalarla ilgili işleyen süre adli tatil süresi içerisinde sona erdiği takdirde, adli tatilden sonra ilave süreden yararlanılacaktır³⁶⁹. Ancak "Kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler adli tatilde görülmeye devam edilecektir. Dikkat edilirse burada yargılama usulü değil, dava veya işin ivedi olması ya da mahkemenin ivedi olduğuna karar vermesi önemlidir. Bu nedenle mahkeme yazılı ya da basit yargılama usulüne tabi bir dava ya

³⁶⁶ 11. Hukuk Dairesi, 25.02.2013 gün ve 2012/16217 Esas 2013/3385 Karar <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁶⁷ 8. Hukuk Dairesi, 08.07.2020 gün ve 2018/16230 E. , 2020/4697 K. ...*"İİK'nin 18/1.maddesi uyarınca icra mahkemesine arzedilen hususlar ivedi işlerden sayılacağından ve dolayısıyla HMK'nin 103/1-h maddesi uyarınca adli tatil hükümleri uygulanamayacağından iki haftalık temyiz süresi geçtikten sonra talepte bulunulduğu anlaşıldığından davacı vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun ek kararın onanmasına karar verilmiştir"*...<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁶⁸ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), s.39 www.tbmm.gov.tr.

³⁶⁹ Hukuk Genel Kurulu, 20.03.2013 gün ve 2012/11-1096 Esas, 2013/382 Karar www.lexpera.com.tr E.T. 22.10.2020.

da işin ivedi olduğuna karar verirse, bu dava veya işin adli tatilde de görülmesine karar verebilir”³⁷⁰.

Bir diğer deyişle bu hallerin dışında, mahkeme, bazı işlerin ve davaların ivedi (acele) görülmesine karar verebilir. Adli tatil sonuna kadar bekletilmesi halinde giderilmesi güç zararların doğması ihtimali olan dava ve işlerin adli tatilde (ivedi) görülmesine karar verilmelidir. Örneğin, Kamulaştırma Kanunu 10'uncu maddesine göre kamulaştırma bedelinin tespit ve tescil davalarının belirtilen süreler içerisinde sonlandırılması gerekip buna göre ivedi işlerden olduğunun kabulü zorunlu olduğundan bu tür davalara adli tatil içerisinde bakılması gereklidir³⁷¹.

Kanunlarda adli tatile tabi olmadığı düzenlenen işler de bulunmaktadır. Örneğin Kadastro Kanunu'nun 29'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına göre kadastro mahkemelerinin adli tatile tabi değildir.³⁷² Bunu gibi, Bankacılık Kanunu'nun 142'nci maddesinin son fıkrasına göre Bankacılık Kanun hükümleri ile Fona verilen yetki ve görevler gereğince açılmış ve açılacak her türlü davalara adli tatilde de bakılacaktır.

HMK'nın 103'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının h bendine göre kanunlarda ivedi olduğu belirtilen iş ve davalara adli tatilde bakılır. İcra İflas Kanunu 18'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre icra mahkemesine arz edilen hususlar ivedi işlerden sayıldığına göre icra ve iflas daireleri ile icra mahkemelerinde, adli tatil hükümleri uygulanmaz.

Yukarıda belirtilen iş ve davalar adli tatilde görülür ancak HMK'nın 103'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre taraflar adli tatilde görülecek iş ve davaların adli tatil sonrasına bırakılması konusunda anlaşılırsa, söz konusu iş ve davanın bakılması, adli

³⁷⁰ PEKCANİTEZ, -ALTAY- ÖZEKES, s.168.

³⁷¹ 5. Hukuk Dairesi, 15.01.2013 gün ve 2012/25463 Esas, 2013/155 Karar

“Kamulaştırma Kanunu'nun 37. maddesine göre bu Kanundan doğan davalar basit yargılama usulü ile görülür. Bedel tespit ve tescil davaları, 10. maddede yazılı işlemler ve süreler nedeniyle ivedi işlerden olup, HMK'nun 103/h maddesi gereğince adli ara vermede de bakılır. HUMK'nun 440.maddesine göre Yargıtay'ca verilen bozma ve onama kararlarına karşı tebliğden itibaren 15 gün içinde karar düzeltme yoluna gidilebilir”. “Karar düzeltme dilekçesi süre geçtikten sonra verildiğinden reddine”... <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

³⁷² 16. Hukuk Dairesi, 02.07.2020 gün, 2020/1636 E. , 2020/2635 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 21.10.2020.

tatilden sonraya bırakılabilir. Yine aynı fıkraya göre dava bir tarafın yokluğunda görülmekte ise hazır olan tarafın talebi üzerine, adli tatilde görülecek iş ve davalara bakılması da adli tatilden sonraya bırakılabilir. Bunun tam tersi de söz konusu olabilir. Yani adli tatile tabi olmakla birlikte, taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işlerin de adli tatilde görülebilmesidir³⁷³. Madde metninden de anlaşılacağı üzere talebin kabul edilip edilmeyeceği hâkimin takdirindedir.

Nihayet, yukarıda adli tatilde bakılması gerekli olduğu belirtilen işlerle ilgili Bölge Adliye Mahkemeleri ve Yargıtay incelemeleri de aynı hükümlere tabi olup, bunlar hakkında da adli tatilin getirdiği ara verme söz konusu olmayacaktır.³⁷⁴.

1.5. Adli Tatilde Bakılamayacak Davalar ve İşler

1.5.1.Kural

Adli tatil, kural olarak yargılamaların ertelendiği bir dönem ifade etmektedir. Buna göre, mahkemeler, her yıl 20 Temmuz ile 31 Ağustos tarihleri arasında tatil yapacaktır. Buna göre yeni adli yıl ise 1 Eylül'de başlamaktadır.

Öncelikle belirtilmelidir ki, adli tatil, dava açılmasına değil, davaların görülmesine engel olur. Adli tatilde kural olarak davaların görülmesi 40 gün kadar bir süreyle Kanun gereği ve bütün davalar için kendiliğinden ertelenmektedir. Ancak Kanun adli tatilde bakılamayacak olması söz konusu iş ve davalar ile ilgili hiçbir işlem yapılamayacağı anlamına gelmeyecektir. Bu nedenle yapılabilecek işlemler HMK'nun 103'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlemiştir.

³⁷³ ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.175.

³⁷⁴ POSTACIOĞLU- ALTAY, s.388.

1.5.2.Adli Tatilde Bakılamayacak Davalar ve İşlerde Yapılabilecek İşlemler

HMK 103'üncü maddenin 1'inci fıkrasında sayılan iş ve davalar dışında adli tatile tabi bir iş veya dava adli tatilde bakılamaz ise de bu dava ve işler ile ilgili olarak HMK'nun 103'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında sayılan işlemler yapılabilecektir;

- a. Dava açılması
- b. Karşı dava açılması
- c. İstinaf dilekçesi verilmesi,
- d. İstinaf dilekçesine karşı verilen cevap dilekçesi
- d. Temyiz dilekçesi verilmesi
- e. Temyiz dilekçesine karşı verilen cevap dilekçesi
- f. Dosyası işlemde kaldırılan davaları yenileme dilekçelerinin alınması,
- g. İlam verilmesi,
- h. Her türlü tebligat,

1086 sayılı HUMK döneminde adli tatilde tebligat yapılıp yapılamayacağı konusunda duraksama olunca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları³⁷⁵ ile bu sorunu çözülmüş ve tebligat yapılabileceği kabul edilmiştir. Bu kabul dikkate alınarak Tebligat Kanunu'nun “resmi ve adli tatil günlerinde tebligat” başlıklı 33'üncü maddesinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre resmi ve adli tatil günlerinde tebligat yapılabilecektir. 6100 sayılı HMK'da düzenleme yapılmamış olsa dahi bu madde dikkate alındığında adli tatilde tebligat yapılabileceği açıktır.

³⁷⁵ Temyiz Mahkemesi Umum Heyetinin 14/2/193 4 tarih v e 49/2 numaralı tevhide içtihat kararı (<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2708.pdf>).

1. Dosyanın başka bir mahkemeye gönderilmesi

j. Dosyanın bölge adliye mahkemesine gönderilmesi

k. Dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi işlemleri yapılabilir.

Buna göre, adli tatilde görülmeyen dava ve işlerle ilgili, mahkemeye dava veya cevap dilekçesi verilmesi veya her türlü tebligat gibi usul işlemlerinin yapılabilmesine imkân tanınmıştır. Bu sürelerin işlemesi “Adli tatilin sürelerle etkisi” başlıklı HMK’nun 104’üncü madde hükmüne tâbi olacaktır.³⁷⁶

1.6.Adli Tatilin Sürelerle Etkisi

6100 sayılı HMK’nın adli tatilin sürelerle etkisi başlıklı 104’üncü maddesi Mülga 1086 sayılı HUMK’nın 177’nci maddenin karşılığı olup temel olarak eski düzenleme korunmuştur.

Adli tatilde görülen (yukarıdaki) davalara ve işlere ilişkin sürelerin (mesela temyiz veya karar düzeltme süresinin) bitmesi adli tatil zamanına rastlarsa bu süreler bir hafta uzatılmış sayılmaz. Yani adli tatilde görülen davalara ve işlere ilişkin süreler hakkında HMK’nın 104’üncü hükmü uygulanmayacaktır³⁷⁷.

Adli tatilin önemi, usul kanunlarında öngörülen süreler bakımından ortaya çıkmaktadır. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere, adli tatilde dava açılabilmeyle veya dilekçeler tebliğ edilmekte ya da ilam alınabilmektedir. Bu durumda süreler işlemektedir. Oysa kanun koyucu, yalnızca mahkemeler bakımından değil, taraflarca yapılacak işlemlerin de adli tatil süresince yapılmamasını düzenlemektedir. İşte bunu gerçekleştirebilmek için HMK, “adli tatile tabi olan dava ve işlerde, bu Kanunun tayin ettiği sürelerin bitmesi tatil zamanına rastlarsa, bu süreler ayrıca bir karara gerek

³⁷⁶ DOĞAN KARAÇUHA, s.98.

³⁷⁷ KURU, Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, s.653.

olmaksızın adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta uzatılmış sayılır” hükmünü getirmiştir³⁷⁸.

Maddede “bu kanunu tayin ettiği sürelerin bitmesi” lafzı dikkate alındığında, uzatmanın sadece Hukuk Muhakemeleri Kanunumuzda öngörülen süreler için olduğu görülecektir. Bu hususta diğer kanunlarda belirlenen sürelerin sona ermesi adli tatile rastlarsa, süre uzatılmış sayılmayacaktır. Bu nedenle, maddî hukuka ait sürelerden olan zamanaşımı gibi sürelerin maddeye dâhil olmadığına açık olduğu Yargıtay kararı ile de belirlenmiştir³⁷⁹.

Anayasa mahkemesine yapılacak bireysel başvuru yolu süresi konusunun ayrıca incelenmesi gereklidir. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 47’nci maddesinin 5’inci fıkrasına göre; bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten veya başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten otuz gün içinde yapılması gereklidir. Yine aynı maddeye göre haklı bir mazeret durumunda da bu sürenin mazeretin kalktığı tarihten itibaren başvuru süresinin on beş gün uzadığı kabul edilmiştir. Ancak “6216 sayılı Kanun adli tatile denk gelen sürede bireysel başvuru süresinin akıbetinin ne olacağına dair bir açıklama bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi’nin yargı faaliyetlerinde, diğer yargı kollarında kabul edilen “adli tatil” müessesesine yer verilmediği görülmektedir.

“Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri açısından farklı, yıllık izin sistemi öngörülmüştür (6216 Sayılı Kanun m.70). Bireysel başvurunun adli tatil dönemine denk gelmesi durumunda süre durmayacak veya adli tatil sonrasında, başvurunun niteliğine göre bağlı olduğu usul kanunlarında öngörülen adli tatil uzama süreleri dikkate alınmayacaktır. Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru süresinin

³⁷⁸ ARSLAN-YILMAZ-AYVAZ TAŞPINAR, s.175.

³⁷⁹ 11. Hukuk Dairesi, 09.01.2020 gün ve 2019/2086 E. , 2020/221 K.

“...Ankara Bölge Adliye Mahkemesince, tüm dosya kapsamına göre; maddi hukuka ilişkin sürelerin, HMK’da öngörülen süreler gibi adli tatile tabi olmadığı, somut olayda iptali istenen YİDK kararının davacı vekiline 10.06.2014 tarihinde tebliğ edildiği, 556 sayılı KHK’nin 53. maddesinde düzenlenen iki aylık hak düşürücü sürenin 10.08.2014 pazar gününe geldiğinden 11.08.2014 tarihinde dolduğu, davanın iki aylık hak düşürücü süre dolduktan sonra 04.09.2014 tarihinde açıldığı, ilk derece mahkemesince de Dairemiz kaldırma kararına uyularak, 556 sayılı KHK’nin 53. maddesinde düzenlenen hak düşürücü sürenin geçirildiği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesinde bir isabetsizliğin bulunmadığı gerekçesiyle, davacı vekilinin istinaf başvurusunun esas yönünden reddine karar verilmiştir...”

kaçırılmaması için, başvuru süresinin adli tatilde de işlediğini dikkate almak suretiyle bireysel başvurunun yapılması gerekmektedir. Aksi halde, başvuru süresi kaçırılmış olacaktır”³⁸⁰.

Yargıtay tarafından da belirlendiği üzere adli tatilde bakılmayan iş ve davalarla ilgili sürelerin son günü, adli tatil dönemine denk gelirse, bu süreler adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta daha uzatılmış sayılacaktır³⁸¹. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu uzatma sadece Hukuk Muhakemeleri Kanunumuzda öngörülen süreler için olup, diğer kanunlarda belirlenen sürelerin sona ermesi adli tatile rastlarsa, süre bir hafta daha uzatılmış sayılmaz. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nda veya Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olan bir zamanaşımı süresi adli tatilde sona ererse, bu süre adli tatilden sonra uzamaz. Çünkü adli tatil maddi hukuka ilişkin sürelerin uzamasına neden olmaz, dava açılmasına engel olmaz.

Maddeyi örneklerle açıklamak gerekirse;

Adli tatilde bakılamayacak iş ve davada 10 Temmuz 2020 tarihinde başlayan iki haftalık sürenin bitim tarihi 24 Temmuz 2020 günü akşam mesai saati veya gün sonudur³⁸². Ancak, bu tarih tatil zamanına rastladığından, süre, 1 Eylül 2020 gününden itibaren bir hafta uzamış sayılır. Yani 8 Eylül 2020 günü mesai bitimi veya gün sonu sona erecektir.

Bir diğer örneğe bakılacak olursa adli tatilde bakılamayacak iş ve davada 5 Ağustos 2020 tarihinde başlayan iki haftalık sürenin bitim tarihi 19 Ağustos 2020 günü akşam

³⁸⁰ ŞEN, Ersan, Adli Tatilde Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Süresi, 17.08.2013, <https://www.hukukihaber.net/adli-tatilde-anayasa-mahkemesine-bireysel-basvuru-ve-suresi-makale>, 3161.html, 10.11.2020.

³⁸¹ 15. Hukuk Dairesi, 02.07.2020 gün ve 2020/1720 E., 2020/2040 K.

...“Yargıtay ilamında belirtilen gerektirici nedenler karşısında ve özellikle adli tatilin son günü 31 Ağustos olup, 6100 sayılı HMK'nın 104/1 maddesi hükmünce sürenin adli tatilin bittiği günden itibaren 1 hafta uzatılmış sayılacağı, buna göre uzatılmış süre 07 Eylül tarihi olup, 08.09.2016 tarihli temyiz dilekçesinin yasal süresinden sonra verildiğinin anlaşılmasına göre davalı ...'in HUMK'nın 440. maddesinde sayılan nedenlerden hiç birisine uymayan karar düzeltme isteğinin REDDİNE”...

³⁸² ... “HMK'nın 454'nci maddesinin 4'ncü bendinde elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre düzenlenmiş, HMK'nın 92'nci ve 93'ncü maddelerinden farklı olarak sürenin gün sonunda biteceği kabul edilmiştir. Kanunun “Sürelerin bitimi” başlıklı 92'nci maddesinde ve “Tatil günlerinin etkisi” başlıklı 93'ncü maddesinde düzenlenen tatil saati veya çalışma saati yerine, yedi gün yirmi dört saat esasına göre çalışan UYAP sisteminin kullanılması hâlinde “gün sonu” kavramı kabul edilmiştir” ...

mesai saati veya gün sonudur³⁸³. Ancak, bu tarih tatil zamanına rastladığından, süre, 1 Eylül 2020 gününden itibaren bir hafta uzamış sayılır. Yani 8 Eylül 2020 günü mesai bitimi veya gün sonu sona erecektir.

Öte yandan, HMK 104'üncü maddesindeki bir haftalık uzatma, adli tatil içinde biten süreler içindir. Buna karşılık, bir sürenin (mesela adli tatil içinde işlemeye başlamış olan temyiz süresinin) sonu bir eylülünden itibaren bir haftalık süre içindeki bir tarihe rastlarsa, o zaman sürenin bir eylülünden itibaren bir hafta uzatılmış sayılması mümkün değildir³⁸⁴. Örneğin adli tatilde bakılamayacak iş ve davada 20 Ağustos 2020 tarihinde başlayan iki haftalık sürenin bitim tarihi 3 Eylül 2020 günü akşam mesai saati veya gün sonudur. Bu durumda taraflar süre uzatımından faydalanamayacaktır. Çünkü sürenin bitim tarihi adli tatil içinde olmadığından, süre normal olarak 3 Eylül 2020 günü mesai bitimi veya gün sonunda sona erecektir³⁸⁵.

1.7. Adli Tatilde Görevli Hakim ve Savcıların Belirlenmesi

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 55'inci maddesine göre hâkim ve savcılar adli ara vermeden yararlandırılması esastır ve yıllık ara vermeden yararlanma koşul ve yöntemleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca saptanmaktadır³⁸⁶.

HSYK, her yıl adli tatilden önce, bir yerdeki hâkimlerden (mahkemelerden) hangisinin nöbetçi kalacağını kararlaştırır. Bu nöbetçi hâkimler, adli tatilde bakılabilecek davalara ve işlere bakarlar. Adli tatilden yararlanamayan nöbetçi hâkimler, adli

³⁸³ HMK'nın 454'nci maddesinin 4'ncü bendinde elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre düzenlenmiş, HMK'nın 92'nci ve 93'ncü maddelerinden farklı olarak sürenin gün sonunda biteceği kabul edilmiştir. Kanunun "Sürelerin bitimi" başlıklı 92'nci maddesinde ve "Tatil günlerinin etkisi" başlıklı 93'ncü maddesinde düzenlenen tatil saati veya çalışma saati yerine, yedi gün yirmi dört saat esasına göre çalışan UYAP sisteminin kullanılması hâlinde "gün sonu" kavramı kabul edilmiştir.

³⁸⁴ KURU, Baki, Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, Legal, Kasım 2015, s.654.

³⁸⁵ 19. Hukuk Dairesi, 25.02.2020 gün ve 2018/3626 E. , 2020/586 K.

"...Mahkemenin gerekçeli kararı birleşen dava davacısı vekiline 17.08.2018 tarihinde tebliğ edilmiş olup temyiz süresinin son günü 01.09.2018 tarihidir. Temyiz süresi adli tatil içinde sona ermemektedir. Bu sebeple temyiz süresinin uzaması söz konusu değildir. 01.09.2018 tarihi cumartesi gününe denk geldiğinden birleşen dava davacısı vekilinin hükmü en geç 03.09.2018 tarihinde temyiz etmesi gerekmektedir..."

³⁸⁶ "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 30.04.2014 gün ve 87742275-010.03-0120-2014 sayılı yıllık ara verme konulu 2 Nolu Yönerge.

tatilden sonra yıllık izinlerini kullanırlar. Tek hâkimli yerlerdeki hâkimler adli tatilden yararlanamazlar³⁸⁷. Adli tatilde görülecek olan yukarıdaki davalara ve işlere, nöbetçi hukuk mahkemeleri tarafından bakılacaktır.

HMK'nın adli tatilde görülecek dava ve işler başlıklı 103'üncü 4'üncü fıkrasına göre adli tatilde görülecek dava ve işlere dair hükümler, istinaf mahkemeleri ve Yargıtay incelemelerinde de uygulanır. Yani, adli tatilde bakılabilecek davalar ve işler hakkındaki kanun yolu incelemeleri, adli tatilde de yapılır. Yargıtay Kanunu 56'ncı maddesine göre Yargıtay'da adli ara verme sırasında dava ve işleri görmek için biri hukuk, biri ceza olmak üzere iki nöbetçi daire kurulur. Nöbetçi hukuk ve ceza dairelerinde görevlendirilecek başkan ve üyeler Birinci Başkanlık Kurulunca belli edilir.

Nöbetçi kalacak tetkik hâkimleri ise ilgili daire başkanının önceden görüşü alındıktan sonra Birinci Başkanlık Kurulunca belli edilir. Bu nöbetçi hukuk dairesi, yukarıda adli tatilde bakılacağını gördüğümüz davalar ve işlerle ilgili kanun yolu incelemelerinden başka, bütün davalara ait icranın geri bırakılması taleplerini (İİK m. 36) de karara bağlar³⁸⁸. Hukuk Genel Kuruluna yapılan icranın geri bırakılması istekleri de nöbetçi hukuk dairesince incelenerek karara bağlanır.

1.8. MUKAYESELİ HUKUKTA ADLİ TATİL

Akdeniz'e kıyısı olan bütün Avrupa ülkelerinin kanunlarında adli tatilin yer aldığı, ülkemizin de aynı iklim ve kültür kuşağında bulunması sebebiyle bu ülkelerle büyük benzerlikler göstermekte olduğuna dair doktrinde görüşler bulunmakta ise de³⁸⁹ Akdeniz'e kıyısı olan bütün Avrupa ülkelerinde adli tatilin uygulandığı gerekçesi güncel değildir. Bu ülkelerden sadece İtalya, İspanya ve Yunanistan'da adli tatil uygulaması vardır. Bunun yanında Fransa ile Akdeniz'e kıyısı bulunmayan ülkelerden İngiltere, Almanya, Avusturya, İsveç, Danimarka, Hollanda Finlandiya'da adli tatil

³⁸⁷ ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR s.174.

³⁸⁸ ARSLAN-YILMAZ- AYVAZ TAŞPINAR, s.174.

³⁸⁹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) www.tbmm.gov.tr.

uygulanmamaktadır. Aynı iklim ve kültür kuşağında bulunma gerekçesinin de adli tatil ile doğrudan bir bağlantısı yoktur³⁹⁰.

2. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNUNDA DÜZENLENEN ZAMANAŞIMI SÜRELERİ, BU SÜRELERİ DURDURAN VE KESEN NEDENLER

Medeni usul hukukuna ilişkin sürelerin konusunu usul işlemlerinin oluşturması sebebiyle, ilgili sürelerin kaçırılması usul hukukunda etki göstermektedir. Sürelerin tespiti adına usul işlemi kavramının aydınlatılması gerekmektedir. Öğreti usul işlemi tanımını dar anlamda usul işlemi ve geniş anlamda usul işlemi olmak üzere ikiye ayırmaktadır³⁹¹. Söz konusu kavramlar usul işlemlerinin tanımlanması adına fayda sağlamaktan ziyade doğurduğu sonuçlar bakımından önem arz etmektedir.

Bir işlemin usul işlemi olarak adlandırılmasını sistematik görüş ; etki ve şartlarının usul hukuku tarafından öngörülüp düzenlenmesine bağlamaktadır³⁹². Diğer görüş ise bir işlemin usul işlemi olarak değerlendirilebilmesini sistematik görüşün benimsediği, şartlarının usul hukuku tarafından düzenlenmesinin aksine o işlemin asli etkilerini usul hukuku alanında doğurmasını yeterli bulmaktadır³⁹³.

Özetle usul işlemi kavramının sınırlarını ve etkilerini hukuk yargılamasının başlangıcından sona ermesine kadar mahkemenin, tarafların veya bunlar dışında kalan diğer ilgililerin yargılama ile ilgili işlemlerin hangi ana kadar yapılabileceğini veya yapılmak zorunda olduğunu düzenleyen ve kaçırıldığında asli etkilerinin usul hukukunda doğmasına neden olan sürelerle medeni usul hukukuna ilişkin süreler denilmektedir³⁹⁴.

³⁹⁰ DOĞAN KARAÇUHA, s.14.

³⁹¹ TAŞPINAR Sema, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s. 67.

³⁹² KARSLI Abdurrahim, Medeni Usul Hukukunda Usulî İşlemler, Kudret Yayınları, İstanbul, 2001, s. 11.

³⁹³ TAŞPINAR, s. 69.

³⁹⁴ KÖROĞLU, , s.12.

HMK’da zamanaşımını öngören süreler bulunmaktadır. Kanun’da belirlenmiş olan zamanaşımı sürelerini durduran ve kesen nedenler ise Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiştir.

Zamanaşımı kavramı; Türk Dil Kurumunun süreaşımı olarak tanımladığı³⁹⁵ öğretide ise “alacaklının alacağını elde etmek hususunda hareketsiz kalması yüzünden alacağın dava veya cebrî icra yoluyla zorla tahsil edilmesi yolunun kapanması³⁹⁶”, “belli bir süre içinde hakkını talep etmemiş bulunan alacaklının, alacağını dava yoluyla elde etme olanağının kaybedilmesi olarak³⁹⁷” tanımlanmıştır.

Zamanaşımı kavramının benzer müesseseler ile karıştırılmaması adına bu hususa değinmek gerekmektedir. Zira hak düşürücü süreler, usuli süreler ve süreye bağlı haklar kavramlarının yanında zamanaşımının benzerlikler olduğu gibi farklılıkları da mevcuttur. Çalışmamızın usul hukukunda sürelerin niteliği başlıklı kısmında değindiklerimizin yanında zamanaşımı kavramının niteliğine ve usul hukukundaki yerine ayrıca HMK’da belirlenen zamanaşımı sürelerine bu kısımda değineceğiz.

Hakkın kullanımı için öngörülen sürede hakkın sahibi tarafından hareketsiz kalınması sonucu hakkın süresi içinde ileri sürülmemesi sebebiyle son bulması halinde sürenin bir hak düşürücü süre olduğunu söyleyebiliriz. Hak düşürücü süreler hakim tarafından re’sen gözetilen ve hakkın kaybı neticesini doğuran süreler iken zamanaşımı süreleri hakkın son bulmadığı ve tarafların zamanaşımı iddiasının ileri sürülmesi sonucu hakim tarafından dikkate alındığı sürelerdir. Yine zamanaşımı süresinde olduğu gibi durma ve kesilme hususu hak düşürücü süreler için geçerli değildir zira söz konusu sürenin zamanında ileri sürülmemesi hakkın kaybına yol açmaktadır. Bu doğrultuda alacak hakkının zamanaşımına yenilik doğuran hakların ise hak düşürücü süreye bağlı olduğu kabul edilmektedir. Sürenin niteliğinin tespitinde ise süreyi tayin eden hükmün amacına ve sürelerin özelliğine bakılmalıdır³⁹⁸.

³⁹⁵ www.sozluk.gov.tr , ET:05.05.2021

³⁹⁶ OĞUZMAN/ BARLAS, s. 246.

³⁹⁷ REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 22.Bası.Beta Basım,İstanbul,2011, s.418.

³⁹⁸ DURAL Mustafa/ SARI Suat, Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar Ve Medenî Kanunun Başlangıç Hükümleri, 9.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s. 264.

Zamanaşımı ve süreye bağlı haklar hususu da yine karıştırılan ve izaha muhtaç kavramlardır. Süreye bağlı hak; sürenin bitimiyle son bulan haklara denilmektedir. Örnek olarak; sahibinin ölmesi ile alenileşen eserlerdeki koruma süresinin yetmiş yıl olduğu haklar süreye bağlı haklardır. Zamanaşımı ile süreye bağlı hakları ayırt edilebilmesi, süreyi tayin eden hükmün veya sözleşmenin lafzı ile mümkündür. Yine süreye bağlı haklar zamanaşımı süreleri gibi kesilmez veya durması söz konusu değildir³⁹⁹.

Çalışmamızın başında usuli sürelerle ilişkin açıklamaları tekrar etmekle birlikte zamanaşımı ile usuli süreler arasındaki farkı şu şekilde açıklamak mümkündür; kesin olarak verilen usuli süreler zamanaşımı süresinden farklı olarak, tayin edilen sürede yapılması gereken işlemi yapma hakkını sona erdirir. Örneğin; süresi içerisinde kanun yoluna başvurmayan taraf sürenin bitimi ile bu hakkını kaybedecektir⁴⁰⁰.

Zamanaşımı süreleri doğurdukları hukuki netice bakımından düşürücü ve kazandırıcı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kazandırıcı zamanaşımı sürenin geçmesiyle bir hak ihdas eden taşınırın veya taşınmazın iktisabını sağlayan süreler olarak tanımlanırken düşürücü zamanaşımı ise genellikle yalnızca zamanaşımı olarak sıfatsız şekilde kullanım görmektedir⁴⁰¹.

2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanununda Düzenlenen Zamanaşımı Süreleri

HMK'nın süreler hakkında karar başlıklı 142'nci maddesine göre ön inceleme duruşması tamamlandıktan sonra hâkim, davanın esasına geçmeden önce varsa hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkındaki itiraz veya defileri inceleyip karara bağlamak zorundadır⁴⁰².

³⁹⁹ AK Aslınur, Davada ve İcra Takibinde Zamanaşımı Def'i , Birinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020 s.19.

⁴⁰⁰ KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Eylül 2019, s. 589.,

⁴⁰¹ AK ,s.3.

⁴⁰² YİĞİT, s.22.

HMK'nın devletin sorumluluğu ve rücu başlıklı 46'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu bilirkişiye, ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder.

HMK'da 287'nci maddesinde rücu davasında zamanaşımı süresi düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre Devlet, hazırladığı rapor veya davranışı nedeniyle tazminat ödemek zorunda kaldığı bilirkişiye, tazminatı ödeme tarihinden itibaren 1 yıl içinde rücu tazminat davası açmak zorundadır. Sürenin başlangıç tarihi, Devlet'in bilirkişinin eylemi nedeniyle tazminat ödediği gün olup bitışı ise ertesi yılın aynı günü olması gerekmektedir. Örneğin tazminat 28.02.2020 tarihinde ödendiye, zamanaşımı süresi de 28.02.2021 tarihinde sona erecektir. Ancak 28.02.2021 tarihi pazar gününe denk geldiğinden zamanaşımı süresi 01.03.2021 günü sona erecektir.

Bunun yanı sıra eğer, hükme esas alınan bilirkişi raporunun kasten gerçeğe aykırı düzenlendiği tespit edilirse rücu zamanaşımı süresi, bilirkişinin eylemi için öngörülen ceza zamanaşımı süresi kadar olacaktır⁴⁰³.

HMK'nın 46'ncı ve HMK'nın 287'nci sürelerin konusunu oluşturan bir usul işlemi değil bir alacak hakkıdır. Alacak hakları için getirilen süreler de kural olarak zamanaşımı süreleridir. Öyleyse burada yer alan sürelerin birer zamanaşımı süreleri olduğu söylenebilir⁴⁰⁴.

HMK'da düzenlenen diğer bir zamanaşımı süresi ise süre başlıklı 377'nci maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen kesin hüküm nedeniyle yargılamanın yenilenmesi zamanaşımı süresidir. Söz konusu hükme göre mahkemelerce verilmiş kesin hüküm nitelikli davaların yargılamanın yenilenmesi ilama ilişkin zamanaşımı süresi kadar olacaktır⁴⁰⁵.

HMK'da düzenlenen son zamanaşımı süresi ise 399'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenen ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararın talep edilebileceği

⁴⁰³ YİĞİT, s.34.

⁴⁰⁴ KÖROĞLU, s.10.

⁴⁰⁵ KURU, Medeni Hukuk, s.2345.

tazminat davasına ilişkindir. Hakkınızda dava açan tarafın mahkemeden ihtiyati tedbir istemesi ve bu talebin kabul edilmesi halinde uğradığınız zarar olduğunda, ihtiyati tedbirin kaldırılması ya da davanın lehinize sonuçlandığında uğradığınız zararı tazmin etme imkânı bulunmaktadır⁴⁰⁶. Bu durumda uygulanacak zamanaşımı süresi ise HMK'nın 399'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren 1 yıldır.

2.2. HMK'da Düzenlenen Zamanaşımı Sürelerini Durduran Nedenler

Alacaklının alacağını talep etmesi bazı hallerde imkânsız olabilmekte veya ertelenmek durumunda kalabilmektedir. Bu tür durumlara genel olarak zamanaşımı süresinin durması denilmektedir⁴⁰⁷. Zamanaşımı sürenin durması; ilgili süresinin başlayamaması veya işlemeye başlayan sürenin durarak zamanaşımı süresinin durma süresi boyunca uzaması anlamına gelmektedir⁴⁰⁸.

Hukukumuzda zamanaşımı sürelerini durduran ve kesen nedenler Borçlar Kanunu'nda genel olarak düzenlenmiştir. HMK'da ayrıca zamanaşımını durduran veya kesen nedenlere ilişkin düzenleme bulunmamaktadır⁴⁰⁹. Hukuk yargılamalarına ilişkin zamanaşımı sürelerinin durma nedenleri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) 153 vd maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki başka kanunlarda da zamanaşımı sürelerini durduran sebepler bulunmaktadır. Örneğin konkordoto mühletinin verilmesi ve iflasın açılması zamanaşımını durduran sebepler arasında gösterilebilir.

Zamanaşımını durduran sebepler TBK'nın 153'üncü maddesinde sayılmaktadır. Hükme göre durma sebepleri :

1. Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için.

⁴⁰⁶ ÜNLÜ USTA, s.56.

⁴⁰⁷ YİĞİT, s.33.

⁴⁰⁸ Ak, s.120.

⁴⁰⁹ Yavuz Nihat, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, 2.baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s.569

2. Vesayet süresince, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle Devletten olan alacakları için.

3. Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için.

4. Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için.

5. Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece.

6. Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece.

7. Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesinde, birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece.” şeklinde yedi fıkra olarak düzenlenmiştir.

TBK’nın m.153/1 fıkrasına göre çocukların anne veya babadan olan alacağı varsa bu alacağa ilişkin dava hakkı zamanaşımı süresi, velayetin devamı süresince duracaktır⁴¹⁰.

Aynı şekilde vesayet altında olan kişinin vesayeti altında olduğu vasiden veya vesayet işlemleri nedeniyle Devletten olan alacaklarını talep hakkına ilişkin zamanaşımı süreleri vesayet süresince duracaktır⁴¹¹.

TBK 153/3 gereğince evlilik devam ettiği müddetçe eşlerin birbirinden olan alacaklarına ilişkin talep haklarının zamanaşımı süresi evlilik süresince duracaktır⁴¹².

TBK 153/4 maddesi gereğince ise hizmet ilişkisi devam ettiği sürece, hizmetliler, kendilerini çalıştıranlardan talep hakkının zamanaşımı süresi hizmet ilişkisi devam ettiği sürece duracaktır. Yargıtaya göre bu hükmün uygulanabilmesi için, hizmetli ile

⁴¹⁰ OĞUZMAN- ÖZ ,s.345.

⁴¹¹ ODYAKMAZ Zehra, Hukukta Zaman ve İdari Yargıda Makûl Süre Sorunu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 1, ss. 3-28, Ankara 2010, s.5.

⁴¹² OĞUZMAN-ÖZ, s. 346.

çalıştıran arasındaki hizmet ilişkisinin resmi kayıtlara dayanması, çalışan ile çalıştıran arasında hizmet sözleşmesi olması ve çalışmanın ev işlerine ilişkin olması gerekmektedir⁴¹³.

TBK m.153/5 maddesi gereğince alacaklının, alacağı üzerinde intifa hakkı olduğu takdirde, intifa hakkı devam ettiği sürece dava açma zamanaşımını duracaktır⁴¹⁴.

Zamanaşımını durduran nedenlerden biri de TBK 153/6 maddesinde düzenlendiği şekilde eğer alacaklının alacağını Türk Mahkemelerinde ileri sürme imkânı kalmamışsa, bu süre boyunca dava zamanaşımı süresi duracaktır. Ancak hemen ifade etmek gerekir ki alacağın Türk Mahkemelerinde hangi hallerde ileri sürülemeyeceği düzenlenmemiştir⁴¹⁵. Alacağın Türk mahkemelerinde ileri sürülememesinin zamanaşımını durdurması hususunda değinilmesi gereken başkaca hususlar da mevcuttur. İlk olarak; 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi ve 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi diplomasi memurlarının kişisel dokunulmazlıkları, cezai dokunulmazlıkları, medeni dokunulmazlıkları ve tanıklığa zorlanamamaları hakkında düzenlemeler getirmiştir⁴¹⁶.

1961 tarihli Sözleşmenin 1'inci maddesinin e bendine göre diplomatik ajan; misyon şefi veya misyonun diplomatik kadrosunun bir üyesi olarak kabul edilmektedir. Diplomatik ajan devletin medeni yargısından bağıstıktır. Ancak bu bağıstıklık sınırı Devlet adına değil de özel bir kişi olarak vasiyeti tenfiz memuru, mirasın idarecisi, kanunî mirasçı veya vasiyet olunan sıfatıyla ilgilendiği mirasa ilişkin bir davadan yargı bağıstıklığından söz edilemeyecektir. 1963 tarihli Sözleşme'nin 43'üncü maddesinde düzenlenen konsolosluk memurları ve Konsolosluk hizmetlilerinin, resmî görevlerinin yerine getirilmesi sırasında işledikleri fiillerden dolayı kabul eden Devletin adlî ve idarî makamlarının yargısına tabi olmayacağını hususu da her ne kadar yargı bağıstıklığının bir yansıması olarak addedilse de istisna kapsamında açıkça veya

⁴¹³ Yargıtay 7.H.D. 09.04.2013, E.2013/2406, K. 2013/6001 www.lexpera.com.tr E.T. 08.01.2021.

⁴¹⁴ OĞUZMAN-ÖZ, s. 347.

⁴¹⁵ SÜRAL Ceyda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 26, S. 100, ss. 168-216, Ankara 2012, s.172.

⁴¹⁶ Türkiye, 4.9.1984 tarihinde 1961 tarihli Sözleşmeye (RG. 12.9.1984, S. 18513), 20.5.1975 tarihinde 1963 tarihli Sözleşmeye (29.5.1975, RG. 29.5.1975, S. 15249) katılmıştır.

zımnen gönderen Devletin vekili sıfatıyla akdetmediği bir mukaveleden doğan veya kabul eden Devlet ülkesinde bir taşıt aracının, bir geminin veya bir hava taşıtının sebebiyet verdiği zarar yüzünden üçüncü bir kişi tarafından açılan hukuk davalarında yargı bağıışıklığı uygulanmayacaktır⁴¹⁷.

Yine TBK 153/6 kapsamında değinilmesi gereken bir başka husus da doğal afet, salgın veya toplumsal olaylar karşısında Türk mahkemelerinde açılmayan bir davada zamanaşımının akıbetidir. Türk mahkemelerinde açılması gereken bir davanın salgın, hastalık, genel afet veya toplumsal olaylar gibi olağanüstü haller kapsamında açılmamasının zamanaşımı sürelerini durdurması gerektiği öğretide kabul edilmektedir⁴¹⁸.

TBK 153/7 maddesine göre ise alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesi durumunda birleşme halinin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürede zamanaşımı süresi duracaktır.

Zamanaşımı süresi durduğunda, durmayı gerektiren haller ortadan kalktığı andan itibaren kalan zamanaşımı süresi kaldığı yerden işlemeye devam edecektir⁴¹⁹.

2.3. Zamanaşımı Sürelerinin Kesilmesi ve Nedenleri

TBK'nın 154'üncü madde ve diğer kanunlarda düzenlenen nedenlerin gerçekleşmesi işlemekte olan zamanaşımı süresinin en baştan başlamasına sebep olacaktır. Bu duruma zamanaşımı süresinin kesilmesi denilmektedir. Zamanaşımının kesilmesi, işlemeye başlamış olan bir sürenin, bir nedenin ortaya çıkmasıyla işlemesinin sona ermesi ve bu nedenin ortadan kalkması ile yeniden sürenin işlemeye başlaması anlamına gelmektedir⁴²⁰. Zamanaşımının kesilmesinin amacı borcun-alacağın

⁴¹⁷ AK, s.121

⁴¹⁸ AK, s.121.

⁴¹⁹ AYAN Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.234.

⁴²⁰ ÖZKAYA, s.259.

taraflarının, borcun ifasını sağlamaya yönelik eylemleri değerlendirmesi niteliğindedir⁴²¹.

Çalışmamızda TBK'nın 154'üncü maddesinde düzenlenen zamanaşımını kesen hallere borçludan kaynaklanan fiiller ve alacaklıdan kaynaklanan fiiller neden olmak üzere ikiye başlık altında incelenecektir.

2.3.1. Borçlunun Zamanaşımını Kesen Fiilleri

Zamanaşımını kesen eylemler TBK 154'ncü maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasında borçlunun eylemleri nedeniyle zamanaşımının kesilmesi halleri düzenlenmiştir. Borçlunun bazı eylemleri, zamanaşımını kesici etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda borçlunun borcunu ikrar etmesi, borca ilişkin faizin veya asıl alacağın bir kısmını ödemesi, kısmen ifada bulunması, borca ilişkin rehin vermesi, kefil göstermesi ve bunlara ilişkin irade beyanı açıklamaları zamanaşımını kesecektir⁴²². Zamanaşımını kesen nedenler, HMK'da sayılan zamanaşımı sürelerine ilişkin de uygulanabilecektir.

2.3.1.1. Borçlunun Borcunu İkrar Etmesi

HMK'nın 188'inci maddesinde düzenlenmiş olan maddeye göre mahkeme önünde ikrar edilen vakıalar çekişmeli olmaktan çıkar ve ispatı gerekmez. Aynı zamanda mahkeme dışında gerçekleşmesi mümkün olan ikrarın; hukuki işlem benzeri bir nitelik kazanmakta iken mahkeme içi ikrar usuli bir işlem olarak değerlendirilmektedir⁴²³.

TBK'nın 157'nci maddesinin 1'inci fıkrası "Bir dava veya def'i yoluyla kesilmiş olan zamanaşımı, dava süresince tarafların yargılamaya ilişkin her işleminden veya hâkimin her kararından sonra yeniden işlemeye başlar." Şeklinde düzenlenmiştir. Bu

⁴²¹ OĞUZMAN-ÖZ, s. 351.

⁴²² MUKTEDİR Lale, Yargıtay Uygulamasında Türk Borçlar Kanunu ve Yürürlük Kanunu, 2. Cilt, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 1833.

⁴²³ AK, s.136, Yarg. HGK., E. 2002/15-1061 K. 2002/1070 T. 18.12.2002 "Hemen burada; borç ikrarı kavramına girebilecek irade açıklamasının niteliği eş söyleyişle nasıl olması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Bilindiği üzere, borcun ikrarı borçlunun tek taraflı işlemi olup, borçlu fikrinin)beyan ve ihtarıdır. İkrar hukuki muameleye benzeyen hukuki bir fiildir." (Legalbank, Erişim Tarihi: 05.05.2021).

husus yalnızca alacaklı tarafından yapılan işlemlerle sınırlı olmayıp tarafların yargılama aşamasındaki her işlem için yeniden başlayacak bir zamanaşımı süresi ifade edilmektedir. Bu sebeple borçlunun ispat zorunluluğu ortadan kaldıran tek taraflı usulü işlem olan ikrar zamanaşımını kesecektir⁴²⁴.

Burada dikkat edilmesi gereken husus ise usulü işlem olan ikrar müessesesi ile TBK'nın 154'üncü hükmünde belirtilen borçlunun ikrarının birbirinden farklı olgular olduğudur. Hükümde düzenlenen ikrar maddi hukuk anlamında borcun tanınmasıdır⁴²⁵.

Zamanaşımının borçlunun borcunu ikrar etmesiyle kesildiği hallerde tekrar işlemeye başlaması halinde süre alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresidir. Ancak TBK'nın 156'ncı maddesinin 2'nci fıkrası gereği borçlu borcunu bir senetle ikrar etmişse ya da ikrar mahkeme veya hakem kararına bağlanmış ise işleyecek süre her alacak için on yıldır olarak düzenlenmiştir⁴²⁶.

2.3.2. Alacaklının Zamanaşımını Kesen Eylemleri

TBK 156'ncı maddesinde belirtilen zamanaşımını kesen diğer nedenler grubu ise alacaklının bazı eylemleridir. Alacaklının zamanaşımını kesen eylemleri Kanun'da sınırlı olarak sayılan nedenler olup genişletilmesi mümkün değildir⁴²⁷. Alacaklının dava açması, def'i yoluyla mahkemeye başvurusu, icra takibi yapması, iflas masasına başvurusu durumunda zamanaşımı süresi kesilecektir. HMK'da düzenlenen zamanaşımına ilişkin sürelerde de TBK'da uygulanan zamanaşımı kesici nedenler uygulanacaktır⁴²⁸.

⁴²⁴ AK,s. 137.

⁴²⁵ Yarg. HGK., E. 1976/11-3211, K. 1977/471, T. 11.5.1977 "İkrarın hukuki sonuç doğurabilmesi için alacaklıya karşı yapılmış olması gerekir. Olayda alacaklıya karşı yapılmış bir ikrar söz konusu değildir. Bu nedenlerle usul ve yasaya uygun olan direnme kararı onanmalıdır." (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 05.05.2021).

⁴²⁶ AK, s.138

⁴²⁷ LALE, s.1836.

⁴²⁸ OĞUZMAN-ÖZ, s.356.

2.3.2.1. Dava Açılması veya Def'i İleri Sürülmesi

Alacaklının dava zamanaşımını kesen eylemler arasında dava açılması yer almaktadır. HMK'nın 118'inci maddesi davanın ne zaman açılacağına ilişkin hususlara ışık tutmaktadır. Anılan maddeye göre dava; dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılmış sayılır⁴²⁹. UYAP sisteminde açılan davanın ise dava açılma zamanı belgenin elektronik ortama kaydedildiği tarih olup zamanaşımının kesildiği süre bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Davanın açılması ile zamanaşımının kesildiği durumlarda; açılmış olan davanın görevsizlik veya yetkisizlik kararı sonucu HMK'nın yetkisizlik ve görevsizlik kararına karşı yapılacak işlemleri düzenlediği 20'nci maddesi gereği belirlenen iki haftalık süre içinde yetkili veya görevli mahkemeye başvurulmaması halinde kesilen zamanaşımı da hükümsüz olacaktır. Bu durum alacaklının açılmış olan davasını takip etmemesi sonucu davanın açılmamış sayılacağı hallerde de kesilen zamanaşımı süresi hükümsüz hale gelecektir⁴³⁰.

Zamanaşımının kesilmesine sebep olan alacaklı tarafından açılan davanın; davacı sıfatına haiz olan davacı ve yahut temsilcisi tarafından söz konusu borcun muhatabı olan borçlu kimseye açılmış olması gerekmektedir. Aksi halde borçlu haricinde bir kişiye ilgili davanın açılmış olması zamanaşımını kesmeyecektir⁴³¹.

Dava açıldıktan sonra iradi taraf değişikliği olmuşsa yeni taraf bakımından zamanaşımı ne zaman kesilmiş olacaktır?

HMK tarafta iradi değişiklik başlıklı 124'üncü maddesi uyarınca davacı veya davalı tarafta iradi taraf değişikliği yapıldığında, önceki davanın açıldığı tarih, yeni taraf

⁴²⁹ İçtihatı Birleştirme kararı ile davanın açılma anı açıklanmıştır. Buna göre; Harca tabi olmayan davalarda, yargıç dava dilekçesini havale tarihinde, harca tabi davalarda ise harcın ödendiği tarihte dava açılmış sayılır. Ancak dava dilekçesinin ilgilisi tarafından daha sonraki bir tarihte mahkemenin verildiği kaleme belgelendirilmiş ise, davanın o tarihte açıldığının kabulü gerekir. Y. İBK. 6.02.1984 E. 1983/7 K. 1984/3 (www.kazancihukuk.com) Erişim Tarihi : 05.05.2021.

⁴³⁰ ÜNLÜ USTA, s. 45. , Zamanaşımının kesilmesine örnek gösterilebilecek Yargıtay kararları için bkz. 4. HD. 7.12.1989 E. 5560 K. 9416: "...Davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi açılan davanın zamanaşımını kesmesi fonksiyonunu ortadan kaldırır."; Y. 12. HD. 12.02.2013 E. 27762 K. 3676: "...alacaklının yaptığı, takibin devamını sağlayıcı nitelikte her takip işlemi ile de zamanaşımı kesilir ve yeni bir süre işlemeye başlar."

⁴³¹ AK, s.139.

bakımından da davanın açıldığı tarih olarak kabul edilmemelidir⁴³². Yeni davacının davaya katılacağını bildirdiği tarih davanın açıldığı tarih sayılmalıdır yeni taraf bakımında zamanaşımının kesildiği tarih davaya katılma tarihidir⁴³³.

Dava türlerine göre zamanaşımının kesildiği nitelik ve süre değişkenlik göstermektedir.

Eda davası; alacağını elde etme iradesi ile açıldığından bahisle ilgili alacak için zamanaşımını kesmektedir. Tespit davasında ise ikili bir ayrıma gidilmesi yerinde olacaktır. Alacaklının müspet tespit istemi ile açtığı dava zamanaşımını kesecektir. Menfi tespit davasında ise borçlunun borçlu olmadığına tespiti açıldığında zamanaşımını kesmeyecektir zira zamanaşımının kesilmesi alacaklının menfaatine olacaktır. Ancak borçlu açmış olduğu menfi tespit davasında alacaklı zamanaşımı def'i ileri sürerse artık zamanaşımının kesildiğinin kabulü gerekmektedir. TBK'nın 154'üncü maddesinin 2'nci fıkrası gereği alacaklının zamanaşımı def'i ileri sürmesi zamanaşımını kesen haller arasında sayılmaktadır⁴³⁴.

Bölünebilir bir talebin ileri sürüldüğü bir dava çeşidi olan kısmi davada ise ; alacaklının talebine bağlı kalacak şekilde alacağın tamamı ve yahut bir kısmı için zamanaşımı kesilecektir. TBK'nın 154'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre kısmi davada talep edilen miktar için zamanaşımı kesilir⁴³⁵.

HMK'nın 107'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen belirsiz alacak davasında kısmi davadan farklı olarak, alacağın tamamını elde etmeye yönelik bir irade gözetildiğinden zamanaşımı alacağın tamamı için kesilecektir⁴³⁶.

Terditli dava; davacının birden fazla talebinin ileri sürüldüğü dava biçimidir. Aslilik-ferilik ilişkisi içerisinde kademeli talepleri barındıran bu dava biçiminde hakim öncelikle asli talebi inceler söz konusu asli talep kabul edilmez ise feri talebin

⁴³² PEKCANITEZ-ALTAY-ÖZEKES, s. 316.

⁴³³ AK, s.141.

⁴³⁴ AK, s. 142.

⁴³⁵ KARSLI, s. 384.

⁴³⁶ AK, s. 146

incelenmesine geçilir⁴³⁷. Terditli davada; zamanaşımının kesilmesi hususu davada dava açıldığı an itibariyle bütün talepler yönünden zamanaşımının kesildiğine ilişkin görüş baskın görüştür. Söz konusu görüşün benimsenmesindeki en önemli faktör terditli dava ile ileri sürülen taleplerin ayrı davalar şeklinde de açılmasının önünde bir engel bulunmadığı ve bu iki talebin müstakil davalar şeklinde değil de terditli olarak açılmasının her iki talep için de zamanaşımını kesmesinin tabii bir uzantısı olmasıdır⁴³⁸.

2.3.2.2. İcra Takibi

Alacaklının borçlu aleyhine icra takibi başlatması takip konusu alacak açısından zamanaşımını kesen sebepler arasında yer almaktadır. Zamanaşımının kesildiği süre esas alınırken talep tarihine dikkat edilmelidir. Bu kapsamda ödeme ve ya icra emrinin tebliğinin beklenmesine ayrıca gerek yoktur.

Borçlu aleyhine başlatılan bir icra takibinde borçlu ve ya hukuki yararı bulunan üçüncü kişi tarafından şikayet yoluna başvurulması sonucu kesilen zamanaşımının akıbetinde baskın görüş olarak; icra takibinin iptal olması ihtimalinde alacaklıya TBK'nın 158'inci maddesinde düzenlendiği gibi ek bir süre hakkı tanınmadığından zamanaşımının kesilmesi sonucunun takibin iptaline rağmen devam edildiğine yönelik husus kabul edilmiştir. Nitekim borçlu tarafından itiraz edilmeyerek kesinleşen bir takibin zamanaşımının kesileceğinin de bu kapsamda kabulü gerekecektir.⁴³⁹

2.3.2.3. Hakeme Başvuru

HMK'nın "Tahkim" başlıklı 407 vd maddelerinde düzenlendiği üzere uyuşmazlığın tarafları mahkemelerde dava açabileceği gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan tahkime de başvurabileceklerdir. Alacaklının hakem huzurunda dava açması veya hakem huzurunda açılan davada bir def'i ileri sürmesi

⁴³⁷ KURU , Ders Kitabı, s.145.

⁴³⁸ POSTACIOĞLU, Usul , s.231.

⁴³⁹ AK, s. 150.

zamanaşımını keser. Zamanaşımının kesildiği an hakem huzurunda davanın ne zaman açılmış sayılacağına tespiti ile belirlenir.

HMK'nın 426'ncı maddesinde belirtildiği üzere "Taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası, hakemlerin seçimi için mahkemeye veya tarafların sözleşmesine göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve eğer sözleşmeye göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği; sözleşmede hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır"⁴⁴⁰.

2.3.2.4. Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Geçici Hukuki Korumalar başlığı altında ihtiyati tedbir, delil tespiti ve diğer geçici hukuki korumaları düzenlemiş; ihtiyati hacze ilişkin hükümlere ise İcra ve İflâs Kanununda yer verilmiştir.

Üç tedbir türü için de Yargıtay bu tedbirlerin zamanaşımını kesmeyeceği yönünde kararlar vermiştir⁴⁴¹.

İhtiyati haczin zamanaşımını kesip kesmeyeceği meselesi ise ihtiyati haczin bir icra takip işlemi olup olmadığı hususuna göre çözümlenmeye çalışılmıştır. Yargıtay, ihtiyati haczin icra takip işlemi olmadığından bahisle zamanaşımını kesmeyeceğine hükmetmiştir⁴⁴². İhtiyati tedbir de ihtiyati haciz gibi benzer aşamalardan oluşur. Bu

⁴⁴⁰ AK , s.153.

⁴⁴¹ Yarg. HGK., E.1970/4-835, K. 164, T. 13.3.1971 "Olayda söz konusu olan haksız işlem davalı belediyenin 1953 yılında davacıya ait tapulu kaynağa el atmasıyla başlamıştır. Davacının zararı ve zarar vereni daha önce öğrenme olanağı bulunduğu gibi en geç delil tespiti için mahkemeye başvurduğu sırada bu hususları bildiğinin kabulü gerekir. İstenen zarar delil tespiti gününden önceki zamana ilişkindir. Delil tespiti istemi zamanaşımını kesen sebeplerden değildir. O halde yerinde olan özel daire bozma ilamına uyulmak ve davanın zamanaşımı yönünden reddine karar verilmek gerekirken yazılı şekilde önceki hükümde direnilmesi isabetsizdir. Erişim Tarihi: 05.05.2021

⁴⁴² Yarg. HGK., E. 2000/12-49, K. 2000/94, T. 16.2.2000 "İhtiyati haczin TTK'nun 662. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler arasında belirtilen takip talebi niteliğinin bulunmadığı, bu işlemlerin ayrı hukuki sonuçlar doğuracağı, dolayısı ile zamanaşımını kesmeyeceği, Hukuk Genel Kurulunun 22.6.1966 T.E.İc. 805, K: 475 sayılı kararında kabul edilmiş olup uygulama da bu doğrultudadır. Sözü edilen Hukuk Genel Kurulu kararı ve zamanaşımı hususundaki uygulama da ihtiyati haczin icra takip işlemi olmadığı hususundaki görüşün doğruluğunu kanıtlamaktadır."; Yarg. 12.HD., E. 1978/2708, K. 1978/2987, T. 30.3.1978 "Taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan husus, kambiyo senedine

aşamaları talep, yargılama, karar, kararın icrası ve karara itiraz olarak değerlendirilmektedir. İhtiyati haczin icra takip işlemi olması söz konusu değildir ancak ihtiyati haciz müessesesindeki bazı işlemler icra veya taraf takip işlemi kavramlarıyla ifade edilebilir⁴⁴³.

2.4. Zamanaşımının Durması ve Kesilmesinin Sonuçları

Süreyi durduran haller ve ya kesen sebepler ortadan kalktığında süre işlemeye devam edecektir. Ancak zamanaşımının kesildiği sebeplerin ortadan kalkması ile zamanaşımını durduran hallerin mevcut olmaması sonucunda işleyecek süreler farklılık arz eder. Duran süre tekrar işlemeye başladığında yani durma sebebi ortadan kalktığında; zamanaşımı duruncaya kadar geçen süreden kalan süre işleyecektir. Zamanaşımının kesildiği hallerde Türk Borçlar Kanunu'nun 156'ncı maddesine göre, zamanaşımının kesilmesiyle yeni bir süre işlemeye başlar⁴⁴⁴.

İşleyecek olan yeni sürelerin niteliği ise yine zamanaşımının kesilmesi ve durması sonuçlarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Zamanaşımının durduran sebeplerin ortadan kalkması sonucu işleyen süre eski sürenin devamı iken zamanaşımının kesilmesinde işleyecek yeni süre her zaman eski süre olmayacaktır. Zira TBK 156'ncı maddesi borcun senetle ikrar edilmesi, bir mahkeme veya hakem kararına bağlanması hallerinde yeni sürenin her zaman on yıl olacağını düzenlemektedir⁴⁴⁵.

2.5. Durma ve Kesilmenin Borçlu ve Diğer Şahıslara Etkisi

Zamanaşımının durduran hallerde söz konusu durma sebebi kimin şahsında gerçekleşmişse onu etkileyecektir.

dayanılarak mahkemeden alınan ihtiyati haciz kararına ve 264. madde gereğince, süresinde teklif edilmesinin zamanaşımını kesip kesmeyeceği üzerinde toplanmaktadır. Mahkemeden ilk haciz kararı almak ve bunu tetkik ettirmiş olarak zamanaşımı süresi içinde icra dairesinde usulüne uygun takip talebinde bulunulmadıkça, zamanaşımı süresini kasta, kanuni sebeplerden sayılamaz. “ (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 6.5.2021).

⁴⁴³ AK, s.161.

⁴⁴⁴ AK, s. 163.

⁴⁴⁵ YİĞİT , s.44.

Yargıtay 21.HD. E. 2016/11976, K. 2018/1726, T. 26.2.2018 kararında “Müteselsil borçluluğun en belirgin özelliği; alacaklıya karşı borçlulardan her birinin edimin tamamından sorumlu olması, başka bir ifade ile alacaklının hepsini birden takip ya da dava edebileceği gibi bunların içinden dilediği birini veya birkaçını davaya ya da takip edebilmesi ise de bu özellik borçların bağımsızlığını kaldırır nitelik taşımamaktadır. Müteselsil borçların nispi bağımsızlığı ilkesinin zamanaşımı yönünden de sonuçları vardır. Müteselsil borçlulukta zamanaşımının borçlulardan biri bakımından durması diğer borçlulara sirayet etmeyeceği gibi müteselsil borçlulardan ileri sürdüğü zamanaşımı definden bunu ileri sürmemiş olan borçluların yararlanması da mümkün değildir.” şeklinde kurulan hükümden de anlaşılacağı üzere borç ilişkisinde müteselsil borçluluk kurulan hallerde borçlulardan birinin aleyhine zamanaşımı durduğunda diğer borçlular açısından zamanaşımı durmayacaktır.

Zamanaşımının kesilmesi durumunda ise durmasından farklı olarak birlikte borçluların hepsini etkileyecek olup bu durum TBK’nın 155’inci maddesinde “Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur.” şeklinde bütün borçlular için kesileceği yönünde düzenlenmiştir⁴⁴⁶.

⁴⁴⁶ AK, s. 167.

SONUÇ

Hukuk yargılamasında süreler oldukça önem taşımaktadır. Zira kanunlarda belirlenen ya da hâkim tarafından kesin süre olarak belirlenen sürelerde, yapılması gereken yargısal işlem yapılmadığında taraflardan biri hakkını kaybederken, diğer taraf ise belki de haksız olduğu bir davada tazminat-borç yükünden kurtulabilmektedir.

Medeni yargılamadaki sürelerin aynı zamanda makul sürede yargılanma ve hukuki dinlenilme hakları ile doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Zira hukuk yargılamasının temel ilkelerinden biri de yargılamanın en az giderle, en kısa sürede ve en az zorlukla gerçekleştirilmesidir. HMK’da belirlenen yargısal süreler ve hâkim tarafından belirlenen kesin sürelerin amacı da yargılamayı uzatmaya çalışabilecek tarafın önünü kesmek, yargılamayı kısa sürede tamamlayarak sonuca ulaştırmaktır. Bununla birlikte uygulamada hâkimlerin, kesin süre vermesine rağmen yerine getirilmeyen işlem için yeniden defalarca süre verdikleri, usul hükümlerini fiilen uygulamadıkları ve bu durumun yargılamanın uzamasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi için HMK’da yapılacak düzenleme ile hâkimin bir yargısal işlemde sadece bir kez kesin süre verebileceği ve kesin sürede işlem yapılmadığı takdirde tarafların bu delile vazgeçmiş sayılacağına düzenlenmesi gerekmektedir.

Medeni yargılamadaki sürelerin özellikle icra iflas hukukundaki sürelerden ayrı düzenlenmesi ve düşünülmesi gerekmektedir. Zira medeni yargılamadaki süreler, icra iflas hukukuna ilişkin süreler kadar kesin içeriklere sahip olmayıp şekle tabi de değildir. Öte yandan icra iflas hukukundaki süreler ise şekil şartlarına tabi olup hak düşürücü süre kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca hâkimin tayin edeceği sürenin ve mevzuatta belirlenen sürelerin açıklayıcı olması, farklı yorumlara yol açacak şekilde muğlak olmaması gerekmektedir.

Hâkim tarafından belirlenen ya da yasada açıkça belirtilen kesin süreler taraflardan biri tarafından elde olmayan nedenlerle kaçırılabilir. Bu durumda usulün esasa feda edilmemesi, hakkın özüne dokunulmaması amacıyla süreyi kaçıran tarafa eski hale getirme kurumu ile yeni bir hak verilmektedir. Eski hale getirme talebinin kabul

edilmesini sağlayacak gerekçelerin haklılığı önemli ölçüde hâkimin takdirine bağlanmıştır. Bu durumda aynı mazeretlerle bir mahkemede eski hale getirme talebi kabul edilebilirken, başka bir mahkemede takdire bağlı olarak talep reddedilebilmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için eski hale getirme mazeretlerinin daha anlaşılır ve hâkimin takdir yetkisini azaltan düzenlemelere yer verilmesi daha uygun olacaktır.

Hâkim tarafından verilen kesin sürenin, kesin süre olarak kabul edilmesi için Yargıtay tarafından bazı ölçütler belirlenmiştir. Yargıtayın çeşitli dairelerinin bu konuda vermiş olduğu farklı kararlar bulunmakta ve uygulamada sorun oluşturabilmektedir. Hatta Yargıtay'ın bazı kararlarında Kanunun amacını da aşan kriterler belirlendiği, neredeyse kesin süreyi hükümsüz hale getirdiği görülebilmektedir. Bu nedenle hâkim tarafından belirlenen kesin sürelerin niteliği, tutanakta yer alması gereken hususlar açıkça düzenlenmelidir.

Farklı dava türlerinde farklı zamanaşımı süreleri uygulanmakta ve bu husus zaman zaman karmaşaya, hak kaybına yol açabilmektedir. Sigorta davalarında dava açma zamanaşımı süresi, başlangıç anı ile özel hukukun diğer alanlarındaki dava zamanaşımı süreleri farklılık gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra kanun yoluna başvuru sırasında da icra mahkemelerinden verilen kararlar da 10 günlük süre geçerli iken diğer mahkemelerde 2 haftalık süre geçerlidir. Bu husus da taraflar bakımından karışıklık oluşturabilmektedir. Bu nedenle uygulamada yeknesaklığın sağlanması, tarafları haklarının korunma açısından icra mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yolu süresinin de iki haftaya çıkarılması gerekmektedir.

Sürelerin başlangıç ve bitişine ilişkin hükümler de önemlidir. Bu konuda, artık yargısal tebligatların önemli bir kısmının elektronik tebligat ile yapıldığı dikkate alındığında tebliğ anı, sürenin başlangıç ve bitiş anı hakların kullanımını belirlemektedir. Bu hususta özellikle ülke genelinde elektronik tebligat adresi uygulamasının yaygınlaştırılması, elektronik tebligatla oluşacak hak kayıplarının önlenmesi bakımından önemlidir. Ayrıca hâkim tarafından verilen sürenin, duruşmada tefhimle veya duruşmanın tebliği ile başladığının açıkça düzenlenmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. Madde Rehberi, Adil Yargılanma Hakkı (Medeni Hukuk Yönü), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara 2013

AK Aslınur, Davada ve İcra Takibinde Zamanaşımı Def'i , Birinci Bası, Filiz Kitabevi,İstanbul 2020

AKİL Cenk- Gül Mehmet Akif , Medenî Yargıda Hâkimin Kanunî Süreyi Kararında Yanlış Göstermesi Problemine İlişkin Düşünceler”,2020 www.tbddergisi.barobirlik.org.tr, E.T. 11.09.2020

AKMARAL KESKİN Hilal, İş Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020

ALANGOYA Yavuz -Kamil Yıldırım- Nevhis Deren Yıldırım (2011) Medeni Usul Hukuku Esasları, 8.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul

ALPASLAN Mustafa , Mali Tatil ve Adli Tatil Uygulamasında Sürelerle İlgili Ortaya Çıkan Tereddütler, Terazi Hukuk Dergisi, C.3. S.24, ss.301-307 Ankara ,2008

ANSAY, Şakir Sabri , Hukuk Yargılama Usulleri, AÜHF Yayınları,Ankara,1960

ARSLAN, Ramazan- YILMAZ Ejder; AYVAZ TAŞPINAR Sema Medeni Usul Hukuku, Yetkin yayınları, Ankara,2016

ARSLAN Ramazan - YILMAZ Ejder - TAŞPINAR AYVAZ Sema - HANAĞASI Emel Medeni Usul Hukuku, 6.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2020

Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 6. Madde Rehberi, Adil Yargılanma Hakkı (Medeni Hukuk Yönü), 2013

AYAN Mehmet , Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2016

- BOLAYIR Nur ,Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Hukuku Resen Uygulaması İlkesi,
1.Baskı, On İki Levha yayıncılık, İstanbul ,2019
- BUZ Vedat , Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Yetkin Yayınları,
Ankara,2005
- BÜYÜKTANIR Tahir - BÜYÜKTANIR Burcu Gülseren Özcan - BÜYÜKTANIR
Oğuz, Kanunlarımızda Süreler, 3.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017
- DEMİREZEN Esra Ceren Çalışma Sürelerinde Esneklik, Doktora Tezi, İstanbul
Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul ,2018
- DURAL Mustafa, SARI Suat Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar Ve Medenî
Kanunun Başlangıç Hükümleri, 9.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014
- DOĞAN KARAÇUHA Bani ,Medeni Usul Hukukunda Adli Tatil,Akdeniz
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Antalya ,2020
- ERDEM Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, XII Levha Yayınları, İstanbul 2010
- ERDOĞAN Celal Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul,1950
- ERGÜL Esen 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Terazi Hukuk
Dergisi, C.6, S.63, Ankara,2011
- EROĞLU Orhan , Medeni Usul Hukukunda Ön İnceleme, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık,
Ankara,2020
- EREN Fikret , Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları,
Ankara,2020
- GENÇCAN, Ömer U. , 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Seçkin
Yayınevi, Ankara,2013
- GÖRGÜN L.Şanal , Medeni Usul Hukuku, 9.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2020

KABATEPE Tacettin , Hukuk Yargılamasında Adil Yargılanma Hakkının bir Unsuru Olarak Makul Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2009

KARAHACIOĞLU Ali Haydar - PARLAR Aynur , 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Bilge Yayınevi, Ankara 2012

KARSLI, Abdurrahim , Medeni Muhakeme Hukuku, Alternatif Yayıncılık, İstanbul,2012

KARSLI,Abdurrahim , Medeni Muhakeme Hukuku, 4.Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul,2014

KELEŞ Mehriğül , Hukuk Usulünde Süreler, İzmir Barosu Dergisi 1.Cilt, İzmir,1995

KORKMAZ Hülya Taş , 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Sürelere İlişkin Genel Hükümleriyle Getirilen Değişikliklerinin Değerlendirilmesi, www.jurix.com.tr E.T. 24.10.2020,2018

KORKMAZ Hülya Taş , Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na Göre Hâkimin Belirlediği Süreler ve Bu Sürelerin Hukuki Dinlenilme Hakkı ile İlişkisi, Legal Yayıncılık, MİHDER, 2008/2, s. 409 – 450, 2008

KÖROĞLU Anıl , Medeni Usul Hukukunda Sürelere İlişkin Esaslar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2014

KÖSE Yasin , Hukuk yargılamasında Süreler, 2.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara ,2014

KURU, Baki , Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt V, Demir Matbaa, İstanbul,2001

KURU, Baki , Medeni Usul Hukuk Ders Kitabı, Legal Kitabevi, İstanbul,2015

KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Eylül 2019

MUKTEDİR Lale, Yargıtay Uygulamasında Türk Borçlar Kanunu ve Yürürlük Kanunu, 2. Cilt, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014

MUŞUL Timuçin , Medeni Usul Hukuku, 3.Baskı, Adalet yayınevi, Ankara ,2012

ODYAKMAZ Zehra , Hukukta Zaman ve İdari Yargıda Makul Süre Sorunu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 1., Ankara ,2010

OĞUZMAN Kemal - ÖZ Turgut , Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Bası, 1.Cilt, Vedat Kitapçılık, İstanbul ,2018

ÖZÇELİK, Volkan; Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Verdiği Kesin Süre, Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Verdiği Kesin Süre”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>, 15.09.2020

ÖZEKES Muhammet , 7251 sayılı Kanunla Hukuk Muhakemeleri Kanununda Yapılan Değişiklikler, 1.Baskı, Bilgi Yayınevi, İzmir,2020

ÖZEKES, Muhammet , Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz, 3.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2018

ÖZEKES Muhammet , Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Hakkın Bazı Güncel Sorunları, Legal Hukuk Dergisi S.28, , İstanbul,2015

ÖZKAYA Eraslan , Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, 2.baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara,2014

PEKCANITEZ, Hakan- ATALAY, Oğuz- ÖZEKES, Muhammet , Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Seçkin Yayınevi, Ankara,2015

PEKCANITEZ Hakan , Hukuki Dinlenilme Hakkı, Seyfullah Edis’e Armağan, İzmir,2000

POSTACIOĞLU, İlhan E.- ALTAY, Sümer , Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul,2015

REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 22.Bası.Beta Basım,İstanbul,2011

RÜZGAR Orhan , İş Kazalarında Zamananaşımı, Bursa Barosu Dergisi, S.99,2012

RÜZGARESEN Cumhur , Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2013

SÜRAL Ceyda , Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 26, S. 100, ss. 168-216, Ankara,2012

ŞEN, Ersan ,2013, Adli Tatilde Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Süresi,17.08.2013, [https:// www.hukukihaber.net/adli-tatilde-anayasa-mahkemesine-bireysel-basvuru-ve-suresi-makale,3161 .html](https://www.hukukihaber.net/adli-tatilde-anayasa-mahkemesine-bireysel-basvuru-ve-suresi-makale,3161.html), 10.11.2020

TANRISEVEN Firdevs , Medeni Yargılama Hukukunda Usule İlişkin Nihai Kararlarda Yargılama Giderlerinden Sorumluluk, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2019

TAŞKIN Mustafa , Adli Tatilin Yargısal Verimliliğe Etkisi, www.dergipark.org.tr, 13.09.2020,2014

TAŞPINAR Sema , Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara , 2001

TUTUMLU Mehmet Akif , Medeni yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, 2.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara . 2002

ULUKAPI, Ömer , Medeni Usul Hukuk, Mimoza Yayınları, Konya,2014

ULUKAPI Ömer , Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1.Baskı, Mimoza yayınları, Konya,1997

UZGÖREN Ebru Baykal , Medeni Usul Hukukunda Süreler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1998

ÜNLÜ USTA Meltem , Medeni Usul Hukuku’nda Eski Hale Getirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul ,2018

TANRIVER, Süha , Medeni Usul Hukuku-Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara,2020

TERCAN, Erdal , Medeni Usul Hukukunda Eski Hale Getirme, Yetkin Yayınları, Ankara,2006

TOK Ozan , Zamanaşımı Def’inin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi, C.21, S.1, 2014

UMAR, Bilge , Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara,2014

ÜSTÜNDAĞ Saim , Medeni Yargılama Hukuku C I-II, 7.Baskı, Nesil Matbaacılık, İstanbul.2000

YAVUZ Nihat , 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, 2.baskı, Adalet Yayınevi, Ankara,2017

YILMAZ Ejder , Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan (özel sayı) C.III, İzmir 2013

YILMAZ Ejder , Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,2013

YILMAZ Ejder, “Usul Ekonomisi”, <https://dergipark.org.tr/> E.T. : 08.05.2021

YİĞİT Devrim Pınar , Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul ,2020

İNTERNET KAYNAKLARI

www.lexpera.com.tr

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>,

www.hudoc.com

www.yargitaykarararama.gov.tr

